

**ÇARPANA VE KOLAN DOKUMALARININ
TEKNİK ÖZELLİKLERİ VE KULLANIM
ALANLARI**

Semin IŞIK

**Yüksek Lisans Tezi
Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı
2023**

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

**ÇARPANA VE KOLAN DOKUMALARININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ VE
KULLANIM ALANLARI**

(Multiplier and Girth Weaves Technical Characteristics and Areas of Use)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Semin IŞIK

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU

Erzurum
Mayıs 2023

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Semin IŞIK tarafından hazırlanan “Çarpana Ve Kolan Dokumalarının Teknik Özellikleri Ve Kullanım Alanları” başlıklı çalışması 02./06./2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı, Halı Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Ebru SUBAŞI

Ardahan Üniversitesi/Ardahan

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU

Atatürk Üniversitesi / Erzurum

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ummulbanu HAMİDOVA

Atatürk Üniversitesi / Erzurum

Aslı ıslak imzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
....../....../.... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN

Aslı ıslak imzalıdır

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çarpana ve Kolan Dokumalarının Teknik Özellikleri Ve Kullanım Alanları” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

02 / 06 /2023

Semin IŞIK

Aslı Islak İmzalıdır

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

“Çarpana ve Kolan Dokumalarının Teknik Özellikleri Ve Kullanım Alanları” başlıklı tezin yazım sürecinde destek ve katkıları ile yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU’na, bu eğitimi almam için beni destekleyerek yanımda olan yeğenim Memduh ÖZER IŞIK’a, ve sevgili aileme, teşekkürlerimi sunarım.

Semin IŞIK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇARPANA VE KOLAN DOKUMALARIN TEKNİK ÖZELLİKLERİ VE KULLANIM ALANLARI

Mayıs 2023, 119 sayfa

Dokumacılık, el sanatları içinde önemli bir yere sahiptir. Birçok dokuma türü vardır ve bu dokumalar arasında kolan dokumalar oldukça değerlidir. Dokuma tekniklerine göre kolan dokumalar, kartlı veya kartsız olarak sınıflandırılmaktadır. Kartsız dokumalar, basit üçayak denilen yer tezgâhlarında daha çok göçer topluluklar tarafından dokunan şerit dokumalardır. Çarpana dokumalar ise kartlar yardımı ile dokunan, kolan dokumalara nazaran daha estetik görünümü olan, şerit dokumalardır. Teknikleri ve desenleri farklı fakat kullanım amaçları aynıdır. Estetik olarak çarpana dokumalar tercih edilirken, fonksiyonel olarak kolan dokumalar tercih edilmektedir.

Çarpana ve kolan dokuma, çeşitli coğrafyalarda özellikle tarım temelli topluluklarda yaşam koşullarına bağlı olarak gelişmiş, göçebe topluluklarının varoluşuna uygun portatif bir dokuma tezgâhı-teknikleridir. Her dönemin yaşam şartlarına uygun bir biçimde yeniden şekillenerek günümüze kadar gelmiş kültür zenginliklerinden biridir.

Avrupa’da, özellikle İskandinav ülkelerinde milli giyim, yöresel kıyafet ve dinsel tören giysileri ile kilise tekstillerinde çarpana dokumaların yaygın olarak kullanılmış olduğu görülmektedir. Günümüzde bu sanatın yeniden canlandırılmasına resmi makamlarca çalışılmaktadır.

Anadolu’da Çarpanacılık eski bir gelenek olarak aşiretler tarafından sürdürülmektedir. Özellikle Konar Göçer toplumlar tarafından tercih edilen bu tür dokumalar, topak ev, kara çadır denilen barınma alanlarında, taşıma araçlarının kulplarında, yük taşımada, hayvanların koşum takımlarında, develerin semerlerini süslemede, kadın ve erkek giyiminde, silah takımlarında, çeşitli aksesuarlarda kullanılmıştır. Günümüzde ise çarpana ve kolan dokumalar çeşitli ürünlerle birleştirilerek yeni özgün tasarımlar yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kolan, Çarpana, Taşımacılık, Koşum Takımları, Giyim, Çadır, Aksesuar.

ABSTRACT

MASTER THESIS

TECHNICAL CHARACTERISTICS AND USAGE AREAS OF CARD (ÇARPANA) AND GIRTH WEAVINGS

Semin IŞIK

May 2023, 119 Pages

Weaving has an important place among handicrafts. There are several types of weavings and among them girth weavings are of great value. Depending on the weaving techniques, girth weavings are classified as weavings with cards or weavings without cards. Weavings without cards are strip weavings woven on floor looms which are called simple tripods and they are used by mostly nomadic communities. On the other hand, Çarpana weavings are strip weavings woven with the help of cards and they have a more aesthetic appearance than girth weavings. Their techniques and patterns are different, but they are used for the same purposes. Çarpana weavings are preferred for aesthetic goals, and girth weavings are used for their functional purposes.

Çarpana and girth weavings are kinds of portable weaving loom techniques which have been developed in various geographic places, especially in agriculture-based communities depending on the life conditions there and which are suitable for the lifestyles of nomadic communities. They are among our cultural riches that have survived to the present day by being reshaped under the living conditions of each period.

In Europe, especially in Scandinavian countries, it has been observed that the Çarpana weavings are widely used in national clothing, local clothing and religious ceremonial clothing and church textiles. Today, official authorities are trying to revive this art.

In Anatolia, Çarpana weaving has been maintained by tribes as an old tradition. This type of weaving, which is especially preferred by nomadic societies, has been used in nomadic houses, black tents, the handles of means of transports, cargo transportation, the harnesses of animals, the saddles of camels, and funerals. It has been used in men's and women's clothing, weapon sets, and various accessories. Today, Çarpana and girth weavings are combined with various products to create new original designs.

Keywords: Girth, Çarpana , Transport, Harnesses, Clothing, Tent, Accessory.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Alt amaçlar.....	2
Önem.....	3
İlgili Araştırma	3
Tanımlar	4
Çarpana ve Kolon Dokumaların Yörelere Göre İsimleri	7
İKİNCİ BÖLÜM	9
Yöntem	9
Araştırmanın Modeli	9
Evren ve Örneklem	9
Veri Toplama Teknikleri.....	9
Verilerin Analizi.....	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	11
Kavramsal Çerçeve.....	11
Çarpana ve Kolan Dokumanın Tarihçesi	11
Çeşitli Coğrafyalarda Çarpana ve Kolan Dokuma.....	21
Çarpana ve Kolan Dokumalarda Kullanılan Araç ve Gereçler	32
Çarpana.	32
Tezgâhlar.....	35
Çarpana ve Kolan Dokumalarda Kullanılan İplikler	42
Çarpana ve Kolan Dokuma Teknikleri	43
Desen hazırlama.	43
Çözümlü ipliklerinin hazırlanması.	45
Çarpanaların çevirme sistemleri.....	45
Çarpanalara İplik Geçirme Sistemleri.....	46

Aynı yönden geçirilen iplik sistemi.	46
Karşılıklı iplik geçirme sistemi.	48
Orta simetri iplik geçirme sistemi.	49
Gurup İplik Geçirme Sistemi	50
Kartların yerini ve yönünü değiştirerek desen oluşturma.	52
Bol atkı bırakarak desen oluşturma.	52
Atkı ipliklerine boncuk geçirerek desen oluşturma.	52
İlikler bırakarak desen oluşturma.	53
Susma tekniği ile desen oluşturma.	53
Daldırma tekniği ile desen oluşturma.	54
Saç örgüsü tekniği.	54
Pirinç örgü tekniği.	55
Çarpama ve kolan dokumalarda uç bitirme işlemi.	55
Topak örüm.	56
Yassı örgüler.	57
Çarpama ve Kolan Dokumalarda Motif, Kompozisyon ve Renk Özellikleri	58
Çarpama ve kolanlarda kullanılan motif özellikleri.	58
Çarpama ve kolanlarda kullanılan kompozisyon özellikleri	59
Çarpama ve kolanlarda kullanılan renk özellikleri.	59
Çarpama ve kolan dokumaların kullanım alanları.	60
Giyimde ve Çeşitli Aksesuarlarda Kullanılan Çarpama ve Kolan Dokumalar	61
Hayvanlar İçin Kullanılan Çarpama ve Kolanlar	65
Çadırlar İçin Kullanılan Çarpama ve Kolanlar	68
Taşımalarda Kullanılan Çarpama ve Kolan Dokumalar	70
Çocuklar için Kullanılan Çarpama ve Kolan Dokumalar	72
Günümüz Çarpama ve Kolan Dokumaların Kullanım Alanları.....	73
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	79
Uygulama Örnekleri	79
BEŞİNCİ BÖLÜM	96
Sonuç	96
KAYNAKÇA	100
ÖZGEÇMİŞ	106

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.	Ramses Kemerı	12
Şekil 2.	Ramses Kemerı (Detay).....	12
Şekil 3.	Damendorf Mans Pantolonunda Tablet Dokuma Bordürler (MS 2. – 4. yüzyıl)	14
Şekil 4.	1904'te Oseberg Viking Gemilerinde Bulunan Kumaşlar Tablet Dokuma Kartları	15
Şekil 5.	Oseberg Gemisi ve Buluntularının Çoğu Oslo'daki Viking Gemi Müzesi'nde Sergileniyor	15
Şekil 6.	Mevcut Oseberg Tablet Dokuma Bant, MS 834	16
Şekil 7.	Tablet Dokuma Bandı	16
Şekil 8.	Kraliçe Asna'nın Mezarında Bulunan Çarpına Kartları ve Tezgâhı, Norveç. MS. 850	17
Şekil 9.	Dejbjerg Arabasıyla Birlikte Bulunan Tabletler. Kelt Demir Çağı	17
Şekil 10.	Birkaç Banttan Örnekler: (1) B6-7, mezar 965, (2) B21, mezar 943 ve (3)-(4) B19, mezar 965	18
Şekil 11.	(Fortuna, Danimarka Ulusal Müzesi). İki Katlı İplikten Kaba Yün Tekstil Parçası.	19
Şekil 12.	Birka III - Die Textilfunde Aus den Grabern.....	20
Şekil 13-14.	Bjerringhøj'dan Dokuma Manşetler	20
Şekil 15.	Metalik İplikle Brokar İşleme. Wardrobe Pro'nun Bir Parçası Olarak Bir Kafa Bandı.	21
Şekil 16.	Palmiye Yaprığı El Yazmasının Kutsal Kitabı İçin Özel Bir Kemer	22
Şekil 17.	Keşişler İçin Kase Tutucular	22
Şekil 18.	Tablet Dokuma Kemerini Takan Keşiş	22
Şekil 19.	Sar Htoke Kyo (çift yüzölçü örgü, yazarın koleksiyonu)	23
Şekil 20.	Çarpına Dokuma Tekniğinde Dokunmuştur.	233
Şekil 21.	Dokuma Parçaları Birleştirilmiştir.	244
Şekil 22.	Kırgızistan Bozkırlarında Keçe Çadır.	25
Şekil 23.	Bişkek Müzesi kolon dokuma tezgâhı	25
Şekil 24.	Kırgızistan Bişkek Müzesi'nde Yer Alan Kolon Dokuma Örneği.....	25
Şekil 25.	Kırgızistan Bişkek Müzesi'nde yer alan dokuma.....	26
Şekil 26.	Kart Dokuma Örnekleri (İran Ulusal Standart Organizasyonu, 2016)	27
Şekil 27.	Veris Dokuma	27
Şekil 28.	Hayvanlar Üzerindeki Yükü Sabitlemek İçin Veris	28
Şekil 29.	Kazak Kolan Dokumaları	29

Şekil 30. <i>Kazak Geleneksel Kolan Dokumacılığında Kullanılan Yer Tezgâhı</i>	29
Şekil 31. <i>Dokuma Kemik Çarpana (tablet) Örnekleri(Ulusal Müzeler İskoçya000-100-037-881-C)</i>	33
Şekil 32. <i>Çeşitli Tablet Şekilleri</i>	34
Şekil 33. <i>Sırt Bandı Çarpana Dokuma Şekli</i>	36
Şekil 34. <i>Açık Alanda Çarpana Dokuma</i>	36
Şekil 35. <i>Tablet Dokuma Tezgâhı Peter Collingwood (1996 baskısı)</i>	37
Şekil 36. <i>Mürekkepli Dokuma Tezgâhı</i>	37
Şekil 37. <i>Giresun, Kolan Dokuma Yer Tezgâhı</i>	38
Şekil 38. <i>İskandinavya'da Gücü Tahtası(Bant Dokuma,2019)</i>	39
Şekil 39. <i>Küçük Aleti ile sırt bandı dokuma tezgâhında dokuma (İskandinavya)</i>	39
Şekil 40. <i>Küçük Tahtası- Delikli kolan tahtası</i>	39
Şekil 41. <i>Çözümlü Ağırlıklı Dokuma Tezgâhı</i>	40
Şekil 42. <i>Kılıç- Kirkit</i>	411
Şekil 43. <i>İki Çubuk Mekik, Her İkisi De 8/2 İplikle Sarılmış</i>	42
Şekil 44. <i>Dört Köşeli Ve Yirmi İki Kart Kullanımı İçin Hazırlanmış Desen Şablonu</i>	44
Şekil 45. <i>Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine göre çizilmiş, Desen Tablosu</i>	44
Şekil 46. <i>Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği</i>	44
Şekil 47. <i>Çözümlü İplerinin Geçirilmiş Olduğu Çarpana Kartları</i>	455
Şekil 48. <i>Çarpana Çevirme Sistemi ile Aynı Çözümlü üzerinde Farklı Desen Oluşturma</i>	46
Şekil 49. <i>Desen Tablosuna Göre Çarpana Kartlarına Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi</i>	47
Şekil 50. <i>Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre Çizilmiş Desen Tablosu</i>	47
Şekil 51. <i>Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği</i>	48
Şekil 52. <i>Desen Tablosuna Göre Çarpana Kartlarına Karşılıklı İplik Geçirme Sistemi</i>	48
Şekil 53. <i>Karşılıklı İplik Geçirme Sistemine Göre, Çizilmiş Desen Tablosu</i>	48
Şekil 54. <i>Karşılıklı İplik Geçirme Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği</i>	499
Şekil 55. <i>Desen Tablosuna Göre, Çarpana Kartlarına Orta Simetri iplik geçirme sistemi</i> ...	49
Şekil 56. <i>Orta Simetri Sisteme Göre, Çizilmiş Desen Tablosu</i>	50
Şekil 57. <i>Orta Simetrik Sisteme Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği</i>	50
Şekil 58. <i>Tablosuna Göre Çarpana Kartlarına Gurup İplik Geçirme Şekilleri</i>	51
Şekil 59. <i>Gurup İplik Geçirme Sistemine Göre Çizilmiş Desen Tablosu</i>	51
Şekil 60. <i>Gurup İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği</i>	52
Şekil 61. <i>Atkıyı Kenarlarda Bol Bırakarak Çarpana Dokuma</i>	52
Şekil 62. <i>Atkıya Boncuk Geçirerek Çarpana Dokuma</i>	53
Şekil 63. <i>İlilki Çarpana Dokuma</i>	53

Şekil 64. Susma Tekniği İle Dokunan Çarpana Dokuma	54
Şekil 65. Daldırma Tekniği İle Dokunan Çarpana Dokuma	54
Şekil 66. Saç Örgüsü Tekniği İle Örölmüş Çarpana Dokuma	55
Şekil 67. Pirinç Tekniği İle Dokunmuş Çarpana Örneği	55
Şekil 68-69-70. Dokumaya Uygun Uç Bitirme Örnekleri	56
Şekil 71-72. Çarpana ve Kolan Dokumalarda Saçak Bağlama İşleminde Topak Örümleri	57
Şekil 73. Yassı Örgülerle Uç Bitime Örneği	57
Şekil 74. Uç Bitirme Örnekleri (Stockholm Nordiska Musset).....	58
Şekil 75. Çengel Motifli Ve Nazarlık İş Bel Bağı	62
Şekil 76. Çarpana Dokuma Erkek Kemerleri (Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi).....	62
Şekil 77. Derviş Kemerleri (İstanbul Belediyesi Şehir Müzesi).....	62
Şekil 78. Yay Askısı (Topkapı Sarayı Müzesi)	63
Şekil 79. Kur'an Bağı (Topkapı Sarayı Müze)	63
Şekil 80. Kuşak Olarak Kullanılan Çarpana Dokuma Zedat KONDAKÇI Arşivinden	64
Şekil 81. Bursa Geleneksel Kadın Kıyafetleri Değişik renklerde dokunmuş gelin kolanı ve çocuk kolanları	64
Şekil 82-83. Bel Bağı Örnekleri (Avrupa Kiev Ulusal Sanatlar Müzesi)	64
Şekil 84. Büyük Düşes Eleonora de 'Medici'nin Elbisesi 16. YY.....	655
Şekil 85. Deve Giydirmede, Çarpana Ve Kolan Örnekleri (A. K. Okça Arşivi-Aydın).....	66
Şekil 86. Yomut Türkmenlerinden, Bir Deve Örtüsünün Kenarlarında Kullanılan Çarpana Dokuma Örneği	66
Şekil 87. Atın Eğer Takımı İçin Kullanılan Çarpana Dokuma. Erzincan –İliç Yüce Kapı Köyü (Şafak Türkmen'i)	67
Şekil 88. Çarpana Dokuma At Koşum Takımı (Kırgızistan)	677
Şekil 89. Erzurum Çat Yaylası Tunceli Şafak Türkmen'i Çarpana Yardımı İle Bele Bağlanan Bebek	68
Şekil 90. Topak Çadırda Kolan örnekleri	69
Şekil 91. Kazakistan'da Topak Çadır.....	70
Şekil 92. Kolanın Çadır İçinde Kullanımı	70
Şekil 93. Kolanın Çadır İçinde Kullanımı	70
Şekil 94. Dikine Desenli Ala Çuval	71
Şekil 95. Ala Çuvalda Kulp, Özel Koleksiyon	71
Şekil 96. Yük Taşımada Kullanılan Kolan	711
Şekil 97. Çocuğu Beşığe Bağlamak İçin Kullanılmıştır Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Şekil 98. Çocuk Taşımada Kullanılmıştır.....	72

Şekil 99. Tunceli-Hazat, Çarpanaya Sarılı Bebek.....	73
Şekil 100-101-102-103. Çarpana Uygulaması ve Model Üzerine Giydirme.....	74
Şekil 104-105. Takı Tasarımları	75
Şekil 106-107. Takı Tasarımları	75
Şekil 108-109. Kadın Erkek Kemer Tasarımları	76
Şekil 110-111. Telefonluk ve çanta Tasarımları	766
Şekil 112-113. Evcil Hayvan Tasması ve Fotoğraf Makinası Askısı	777
Şekil 114-115. Saç Bandı ve Gözlük Koruma Kılıfı	77
Şekil 116. Gümüş Tel Kullanılarak Çarpana İle Yapılan Kolye ve Küpe	788
Şekil 117. Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi	79
Şekil 118. Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi	80
Şekil 119. Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi	81
Şekil 120. Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi	822
Şekil 121. Karşılıklı İplik Geçirme Sistemi.....	83
Şekil 122. Karşılıklı İplik Geçirme Sistemi.....	84
Şekil 123. Karşılıklı İplik Geçirme Sistemi.....	85
Şekil 124. Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi	86
Şekil 125. Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi	87
Şekil 126. Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi	88
Şekil 127. Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi	89
Şekil 128. Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi	90
Şekil 129. Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi	91
Şekil 130. Grup İplik Geçirme Sistemi	92
Şekil 131. Grup İplik Geçirme Sistemi	93
Şekil 132. Grup İplik Geçirme Sistemi	94
Şekil 133. Grup İplik Geçirme Sistemi	95

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

İlk çağlardan beri insanlar kendilerini dış etkenlerden koruma, barınma ihtiyaçlarından doğan gereksinimlerini karşılamak için, besledikleri hayvanların yününden, kılından ve derisinden faydalanarak çeşitli dokumalar üretmişlerdir. Önceleri ihtiyaçtan kaynaklanan dokuma sanatları daha sonra estetik ve güzeli arayışa dönüşmüştür.

Dokumacılık sanatının nerede başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Göçler yoluyla yayıldığını söyleyebiliriz. Mezopotamya, Mısır, Anadolu, Babil ve Asur bölgeleri dokuma sanatının en önemli merkezleri olarak sayılabilir (Gönül, 1964).

Çarpana ve kolan dokumalar, boyları oldukça uzun, enleri dar, sağlam karakterli, çözgü yüzü dokumalardır. Bu dokumalar görünüşleri ve işlevleri bakımından çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat iki dokuma arasında teknikten kaynaklanan farklılıklar vardır, Kolan dokuma; İstenilen uzaklıkta karşılıklı iki kazık çakılarak, çözgü iplerinin üçayak denilen mekanizma yardımı ile açılan ağızlıktan atkı ipinin geçirilerek, kılıç yardımı ile sıkıştırılması ile oluşan dokuma şeklidir. Çarpana dokumalara nazaran daha basit dokumalardır. Çarpanalı kolan dokuma ise; özel bir tezgâh gerektirmeden çarpanalar yardımı ile dokunur, desen ve renk açısından daha zengin bir dokumadır (Sarioğlu vd. 2005).

Kolan dokumanın kartlar yardımı ile dokunmasına “kartlı kolan dokuma” veya “çarpanalı kolan dokuma” denilmektedir. Çarpana dokuma özel bir tezgâh gerektirmeden çarpana kartları yardımı ile dokunan genişliği en fazla 2cm ile 7cm arasında değişen, boyu 1m ile 7- 8m arasında dokunabilen sağlam yapılı estetik görünümlü en az iki renkten oluşan çözgü yüzü şerit dokumalardır. Anadolu’nun birçok yerinde çarpana kartlarına “pine”, “yuluk” denildiği kaydedilmiştir (Atlıhan, 2017) .

Çarpana ve kolan dokumalar karakteristik yapılarından kaynaklı dar dokuma gurubuna girmektedir. Bu tür dokumalarda kullanılan motiflerin genelde birbirlerini takip eden su yolu, koçboynuzu, kutucuk, göz, el, tarak, pıtrak, eli belinde, bereket ve benzeri motiflerin ardarda sıralanmasından oluşmaktadır. Bazen aynı dokuma üzerinde farklı motiflerin kullanıldığını görmek mümkündür. Halı, kilim, zili, sumak gibi dokumaların ince bordürlerinde kullanılan motifler çarpana ve kolan dokumaların ana motifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel dokunan

adına topak, kara çadır ve yurt denilen çadırların süslemesinde bazen eski boylara ait damga, mühür ve simgelere de rastlamak mümkündür (Kosif, 2014).

Günümüzde, bir sanat niteliğini taşıyan, çarpana ve kolan dokumaların, artık eskisi kadar dokunmadığı veya çok az miktarda dokunduğunu görmekteyiz. Geçmişte daha çok konar göçer topluluklarda sıkça üretilerek kullanılan bu tür ürünlerin yerini günümüzde diğer sanatlarda olduğu gibi kolay ulaşılır fabrikasyon olarak üretilen ürünler almıştır. Bu durum çarpana ve kolan dokumalarının günümüz ihtiyaçlarına uygun olan farklı tasarımlarla devam ettirilmesine vesile olmuştur (Yüceler-Arslan, 2014).

Estetik bir değer taşıyan kolan ve çarpana dokumaların sağlam ve yapısal özelliği birçok alanda kullanılmasını sağlamaktadır. Günümüzde ihtiyaçtan ziyade sanatsal kaygıyla dokunarak tasarlanmış özgün eserler, dekorasyon ürünleri, giysi süslemesi, saç aksesuarları ve takı tasarımları gibi alanlarda kullanılarak bu değerli el sanatının yaşatılması ve gelecek nesillere aktarma çalışmaları yapılmaktadır.

Sosyal sorumluluk gereği bu dokuma gençlere ve meslek edinmek isteyenlere öğretilmeli ve istihdam sağlanmalıdır. Geleneksel özellikleri korunarak üretilecek yeni sanatsal tasarımlar ile bu köklü sanatımızın yaşatılması ve geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak; Çarpana dokumalar, endüstrideki gelişme ile fabrikasyon ürünlere kolay ulaşılabilir olması sonucu zaman içinde unutulmaya başlamıştır. Günümüzde ihtiyaçtan ziyade malzeme ve motif özelliği ile sanatsal değer taşıyan dokumalar üreterek özgün tasarımlar yapılmalıdır. Estetik değer taşıyan bu dokumaların tekniğinden kaynaklanan sağlam yapısal özelliği birçok alanda kullanılmasını sağlamaktadır. Son yıllarda bu alanda yapılan özgün tasarımlar, oldukça umut vericidir. Çarpana ve kolan dokumayla ilgili akademik araştırmalara bakıldığında bunların pek çoğunun belli bir yöredeki dokumalara yönelik alan araştırmaları olduğu görülmektedir.

Bu çalışmadaki amacımız, Çeşitli coğrafyalarda dünden bu güne çarpana ve kolan dokumaları araştırarak tarihi süreçlerini, teknik özelliklerini belirleyerek, günümüz kullanım alanlarını ve tasarımlarını akademik açıdan incelemektir.

Alt amaçlar.

- Kolan ve çarpana dokumacılığın genel özellikleri nelerdir?
- Çarpana dokuma yapım aşamaları nelerdir?
- Kolan dokuma yapım aşamaları nelerdir?
- Araç ve gereç özellikleri nelerdir?
- Teknik özellikleri nelerdir?

- İplik özellikleri nelerdir?
- Motif, renk ve kompozisyon özellikleri nelerdir?
- Kullanım alanları nelerdir?
- Kolan ve çarpana dokumalarda güncel tasarımlar nasıl oluşturulmaktadır?

Önem

İlgili Araştırmalar

Çarpana dokumalar hakkındaki ilk araştırmalar 19. Yüzyıl sonlarına rastlar. 1903 yılında İsveç Birka'daki çarpana dokumalarla ilgili olarak akademik çalışması ile dikkat çeken kişi M.H. Stoperdir. Birka'da bulunan tekbir levha ile dokuma bantlar arasındaki ilişkiyi kurmuştur.

Maria Schütte 1956 yılında çarpana dokumacılığı ile ilgili çalışmalar yapmış, bu tekniğin Mısır'da ortaya çıktığını ve sonra da doğuya, kuzeye ve batıya yayıldığını tespit etmiştir.

Çarpana dokumalarla ilgili ayrıntılı araştırmalar Kosswig tarafından 1996 yılında Topkapı Sarayı müzesindeki bir takım bantlar üzerine yapılmıştır. Ama bantların bir çoğunun tekniklerine değinmemiş sadece çarpana sayısı vermekle yetinmiştir. Çarpana konusundaki yerli ve yabancı kaynaklarda teknik çalışma yöntemlerinde yazarlara göre farklar olduğu görülmektedir.

Ulaşılan kaynaklar içinde çeşitli kaynakları içeren en ayrıntılı kitap Collingwood' un 1982'de yayınladığı 'Tablet Weaving' kitabıdır. Diğer yazarlar sadece araştırma yaptıkları Ülkelerin tekniklerine yer verdikleri halde Collingwood dünyanın bir çok yerindeki tekniklere yer vermiştir.

Türkiye'de ise; Şerife Atlıhan " Anadolu ve Topkapı Sarayı'nda çarpana dokumalar" adlı bir kitap yazmış, kitapta 1982 yılından beri halk arasında ve Topkapı Sarayında yer alan çarpana dokumaların teknik açıklamaları ve dokuma örnekleri ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Gerçekten çarpana dokuma teknikleri dokuma yapmamış bir kişi tarafından yazarak anlatılması oldukça zor olabilir. Çarpana konusunda kitap yazmış yazarların çoğu yazdıklarını uygulamışlar yada bantların teknik analizlerini yaparak anlatmışlardır.

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde çarpana dokumacılığının yaygın olarak yapıldığı ve bunların çeşitli akademik çalışmalarla kayıt altına alınmış olması ile konu hakkında önemli bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur.

Güzelpınar Köyü (Denizli) kolan dokumacılığı, köyde kolan dokumalar; çarpanalı, gücü tahtalı (delikli seren) ve gücü tahtası kullanılmadan olmak üzere üç farklı teknikle dokunmaktadır. Dokunan kolanlara, kolan teriminin yanında çekipi, gücüne kolanı veya kullanıldığı yere; göre eşek kolanı, çocuk kolanı, at kolanı ve/veya terki bağı, cenaze için kullanılabilecek sümük sargılı, odun taşıırken kullanılabilecek tahtacı kolanı, çuval kulpu gibi adlar verilmektedir. Ayrıca yörede cenaze kilime sarılarak sal denilen dört kulpu taşıma aracına konulmakta ve kayıp düşmemesi için kolanla bağlanmaktadır. Bu kolana da sal kolanı denilmektedir. Yörede dokunan kolanların uzunlukları 2,5 ile 4 metre arasında değişmektedir (Kahvecioğlu, 2015).

“Trabzon ili Düzköy ilçesinde Kolan Dokumacılık” isimli Yüksek Lisans Tezi ile Trabzon ili Düzköy ilçesinde unutulmaya yüz tutmuş, günümüzde dek kayıt altına alınmamış el dokuması kolan dokuma örneklerini belgelemek ve özelliklerini ortaya koymayı amaçlamıştır (Şahinoğlu, Akpınar, 2012).

“Anadolu Çarpana Dokumaları” isimli Yüksek Lisans Tezinde; Karadeniz bölgesi, Malatya yöresinde ve Malatya Müzesi’nde, Halıcı İsmail Hakkı Tezcan’ın özel koleksiyonunda, İbrahim Paşa sarayı’nda ve Topkapı Sarayı Müzesi’nde tespit edilen; unutulmaya yüz tutmuş, günümüzde dek kayıt altına alınmamış çarpana dokuma örneklerini belgelemek ve dokumaların özellikleri ortaya çıkarılmak amaçlanmıştır. İlçe merkezine bağlı 9 köyde orijinal örnek araştırılmış olup sadece 2 örneğe ulaşılmıştır (Çağlayan, 1991).

“Zonguldak ili Ereğli ilçesi Elpek, Kolan ve Yolluk Dokumacılığı Üzerine Bir Araştırma” isimli Yüksek Lisans Tezinde; ülke genelinde tanınmayan, daha çok bölgesel özellik taşıyan ve hakkında sınırlı sayıda çalışma yapılmış elpek, kolan ve yolluk dokumalarını tanıtmak, eski el sanatlarımızdan olan bu dokumaların işlem aşamalarını incelemek ve yeni kullanım alanlarından örnekler sunmak amaçlanmıştır (Türkoğlu, Dalğış 2002).

Anadolu’nun birçok bölgesinde, köylerde halen günlük ihtiyaçların karşılanabilmesi amacıyla kadınlar tarafından çarpana ve kolan dokumaların yapılmasına devam edilmektedir. Ankara, Afyon, Emirdağ, İçel, Tarsus, Elazığ, Kayseri (Sarioğlu vd., 2005), Akdeniz Bölgesinde Antalya, Muğla, Fethiye ve Denizli çevresi (Atlıhan, 2020), Osmaniye’ye bağlı Kadirli ilçesinde (Erzurum, 2017), Akdeniz Bölgesinde Antalya ve Burdur civarı, Akkoç köyü (Kahvecioğlu, Sarı & Baş, 2015), Karadeniz de Kastamonu Araç ve Tosya (Erdoğdu, 1993), Pınarbaşı, Azdavay, Şenpazar ilçeleri (Özkan, 1997), Ordu Aybastı ilçesi, Konya Bozkır ilçesi (Büber, 2013) tarafından yapılmış yayınlardan dokuma örneklerinin bulunduğu ve dokumacılığının yapıldığı yerler hakkındaki bilgilere ulaşılmıştır.

Tanımlar

Atkı İpliği (Argaç): dokumaların çözgü ipliklerinin arasından çözgü iplikleri ile enine kesişen ipliklere “atkı” “yâda “argaç” denir.

Ağızlık: Dokumada ağızlık, atkının dokunduğu üst ve alt çözgü iplikleri arasındaki geçici ayırımıdır. Ağızlık, atkıyı çözgüye geçirmeyi kolaylaştırmak ve böylece dokuma kumaş oluşturmak için yaratılmıştır. Çoğu dokuma tezgâhı türü, bazı çözgü ipliklerini diğerlerinden ayıran bir çeşit cihaza sahiptir. Bu ayrıma ağızlık adı verilir ve atkı ipliğini taşıyan bir mekiğin ağızlık boyunca çözgü ipliklerine dik olarak hareket etmesine izin verir. Mekiğin her geçişinden sonra hangi iplerin kaldırıldığı ve hangilerinin indirildiği değişir (Cartwright,2007).

Çarpana Dokuma: Çarpana kartlarının deliklerinden geçirilen ipliklerle hazırlanan düzenekteki levhaların yani çarpana kartlarının ileri geri döndürülmesi ve arasına atkı atılmasıyla elde edilen dar uzun dokumalara “ çarpana dokuma” denir.

Çarpana: Değişik şekillerde kesilmiş (üçgen, dörtgen, altıgen sekizgen) köşeleri delikli levhalardır. Kösele. Fildişi, ahşap, plastik, mukavva, baskı bant gibi malzemelerden hazırlanmış dokuma aracıdır.

Çarpacak: Çarpana ve kolan dokumalarda atkılarını sıkıştırmak için kullanılan araca Anadolu’da “kılıç”, “şiş”, “ çarpacak” ’denilmektedir (Akpınarlı, Ortaç, 2007).

Çözgü ipliği (Arış): Dokumalarda ipliklerin boyunca uzatılan ipliklere çözgü denir. Dokumanın iskeletini oluşturan iplik sisteminden boyuna giden ipliklerdir.

Desen (Motif): Kendi başlarına bir bütün olan, bir araya getirildiklerinde kompozisyon oluşturma bilen, bezek ve süs anlamına gelen, süsleme unsurlarının her birine ”desen”veya ”motif” denir.

Dartı: Çarpana ve kolan dokumalarda atkılarını sıkıştırmak için kullanılan araca Karadeniz Bölgesin’de “dartı” denilmektedir (Akpınarlı, Ortaç, 2007).

Dişeme: Kolan dokumada, Çözgü tahtası kullanılarak dokunan dokumalarda teknikten kaynaklanan enine çizgili motifler elde edilmekte olup, bu motiflere ”dişeme” veya ”tarak” denilmektedir (Akpınarlı-Ortaç 2006).

Kolan Dokuma: İki kazık çakılarak, “üçayak” denilen çıtaların yardımı ile gücüsü oluşturulan, basit tezgâhlarda dokunan uzun, dar, çözgü yüzölçümlü dokumalardır. Enleri en fazla 2cm, ile 40cm arasında boyları ise 2m ile 15m arasında değişkenlik gösterebilir. Bazı özel dokumalarda boyları 20-30m dokuna bilir (Altuntaş,2015).

Kon tezgâhı: İki direk arasında uzun şeyleri dokuyan, istenilen boya göre ayarlanan, taşınabilen ve sarma ipliklerle dokuma yapılabilen seyyah tezgâh olarak tanımlanmaktadır.

Kılıç: Atkı ipliği ile her seferinde bütün ilmekler birbirine bağlanır. Tahtadan yontulmuş bir bıçak veya buna benzer bir araç ile (kılıç) atkı ipliği yerleştirilir (Kosswig,1970).

Mekik: Dokumalarda atkı ya da argaç denilen ve enine olan iplikleri uzunlamasına olan arışların arasından geçirmeye yarayan aletlere “mekik” denir.

Midar: Dokuma tezgâhlarında gücü görevi yapan 9-12 cm boyunda çubuk.

Pine-yuluk: Anadolu'nun bazı bölgelerinde çarpana kartlarına “pine”, “yuluk” denildiği kaydedilmiştir (Atlıhan, 2017).

Saçak: Dokuma tamamlandıktan sonra arta kalan ve daha sonra çeşitli tekniklerle süslenilen kısımlara saçak denir. Çarpana ve kolan dokumaların başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan dokumadan arta kalan çözümlere “saçak” denir.

Seren: Denizli Güzel Pınar Köyünde üretilen kolan dokumalarda gücü yerine kullanılan, ağaçtan yapılmış 30 x 20 cm ebadında, uçları ovalleştirilmiş dikdörtgen bir araçtır. Dikdörtgenin uzun üst ve alt kenarında çözümlerin geçirilmesi için 10 ile 14 arasında değişen delikler bulunmaktadır. Bu deliklerden geçirilen çözümler karşılıklı çengellere sabitlenir ve seren yardımı ile açılan ağızlıktan atkı geçirilerek kılıç yardımı ile dokuma sıkıştırılır bu işlem dokuma tamamlanıncaya kadar devam eder (Kahvecioğlu,2007).

Şerit: Kastamonu'nun Pınarbaşı, Azdavay, Şenpazar ilçelerinde entari üzerine dolanan kuşağın kaymasını önlemek amacıyla kullanılan kolan dokumalara “şerit” adı verilmektedir (Özkan, 1997).

Şiş: Çarpana ve kolan dokumalarda atkıları sıkıştırmak için kullanılan araca Balıkesir Bölgesinde “şiş” adı verilmektedir (Akpınarlı, Ortaç, 2007). Yabancı dillerdeki birçok kaynakta; Fildişi ahşap malzemelerden yapılmış kama biçiminde alet olarak tarif edilmiştir. Her Ülkede atkı sıkıştırma aletleri farklı biçimdedir (Atlıhan 2017).

Tevni (tavni): Anadolu'da kolan dokuma, üçayak, tevni, tavni, konu gibi isimlerle anılan yer tezgâhında dokunur. Yörükler seyyar olarak kullanılan bu tezgâhlara “kolan veya kon” tezgâhı adı verildiğinden ve iki çeşidi olduğundan bahsetmektedirler. İki direk arasında uzun şeyleri dokuyan, istenilen boya göre ayarlanan, taşınabilen ve sarma ipliklerle dokuma yapılabilen seyyah tezgâh olarak tanımlanmaktadır (Yalman, 1977).

Topak örüm: Çözgü iplik gurubunun dört eşit iplik gurubuna ayırarak birbirleriyle uyumlu şekilde yer değiştirilmesi ile meydana gelen bir dokuma şeklidir. Oval görünümüne sahip

bir dokumadır. Sağlam yapısından dolayı, Mersin bölgesinde kolan olarak adlandırılmakta ve kullanılmaktadır. (Kılıçaslan,2021)

Çarpana ve Kolon Dokumaların Yörelere Göre İsimleri

Bağırdak: Semer veya eyere sabitlenen (merbut) ipten veya kayıştan enlice yassı kuşağa “bağırdak” denir (Arseven, C. E.1966).

Bağcak: Yörüklerde kolan dokumalar günlük yaşam koşullarında kullandıkları taşıma, bağlama, gibi alanlarda kullandıkları kolanlara “bağcak”, “durmaş ipi” gibi isimler verilmektedir(Beyağaç, Y.2020).

Çadır ipi: Anadolu’da daha çok Yörüklerin kullandıkları çadır tipleri, “topak” ev, “kara çadır”, “alaçayık” denilen çadır tipleridir. Kara çadırın kazıklara bağlanması, topak evin keçelerinin serilmesi ve kubbenin tutturulması, çadırların yere bağlantısının sağlanması “çandır ipi” denilen kolan dokumalarla yapılmaktadır. Bu amaçla kullanılan kolanlara “çadır ipi” denilmektedir (Cihan, 2018).

Çekipi: Yörüklerde dar olarak dokunan kolanlar özel olarak “Çekipi” olarak adlandırılmaktadır (Yalman, 1977).

Çuval tutacağı: Yörükler erzak koymak, yük taşımak ve kızların çeyizlerine koymak için keçi kılından ve yünden desenli, taşınabilecek boyutta dikdörtgen torbalar dokumuş, çuvalın her iki yanına taşımada ve yüklemeye kolaylık sağlaması için çarpana ve kolanlar dikmişler ve bu kolanlara “çuval tutacağı” demişlerdir.

Dırmaç ipi: Karadeniz yöresinde sepetleri taşımak için kullanılan kolan dokumalara “dırmaç ipi” denilmektedir (Kahvecioğlu,2007).

Gücüme: Isparta yöresinde çarpana dokumalara “gücüme” denilmektedir.

Kuşak: Anadolu’da kadın giyiminde bele defalarca sarılarak kullanılan, boyları 10-14m arasında değişen dar dokumalara “kuşak” yâda “bel bağı” denilmektedir. Bel bağı kadınlar genelde evlendikten sonra günlük kullanımda, hamile kaldıklarında; bebeklerini kem gözlerden korumak amacı ile bellerine dolarlar ve bel bölgesine gelen kısmı çeşitli malzemelerle süslerler. Bel bölgesine denk gelen bu kısma “nazarlık” derler. (Aytaç, 1997).

Örme: Isparta Kesme köyünde çarpana dokumalara “örme” denilmektedir.

Pine: Anadolu’da ensiz dokumaların yapımında kullanılan levhaların adıdır. Bu dokumalar “kolan”, “kuşak”, “kemer”, “kulp”, “bağ”, “ip” gibi isimler alır. Bazı bölgelerde buna “pine” de denir. (Göker & Begiç,2021:193)

Sal kolanı: Denizli yöresinde, kilime sarılmış cenazenin düşmemesi için, sal denilen dört kulplu taşıma aracına bağlanmasında kullanılan kolana “sal kolanı” adı verilmektedir (Kahvecioğlu,2007).

Taar: Kırgızistan’da üretilen kolon dokumalar, genellikle tezgâhlarda dokunmaktadır. Kolon dokumasına “taar”, “terme” gibi adlar verilmektedir. (Aytaç,2010)

Termelep Toğu: Kazakistan’da dar dokuma olarak bilinen kolan dokumalara “örmek veya termelep toğu” denilmektedir (Nazarbayev, 2017).

Terki bağı: Konya ve köylerinde bağ olarak kullanılan çarpana dokumalara “Terki bağı” denilmektedir.

Yamçı: Antalya’nın kuzeyinde Teke Yöresi olarak bilinen Tekeli Yörüklerinin yerleşim alanı olan Burdur’da binicilik için kullanılan kolan dokumalara “yamçı (binici) kolanı” gibi kullanım alanlarına göre isimler verilmektedir (Soysaldı, Kosif, 2015).

İKİNCİ BÖLÜM

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama niteliğinde olup bilimsel bir çalışmadır. Araştırma ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Anadolu’da ve çeşitli coğrafyalarda üretilen çarpana ne kolan dokuma arasındaki benzerlikler, kullanılan malzeme, teknik, desen özellikleri ve kullanım alanlarını kapsamaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, çeşitli coğrafyalarda çarpana kartları ile yapılmış ve yapılmakta olan çarpana dokuma sanatı ile yer tezgâhlarında dokunan kolan dokumalar oluşturmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Çarpana ve kolan dokuma sanatının, teknik, desen, renk ve kullanım amaçlarını kapsayan yazılı kaynaklar taranmış ve bazı bölgelerde alan araştırması yapılmıştır. Bu çalışmaların işlem basamakları sıralanmıştır.

- Temalar için görsel araştırmalar yapılmıştır.
- Çarpana ve kolan dokuma arasındaki benzerlik karşılaştırılmıştır
- Çarpana dokumaların desen raporları hazırlanmıştır
- Bu dokumalarla ilgili çeşitli uygulamalar yapılmıştır.
- Hazırlanan ürünlerin fotoğrafları çekilmiş ve bilgiler kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Yazılı kaynaklardan yararlanılarak çarpana ve kolan dokuma teknikleri detaylı olarak incelenmiş ve iki dokuma arasındaki teknikten kaynaklanan farklar açıklanmıştır. Bu dokumaların geçmişten günümüze kullanılan isimleri çeşitli kaynaklar taranarak açıklamaları ile verilmiştir. Çarpana kartları ile yapılan dokumaları teknik detayları ve dokuma ayrıntıları ile açıklanmıştır. Kolan dokuma sanatında kullanılan teknikler, tezgâhlar, malzemeler araştırılmış ve açıklanmıştır. geçmişten günümüze çarpana ve kolan dokuma sanatında kullanılan motifler yazılı kaynaklar taranarak, belirlenmiş ve bazı örnekler çizim (Texcelle) programında çizilmiştir. Bu dokumalardaki teknik ve desenler detaylı bir şekilde yerleştirilmiş ve formları ayrıntıları ile verilmiştir. Formlardaki desenler yine çizim programında (Texcelle)

Çizilmiş konu ile ilgili başlıklar altında sunulmuştur. Anadolu’da çarpana ve kolan dokumanın geçmişten günümüze kullanım alanları ve bu dokumaların günümüz kullanım alanları ayrıntıları ile verilmiştiş.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kavramsal Çerçeve

Çarpana ve Kolan Dokumanın Tarihçesi

İlk insanlar sopa ve taşlar yardımıyla basit tezgâhlar oluşturarak bataklık otu, hasır otu, saz gibi otların ve uzun at kıllarını aralarına el yardımıyla geçirerek dokuma oluşturmışlardır. Uzunluğunu birbirlerine düğümleyerek veya keçeleştirerek kullandıkları tahmin edilmektedir (Yağan, 1978).

Bezayağı tekniği ile MÖ 2778-2413 Mısır'da İnce kumaşların dokunmuş ve, mumya sargısı olarak kullanılmıştır. Yine Mısır'da “kopt” kumaşlarının çözgü ve atkı ipliklerinin ilk kumaşlarda olduğu gibi bez ayağı tekniğinde dokunduğuna rastlanmıştır. Kaynaklarda dokumacılığın başladığı tarih ve yer hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Dokumacılık örneğinin Pope'a göre Orta Asya'da, Griffin'e göre Mısır'da, Beaumont'a göre de MÖ 3721-3000 arasında başlamıştır (Gönül, 1964).

Çarpana dokumalar hakkındaki ilk araştırmalar ise 19. Yüzyıl sonlarına rastlar. 1903 yılında İsveç Birka'daki çarpana dokumalarla ilgili olarak akademik çalışması ile dikkat çeken kişi M.H. Stoperdir. Birka'da bulunan tek bir levha ile dokuma bantlar arasındaki ilişkiyi kuran Stolpe, levhanın işlevinin dokumada ağızlık açan ve desen oluşturan bir alet olduğunu algılamıştır (Collingwood, 1982).

Tarihlendirme açısından kazılarda ele geçen tekstil bulguları oldukça önemlidir. Eski imparatorluk dönemine ait ilk çarpanalı dokumalara Susa Mabedinin temelinde rastlanmıştır ve bu dokumalar M.Ö. 3000 yılları ile tarihlenmektedir. Bilinen en eski çarpana dokuması ise 342 levha ile dokunmuş, “Ramses Kuşağı” denilen bir dokumadır. Liverpool Arkeoloji Müzesinde muhafaza edilmektedir. Fildişinden yapılmış çarpana levhalar doğa şartlarına dayanıklı malzemelerden üretildiği için günümüze kadar ulaşabilmiştir (Kahvecioğlu, 2013).

Bugün Ramses Kuşağı olarak bilinen ve Liverpool Kent Müzesi'nde sergilenen kuşak, bu yüzyılın ilk çeyreğine kadar çarpana dokuma olduğu kabul edilmiştir (Schuette, 1956). Margarete Scharlau-Staudinger 1931 yılında çok özenli bir çabayla, Ramses kuşağını, dünya çapında bilinen eski bir dokuma tekniği olan çarpana dokuma ile yeniden dokumayı denemiştir (Kosswig 1967). Bu yeniden denemelere dayanarak Krauss 1931 yılında kuşağın tarihini daha önceki bir döneme, yaklaşık MÖ 3000'e dayandığını tahmin etmiştir. Son doksan yılda birçok antropolog bu tekniği ve coğrafi dağılımını araştırmaktadır (Kahvecioğlu, 2013).

Bu kuşağın dokuma tekniği uzun yıllar tartışma konusu olmuş analiz edilmiş ve çarpanalarla dokunamayacağı anlaşılmıştır. Bazı dokumacılar bu kuşağın Ramses için değil fili için dokunduğunu söylemişlerdir. Uzunluğu 5.2 m bir ucunun eni 12.7 cm diğer ucunun eni 4.8 cm dir (Sutton-Holtom, 1975).

Tablet dokumacılığının genellikle yanlış bir şekilde Mısır firavununa kadar uzandığına inanılır. Bu teori, 20. yüzyılın başlarında , Ramses III'ün mürekkepli bir kartuşunu taşıdığı için genellikle Rameses Kuşağı olarak adlandırılan, kökeni belirsiz, ayrıntılı bir dokuma olan kemer hakkındaki bilgiler yeniden dokuma denemeleri temel alınarak geliştirilmiştir. Arnold Van Gennep ve G. Jéquier, 1916'da, eski Mısırlıların tablet dokumaya aşina oldukları varsayımına dayanan “Le Tissage aux Kartons et Son use Decorative Dans l'Égypte Ancienne” adlı bir kitap yayınlamışlardır. Akademisyenler tarafından yıllarca kemerin üretim yöntemi hakkında ateşli bir şekilde tartışmalar yapılmış ve Tablet dokumayla ilgili popüler olan The Techniques of Tablet Weaving adlı kitabının ekinde, bu keten kuşağın tabletlerle dokunamayacağının yapısal analizlerle kanıtlandığı bilgisi yer almıştır (Collingwood, 1982).

Şekil 1

Ramses Kemer

(Arkeoloji defterim.com)

Şekil 2

Ramses Kemer (Detay)

(Arkeoloji defterim.Com)

İkincisi İran Susa'da bir mabette bulunan MÖ 3000 yılları ile tarihlenen fil dişi levhadır. Müzelerde yer alan dokuma bantlardan edinilen bilgilere göre; çarpama dokumaların yayıldığı diğer yerler Kuzey Afrika, Avrupa ve Asya kıtalarıdır (Kosswig, 1967).

Bu sanatın çok eski çağlarda Anadolu'da başladığını gösteren, Neolitik çağa ait dokuma parçaları Çatalhöyük'ten çıkarılmıştır. 1930-1932 yılları arasında yapılan Alişar kazılarında oldukça iyi dokunmuş kumaş parçaları, dokuma aletleri ve tezgâh parçalarına rastlanmıştır ve bu eserlerin Kalkolitik Çağa it olduğu belirlenmiştir (Sarioğlu, 2015).

Mısır'da bulunan Keten ve ramiden dokunmuş bantlar 22. hanedanlık MÖ, 945-745 dönemine ait olup bunlar en erken çarpama dokumalardır. Eski Mısır giyiminde çarpama dokumalar MÖ 3000'de başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Elimizde bulunan arkeolojik heykellere bakıldığında Mısır'da Kral ve mahiyetlerinin kemer ve şallarla süslenmiş oldukları görülmektedir (Atlıhan, 2014). Maria Schütte 1956 yılında çarpama dokumacılığı ile ilgili çalışmalar yapmış, bu tekniğin Mısır'da ortaya çıktığını ve sonra da doğuya, kuzeye ve batıya yayıldığını tesbit etmiştir (Schlabow, 1978).

Çarpanacılık Mısır'dan Akdeniz Ülkelerinin sahillerine yayılmıştır. Cezayir, Tunus ve Fas'ta yüzyılımızın başına kadar yaşatılmıştır (Kosswig, 1970). Mezopotamya'nın süslü bantlar yönünden Mısır'dan geri kalmadığını ve orada da süslü bantların sevildiği ve kullanıldığı görülmektedir (Atlıhan, 2017).

Eski Mısır'dan bir dizi erken örnek olan 22. Hanedanlığa MÖ 947-712 ait dokumalar hakkında Schuette'nin yorumu;

Bunlar arasında 20, 13 ve 25 mm ölçülerinde ince bantlar olup ketenden yapılmıştır. Keten Mısır'da yaygın malzeme olarak kullanılmıştır. İlk iki parça renkli kenarlıklardır, beyaz üzerine siyah ve kırmızıdır. Beyazlar artık koyu sarıya dönmüştür. Üçüncü ise dünyanın en ilginç örneklerindendir. Düzenli dokusu ile yılların deneyimini ile dokunmuş olabilecek dokumalardır (Hann, Thomas, 2005).

Tablet dokumacılığı, Demir Çağı Avrupa'sında MÖ 8. yüzyıla kadar uzanır. Erken örnekler Almanya, Hochdorf, Apremont, aute-Saône, Fransa ile İtalya ve Avusturya'da bulunmuştur (Gleba, Margarita, 2008).

Ayrıntılı tablet dokuma şeritler, Yakın Doğu'da Roma döneminin yanı sıra Avrupa'nın birçok yüksek statülü Demir Çağı ve Orta Çağ mezarlarında bulunmuştur. Vikingler de dâhil olmak üzere çeşitli Avrupa halklarının giysileri için standart süslemeler oldukları tahmin edilmektedir. Kilise tekstillerinde veya Avrupa Orta Çağlarında ayrıntılı kemerlerin temeli olarak kullanılan bu tür şeritlerin birçok müze örneği mevcuttur. 17. yüzyılda, Etiyopya'da bazı anıtsal ipek askılar üretmek için tablet dokumalar kullanılmıştır (Gervers, Michael, 1994).

Damendorf, Rendsburg Eckerförde, Almanya yakınlarında bulunan, 2. ila 4. yüzyıla tarihlenen bataklık bölgesi Damendorf Man pantolonunun kumaşları üzerindeki tablet dokuma bordürlerin ayrıntıları Schleswig'deki Archäologisches Landesmuseum Schloss Gottorf'ta sergilenmektedir (Raeder Knudsen, 1994).

Şekil 3

Damendorf Mans Pantolonunda Tablet Dokuma Bordürler (MS 2. – 4. yüzyıl)

(Raeder Knudsen, 1994)

Avrupa'da çarpanacılık 19.yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başlarından itibaren unutulmuş ancak kırsal bölgelerde azda olsa devam etmiştir. Margarethe Lehmann-Filhesv 1898' de Berlin etnograflarıyla dokuma bantlardan oluşan bir sergi düzenlemiştir (Hansen, 1990). Shermann,1911-1913 yıllarında bu dokuma sanatının Birmanya ve Himalaya ülkelerinde oldukça yaygın olduğunu belirtmiştir. Hindistan Darjeeling' te bir Budist dokumacılık okulunda çarpanacılık ders olarak okutulmuştur. Tekstillerle ilgili tam arkeolojik rapor 2005 yılında İngilizce özetıyla birlikte Norveççe yayınlanmıştır (Kosswig, 1970).

1904'te Norveç'in Vestfold ilçesindeki Tønsberg yakınlarındaki Oseberg çiftliğinde keşfedilen büyük bir mezar höyüğünde bulunan en az 10 tabletle dokunmuş bantların MS 834 yıllarına tarihlenen buluntular olduğu bugün bilinmektedir. Mezar höyüğünde yaşları yaklaşık 80 ve 50-55 yaşlarında öldüğü tahmin edilen iki kadın iskeleti bulunmuştur. Buluntuların bir kısmı Oslo, Bygdøy'deki Viking Gemi Müzesi'nde, diğerleri ise yakındaki Tarih Müzesi'nde sergilenmektedir. Buluntuları arasında bir dokuma tezgâhı (genellikle Oseberg tezgâhı olarak adlandırılır), dokuma tabletleri, birkaç dar şerit, tahta bir araba, yünlü dokumalar, ithal ipekler ve dar duvar halıları vardır (Christens, Ingstad & Myhre, 1992), (Krafft, 1956)

Oseberg batık gemi buluntusundaki kadınların İskandinav toplumunda çok yüksek bir statüye sahip oldukları sanılmaktadır. Bu kadar çok ekipman ile gemide gömülü olan kadınlardan en az birinin ünlü bir tekstil üreticisi olduğunu ve sadece tekstillere değer

Şekil 6

Mevcut Oseberg Tablet Dokuma Bant, MS 834

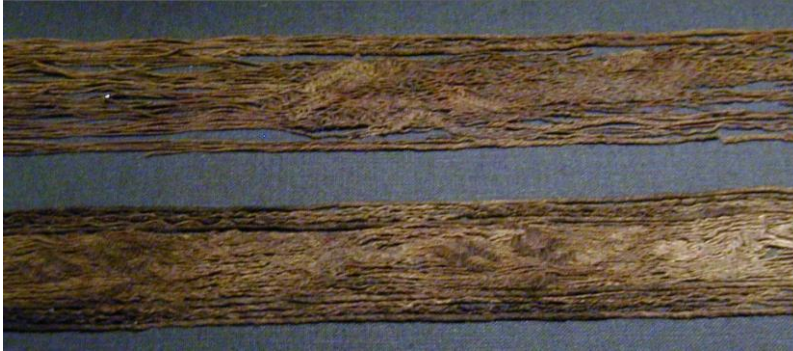

(Krafft, 1956).

Gemideki en ilginç buluntu, muhtemelen akçaağaçtan yapılmış 52 ahşap tablete iliştirilmiş, kısmen tamamlanmış bir tablet dokuma bandıdır. Bandın muhtemelen gemide gömülü kadınlardan biri tarafından yerel olarak dokunduğu neredeyse kesin görünmektedir. Ancak dokumada kullanılan ipliğin ithal edilip edilmediği bilinmemekte ve bant, tabletlerden koparılmış şekilde müzede sergilenmektedir. Bant yaklaşık 1- 1/2 cm genişliğindedir ve ince yün iplikle dokunmuştur, çözgü iplerinden biri açık biri koyu olmak üzere iki tonu vardır. Renkler, parçalar arasında değişiklik gösterse de, kenarlar, bandın desen alanından daha koyu görünmektedir (Christens, Ingstad & Myhre, 1992).

Şekil 7

Tablet Dokuma Bandı

(Christens, Ingstad & Myhre, 1992)

Üzerinde hayvan figürleri bulunan at kılı ile dokunmuş şeritler Güney Norveç Enebø'de yapılan araştırmalar sırasında mezar kalıntılarında bulunmuştur. Ayrıca MS 850 yılında ölen Norveç Kraliçesi Asa'nın Oseberg (G.Norveç) yakınında eğlence yatında gömüldüğü mezarında çok kıymetli bir buluntu keşfedilmiştir. Ölünün yanında bozulmadan korunabilmiş 52 tahta çarpana dan oluşan bir takım bulunmuştur. Dokumanın başladığını gösterir şekilde keten iplikler gerilidir (Sarioğlu. 2005).

Şekil 8

Kraliçe Asna'nın Mezarında Bulunan Çarpana Kartları ve Tezgâhı, Norveç. MS. 850

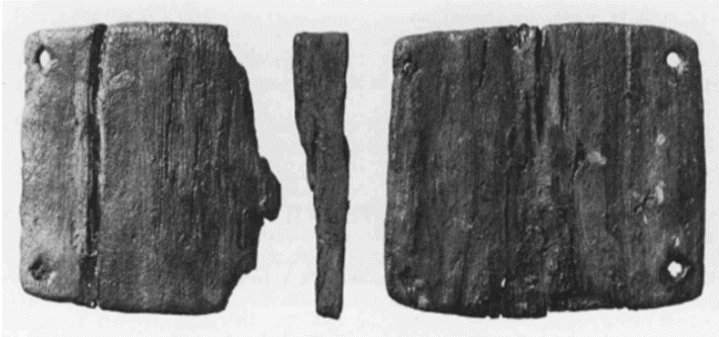

(Uzunöz,2019)

1909'da Norveç Oseberg gemi mezarının kazılması sonucunda, Lund'da 9. yüzyılın ortalarına tarihlenen birkaç tablet bulunmuştur ve ölçüleri 4,8 x 4,8 cm'dir, Bu ünlü buluntu, yalnızca biri tamamlanmış, iki ahşap tableti içermekte ve 3 mm kalınlığında parçalar halindedir. Bu tabletler sadece İskandinavya'da bilinen en eski örnekler olmayıp, bildiğimiz kadarıyla var olan en eski dört delikli tabletlerdir (Hald, 2007).

Şekil 9

Dejbjerg Arabasıyla Birlikte Bulunan Tabletler. Kelt Demir Çağı

(Hald, 2007)

Vikingler döneminde meşhur şehir Birka 8.Yüzyıl ortalarından 11. Yüzyıl sonlarına kadar çok gelişmiş ve daha sonra tamamen yıkılmıştır. Burada bulunan dokumaların Ön Asya ile bağlantıları bulunmaktadır. Özellikle Hazar Denizi'nin Güney çevresinden de söz edilebilmektedir (Geijer, Agnes., 1938).

Hjalmar Stolpe tarafından 871-1881 yılları arasında yürütülen arkeolojik araştırmalar, Viking Birka'nın, İsveç'in ticaret merkezi olduğunu kesin olarak göstermiştir. İki yüzyıl boyunca, yaklaşık MS 800'den 975'e kadar Birka, Viking çağı Batı Avrupa ile İskandinavya arasında ve Rusya'daki ticaret yolları aracılığıyla Doğu ile önemli bir ticaret merkezi görevini

üstlenmiştir. Birka bantları dört delikli tabletler üzerinede dokunmuştur. Antikvitets Akademien ve Öl Kung ifadesi şu şekildedir.

Vitterhets Historie 1931'de Holger Arbman'ı Birka arkeolojik sit alanlarında bulunan eserlerin kataloglaması için görevlendirdi. Agnes Geijer, 1938'de Birka mezarlarındaki tekstil parçalarının kapsamlı araştırması yayınlandı. İpliklerin kartlara geçirilmesi, kartların tek tek veya guruplar şeklinde çevrilmesi ile çeşitli tasarımlar oluşturulmuştur. Çeşitli tekniklerle dokumaların üzeri altın veya gümüş tellerle işlenmiştir. Birka bantlarının çoğu, haçlar, geometrik desenler, yıldızlar, gamalı veya çapraz çizgilerden oluşan tekrar desenlerden oluşur. Bandın dokuma boyunca devam eden taban tasarımının iki ayırt edici motifle birleşmesi en ayırt edici özelliğidir. Bandı hem çözgüsü hem de atkı iplikleri ipektendir. Bandın uzun bir parçasının tamamı korunmuştur. (Geijer, Agnes., 1938).

Şekil 10

Birkaç Banttın Örnekler: (1) B6-7, mezar 965, (2) B21, mezar 943 ve (3)-(4) B19, mezar 965 .

(Çöğü ve Atkı, URL)

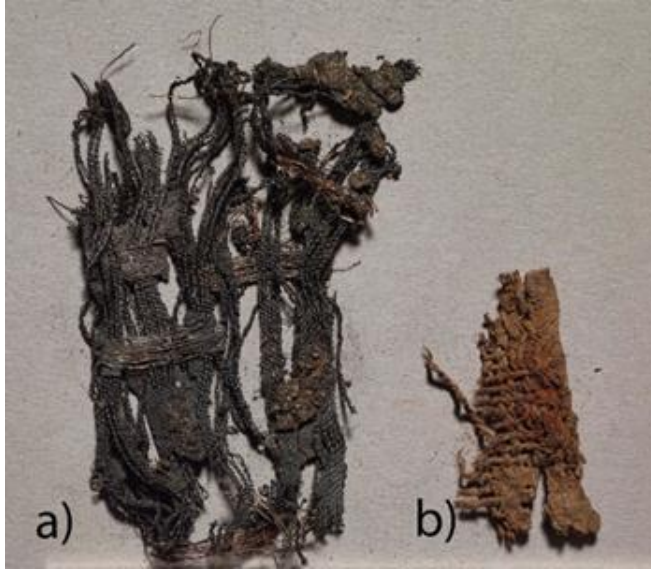
Jutland'da Bjerringhøj höyüğünün on dokuzuncu yüzyıldan kalma kazısı, Danimarka'nın Viking Çağı mezarlarından birini ortaya çıkarmıştır. Çoğu mezarda mezar eşyası olmasına rağmen, zengin mezarlarında statüye göre binicilik malzemeleri, silahlar ve mücevherler bulunmaktadır. Viking Çağı (MS 800–1050) kültürü (Worsaae) mezarı özel bir mezardır ve Viking Çağını anlayışımızı geliştirmede önemli bir rol oynamıştır. Mezarda höyüğün içine gömülen bireyin benzersiz ve yüksek statüsünü vurgulayan altın, gümüş ipek ve değerli boyar maddeler içeren tekstil ürünleri mevcuttur. Bjerringhøj'un en iyi bilinen parçaları, iki 'pelerin bandı' ve bir çift dokuma manşettir. Yastıklı ipek kumaşlardan yapılmıştır ve ipek, gümüş ve altın ipliklerle tablet dokumalı narin şeritlerle dekore edilmiştir. Birçok yayında bu bilekliklerin kullanımı tartışılmıştır. Manşetlerde hiçbir dikiş izi veya dikiş deliği yoktur. Manşetler kıyafete eklenebilecek ayrı bileşenler olmalıdır. Pantolon paçalarının alt kısmına gerektiği önerilmiştir. İki Slotsbjergby kumaşı orijinal olarak Thomsen tarafından

analiz edilmiştir Birincisi altın ve ipek ipliklilerin tabletlerle dokunarak elde edildiği geniş bir dokuma parçası ikincisi ise iki iplikten bükülmüş, kaba yünden dokunmuş dokuma parçasıdır (Geijer,A, 2017).

Slotsbjergby'den gelen dokumalar: a) ipek ve altın ipliklerden oluşan bir tablet dokuma bandı parçası; b) iki katlı iplikten kaba yün tekstil parçası (fotoğraf R. Fortuna, Danimarka Ulusal Müzesi). (Geijer,A, 2017).

Şekil 11

(Fortuna, Danimarka Ulusal Müzesi). İki Katlı İplikten Kaba Yün Tekstil Parçası.

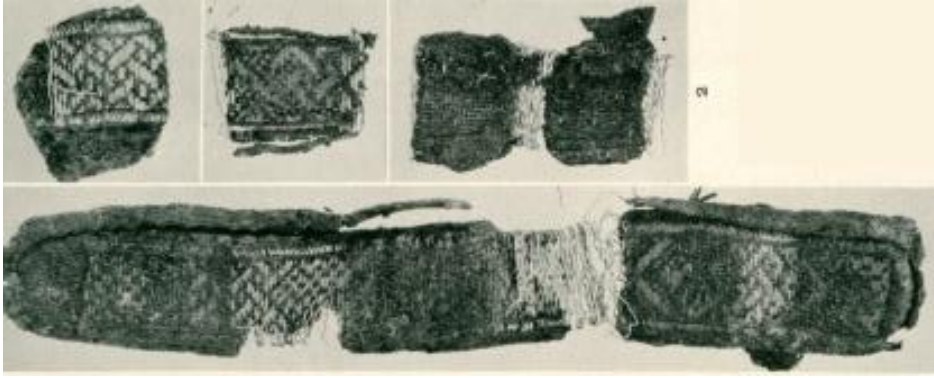
(Geijer, A, 2017).

İsveç'in Birka kentindeki bir Viking mezarlığından 8. ila 10. yüzyıla tarihlenen buluntular,824 numaralı mezardan daha iyi korunmuş örnek gibi hem altın hem de gümüş brokar atkılardan oluşan üç şerit için ayrıntılı notlar, Birka III - Die Textilfunde Aus den Grabern'in kitabında yayınlanmıştır (Geijer,1938).

Geijer, mezar 824'teki B22 bandının en az 29 tabletle örülmüş olduğunu ve kenarlıkların her iki tarafta muhtemelen 6 tablet kullanıldığını açıklamaktadır. Tabletlerin hepsi aynı yönde döndürülmüş ve bandın arkasında görünen herhangi bir ters dönüş bulunmamaktadır. Bandın arkası kabaca dokunmuş olduğu ve oldukça kötü görüldüğü için, bandın orijinal olarak başka bir kumaşa dikilmiş olacağını ve yalnızca brokarlı tarafı görünür bırakıldığı tesbit edilmiştir. Bandın kendisi 1,2 cm genişliğinde ve 9,5 cm uzunluğundadır ve cm başına yaklaşık 20-25 brokar atkıya sahiptir, altın atkı gümüş atkıdan daha yoğundur, belki de altının gümüşten daha yumuşak ve yerine oturtması daha kolay olduğu için kullanıldığı düşünülmektedir (Collingwood, 1982).

Şekil 12

Birka III - Die Textilfunde Aus den Grabern

(Geijer,1938)

Bjerringhøj'un en iyi bilinen parçaları, iki 'pelerin bandı' ve bir çift dokuma manşettir. Yastıklı ipek kumaşlardan yapılmıştır ve ipek, gümüş ve altın ipliklerle tablet dokumalı narin şeritlerle dekore edilmiştir (Hald ,1980).

Şekil 13-14

Bjerringhøj'dan Dokuma Manşetler

(Hald, 1980)

Ukrayna'nın Chernigov kentindeki Shestovica mezarlığında bulunan 10. yüzyılın ikinci yarısına ait bir mezar, yeni inşaat geliştirmeleri için saha kazıları sırasında ortaya çıkan yeni bir dizi mezardaki buluntuları, yani mezar nesnelerini araştırmak üzere kazıcılardan izin almış olan Kirill Mihaylov tarafından incelenmiştir. Günümüze ulaşan parça, 2005 yılında VP Kovalenko başkanlığında kazılan Viking dönemi Shestovica mezarlığından alınan birkaç giysi parçasından biri olan dar dokumadır. 10 mm genişliğinde, çekilmiş gümüş telden oluşan ipek ve gümüş iplikten dokunmuştur. Erkek cenazesine ve diğer tekstil parçalarına göre mezardaki konumu dikkate alındığında bunun bir yün mantonun kenarını oluşturduğunu düşündürmektedir (Christens, Ingstad & Myhre, 1992), (Krafft, 1956).

Şekil 15

Metalik İplikle Brokar İşleme. Wardrobe Pro'nun Bir Parçası Olarak Bir Kafa Bandı.

(Krafft, 1956).

Çeşitli Coğrafyalarda Çarpana ve Kolan Dokuma

Çarpana dokumacılığı Mısırdan Akdeniz kıyılarına, Mezopotamya'dan, Çin ve Japonya' yayılmıştır. Orta Asya Türk halkına, Milattan Önceki son yüzyıllarda Mezopotamya'dan Altay dağlarına giden altın yol diye bilinen ticaret yolu ile gelmiştir. İskandinavya ve Kuzey Almanya'ya İran'dan başlayıp Kiev üzerinden kuzeye uzanan kervan yolunun ticaret merkezleri için önemi vardır (Kosswig, 1970).

Mısır'da çarpana dokumacılığı Napolyon dönemine kadar bilinir. Günümüzde bu eski gelenek; Lapland, Baltık, Himalaya ülkeleri Güney Denizi ve Anadolu'da sürmektedir (Kosswig 1970). Scherman 1911' de Birma'ya ve Ön Histan'a gittiğinde Birma'da özellikle Mandalay – Arakan Pagode yönetimindeki şehir semtinde çok sayıda çarpana tezgâhı gördüğünde çok heyecanlandığını belirtmiştir (Scherman 1913).

Avrupa halkları arasında giysiler için standart süslemeler oldukları tahmin edilmektedir. Kilise tekstillerinde veya Avrupa Orta Çağlarında ayrıntılı kemerlerin temeli olarak kullanılan bu tür şeritlerin birçok müze örneği mevcuttur. 17. yüzyılda, Etiyopya'da bazı anıtsal mekanlar için ipek askılar üretmek için tablet dokumalar kullanılmıştır (Gervers, Michael., 1994).

Myanmar'da Tablet Dokuma; Torimaru, 2014 Yılında Myanmar'da tablet dokumacılığı üzerine saha araştırmaları yapmıştır. Tablet dokuma, hayal edilen motif, şekil ve desenleri bir çözgü ile ifade etmenin en eski tekniklerinden biridir. Son derece sınırlı bir alanda uygulanmaktadır ve nadir bir dokuma teknolojisi olarak kabul edilmiştir. Ancak, geçmişte halk arasında yüksek vasıflı bir üretim seviyesinde geliştirilmiş ve Budistler tarafından devam ettirilmiştir. Palmiye yaprağından yapılmış el yazması kutsal kitabın üzerindeki örtüyü sabitleyen kemer üzerindeki yazı Myanmar da bu tür dokumanın 1892'den beri uygulandığını göstermektedir. Bu kemer, "Sar Htoke Kyo" adı verilen bir tablet dokuma türüdür (Torimaru,2016). Myanmar'da özellikle Keşişlerin kullandığı kayışlar, palmiye yaprağından yapılmış el yazması kutsal kitap için özel bir kemer ile, keşişlerin her sabah sadaka toplamak için kullandıkları kâse tutucular tablet dokuma tekniği ile üretilmektedir (Torimaru, 2016).

Shwe Yin Mar köyünde, tablet dokuma tekniği dört farklı tipte ürettirilmektedir. Dokumalar; çözgü-sicim örgü, çift yüzlü örgü, çift düz örgü, üç çözgü ile sicim örgü tekniği ile dokunur, kimyasal elyaf iplik kullanılır ve kare şeklindeki inek derisi veya plastikten mamul 4 delikli tabletlerle dokuma yapılmaktadır (Torimaru, 2016).

Şekil 16

Palmiye Yaprığı El Yazmasının Kutsal Kitabı İçin Özel Bir Kemer

(Torimaru,2016)

Şekil 17

Keşişler İçin Kase Tutucular

(Torimaru 2016)

Şekil 18

Tablet Dokuma Kemerini Takan Keşiş

(Torimaru 2016)

Şekil 19

Sar Htoke Kyo (çift yüzlü örgü, yazarın koleksiyonu)

(Torimaru 2016)

Sandermann , “Tablet Weaving” adlı kitabında tablet dokuma tarihinden ve dokuma tekniklerinden bahsetmiş ve çeşitli tablet dokumaları güncel kullanıma uygulamıştır. Tabletler tahta, boynuz, kemik, deri, karton veya kesebileceğiniz her şeyden yapılabilir fakat fazla esnek olmamalıdır. Tabletler genelde kare ve dört delikli, genişlik 2-3 cm ila 8-9 cm arasında değişebilir. Dokuma örnekleri mürekkepli tezgâhta yapılmıştır (Olsen 2013).

Şekil 20

Çarpana Dokuma Tekniğinde Dokunmuştur.

(Olsen, 2013)

Şekil 21

Dokuma Parçaları Birleştirilmiştir.

(Olsen, 2013)

Kırgızistan'da Çarpana Ve kolan Dokumacılığı Kültürel miras olmasının yanısıra gerek estetik gerekse işlevselliği ve ticari boyutuyla da önemli bir yere sahiptir. Türk soylu dokumaları içerisinde de Kırgızistan çarpana ve kolan dokumaları önemli bir yere sahiptir. Kırgızistan'da üretilen kolan dokumalar, genellikle tezgâhlarda dokunmaktadır. Kolan dokumasına “taar”, “terme” gibi adlar verilmektedir (Aytaç, 2010). Çarpanalara göre daha geniş olan kolan dokumaları için 3 ayak şeklinde kurulan tezgâh kullanılır (Erbek, 1978).

Kırgızistan'da çarpana kare veya kareye yakın dikdörtgen şeklinde kesilerek kurutulmuş, camız, manda veya eşek gönünden, ağaç karton, kalın deri, presbant vb. malzemelerden yapılmıştır. Köşelerinin sivriliği giderilmiş ve birer delik açılmış olarak, kare ya da çokgen şeklinde hazırlanarak kullanılmıştır. Kırgızistan'da yaylak kışlak hayat düzeninin konutu olan kara çadır, alaçık, odâde, bozüy, topak ev denilen çadırlarının kaplama maddesi olan keçelerin sarılması, tepelerinin tutturulması, sepet, çuval, heybe gibi taşıma araçlarında, hayvanların koşum takımlarında, kadın giyiminde, baş takılarının tutturulmasında, önlük, elbise kuşak bağı, çocuk kundağı, beşik bağı olarak ve erkek giyiminde ise barutluk, fişek çantası, kılıç askısı, çorap, tozluk bağı, takunya, terlik bandı olarak kullanılmıştır. Günümüze gelindiğinde ise çarpana ve kolanlar daha çok süsleme malzemesi olarak tercih edilmektedir (Aytaç, 2010)

Şekil 22

Kırgızistan Bozkırlarında Keçe Çadır.

(Aytaç,2010)

Şekil 23

Bişkek Müzesi kolon dokuma tezgâhı

(Aytaç,2010)

Şekil 24

Kırgızistan Bişkek Müzesi'nde Yer Alan Kolon Dokuma Örneği

(Aytaç,2010)

Şekil 25

Kırgızistan Bişkek Müzesi'nde yer alan dokuma

(Aytaç,2010)

İran dekoratif sanatlarından olan dokumacılık teknikleri incelendiğinde, herhangi bir dokuma makinesinin yokluğunda delikli kartlarla dokunan kart dokuma adı verilen özel bir dokumaya rastlanmıştır. Arthur Upham Pope, İran'da kart dokumacılığının MÖ üçüncü binyılın sonlarına ve ikinci binyılın başlarına kadar olan tarihlerde sürdürüldüğünden bahseder. Ne yazık ki o dönemden günümüze kalan ne dokuma, nede kart bulunmamaktadır. İran kart dokumalarının en eski örnekleri, batı İran'da Kilim dokumacılığının ortaya çıkmasından önceki yüzyıla aittir. Bu örnekler MT102-MT103-MT104, MT105 kodları altında Bern-İsviçre Şehri Tarih Müzesi Etnoloji Bölümü'nde korunmaktadır (Pope, 2008).

Hammaddeler, motifler, tasarımlar ve renk düzeni her coğrafi bölgede diğer bölgelere göre farklılık gösterir ve bu fark mevcut malzeme ve unsurlara, o bölgenin gelenek ve kültürüne bağlıdır (Amini, 1995).

Bahtiyari kabileleri, çoğu geleneklerine, alışkanlıklarına, algılarına, iç görüşlerine, çevrelerine ve genel olarak kültürlerine dayanan birçok tasarım ve motif kullanmışlardır. Belirli bir örüntü kullanmazlar ve bu nedenle her biri farklı olan benzersizlik, ürünlerin ayrıcalıkları arasındadır (Dadvar, Moazen 2009). Bu sembolik motifler zaman zaman çan, bozuk para, püskül, kurt dişi ve boncuk gibi diğer süslemelerle birlikte kullanılır. Bunlar öncelikle şeridin kullanım amacına bağlıdır. Örneğin, "bir çocuğun doğumunu onurlandırmak, uzun ömürlü olması ve onu nazardan koruması için dokumacılar dokuma üzerine Yakad ve Ayet-ol-Kürsi gibi Kuran ayetlerini dokumaktadır (Amini, 1995).

Çarpana dokuma, kartlarla ve sabit aletlerle basit bir düzeneyle oluşturulan sağlam bir dokuma örneğidir. Zaman içinde kullandıkları sembolik motifler, bu insanların yaşamlarının doğasıyla yüzleşme ve savaşmadaki hatıralarından, ıstıraplarından ve inançlarından etkilenmiştir. Günümüzde Bahtiyari Veris işlevsel rolünü kaybetmesine rağmen, otantik sanatsal ve kültürel değerlere sahip etnik bir el işi olarak kabul edilebilir. Bu nedenle bu özellik, bu ürünün analizinde en önemli faktörlerden biri haline gelmektedir (Arjmandi, Rahmani &

Bassam 2018). Gelin eyizleri için göz kamaştırıcı renklerle dokunmuşlar, yas törenleri için ise üzüntü ve kederi temsilen koyu renkler tercih edilmiştir (Kabiri, 2009).

şekil 26

Kart Dokuma rnekleri (İran Ulusal Standart Organizasyonu, 2016)

(Arjmandi, Rahmani & Bassam, 2018)

şekil 27

Veris Dokuma

(Arjmandi, Rahmani & Bassam, 2018)

Şekil 28

Hayvanlar Üzerindeki Yüğü Sabitlemek İçin Veris

(Arjmandi, Rahmani & Bassam, 2018)

Kazakistan’da Kolan Dokumacılığı; Dönemin Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev ülkede el sanatlarına verilen değeri, “Yeteneksiz halk olmaz. Yetenek varsa, tarz vardır. Her tarzın tarihi vardır” sözleriyle ifade etmektedir (Nazarbayev, 2017). Kazakistan’da dar dokuma olarak kaybolmaya yüz tutmuş olan ve “örmek veya termelep toqu” denilen kolan dokumaları da bulunmaktadır. Kazak geleneksel kolan dokumacılığı bazı yörelerde az da olsa özellikle yaşlı ev hanımları tarafından sürdürülmektedir. Dokumaya devam edenler, motif uygulamasında deseni kâğıtta çizmeden, bitmiş bir dokuma örneğine bakarak direkt kolan dokumalarına aktarmaktadırlar. Ayrıca üniversite ve liselerin el sanatları bölümlerinde kolan dokumacılığı dersleri verilmeye devam edilmektedir (Özkan Tağı, Yerdenova, 2019).

Çözüğü yüzlü dokuma çeşitlerinden biri olan kolan dokumalar yer tezgâhlarında yapılmaktadır. Yapılacak kolan dokumanın uzunluğuna göre çözgü iplikleri hazırlanıp, yere çakılmış dört yardımcı kazık ve gücü görevini gören çubuğun yardımı ile tezgâh oluşturulmaktadır. Çözgü iplikleri, dokunacak motifin rengine göre çift iplik olarak, üç kazığın her birinin hep dışından, bir kazığın ise biri dışından, biri de içinden dolanmaktadır (Özkan Tağı, Yerdenova, 2019).

Şekil 29

Kazak Kolan Dokumaları

(Özkan Tağı, Yerdenova, 2019).

Şekil 30

Kazak Geleneksel Kolan Dokumacılığında Kullanılan Yer Tezgâhı

(Özkan Tağı, Yerdenova, 2019).

Kazak kolan dokumaları kullanım alanlarına göre “basqur, dödege qur, ak qur, qur bau, ayak qur, qur tangış” vb. olarak isimlendirilmektedir (Kasimanov, 1995). Kazak kolan dokumacılığı geleneği bazı köylerde sürdürülmektedir. Kolan dokumaları Kazak hayatının bir parçası olmuştur; geleneksel olarak ahşap karkaslı evlerde keçelerin, karkaslara tutturulmasında, yaylaya veya kışlığa göç sırasında, beşikte, çantalarda, ev süslemelerinde ve ayrıca hayvanları bağlama amacıyla kullanmıştır. Günümüzde ise kolan dokumaları daha çok folklorik amaçlı, eşya veya giysileri süslemede kullanılmaktadır (Özkan Tağı, Yerdenova, 2019).

Kazak kolan dokumalarının eninin geniş olması sebebiyle kullanılan motiflerin boyutları küçültülerek çarpana dokuma üzerinde kullanmaya uygun hale getirilmişlerdir. Kazak

kültürü de desen açısından oldukça zengindir. Kazak el sanatlarında kullanılan 200'den fazla motif bulunmaktadır (Özkan Tağı,Yerdenova, 2019).

Çarpana dokumacılığı pek çok yazılı kaynakta da bahsedildiği gibi dünyanın en eski sanatlarından biridir. Bu eski el sanatının ilk kez nerede, nasıl ve ne zaman başladığı konusunda kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Ancak yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular ışığında yeni teoriler ortaya atılmaktadır. Dokumacılıkta düne kadar en eski medeniyet olarak tanıdığımız Mısır, daha sonra yerini Mezopotamya'ya terk etmiştir. Bugün ise bütün gözler Orta Asya'ya çevrilmiştir ve otoriteler kesin sonucun tespitinin yakın olduğu görüşünde birleşmektedir (Kahvecioğlu, 2015).

Nitekim; 1962 yılında Çatal Höyük'te yapılan kazılarda Neolitik devire ait olduğu tahmin edilen dokuma parçalarının bulunması MÖ 6000 le tarihlendirilip Anadolu'yu da bu konuda ön plana çıkarmış bulunmaktadır. Dünyanın şimdiye kadar elde edilen en eski örnekleri olan bu dokuma parçalarının teknik yönden de ileri bir seviyede olmaları daha ilkellerinin de bulunacağı düşüncesiyle, dokumacılığın başlangıcını çok daha derinlerde aramamız gerektiğini göstermektedir (Yağan, 1978).

Çarpana işi çok eski zamanlardan beri bilinen bir dokuma sanatıdır. Mısır'daki kazılardan katiyle ortaya çıktığına göre, ön Asya'da Milâttan evvel 8. asırdan beri kullanılmaktadır. Hâlen Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan kuran bağı, kuşaklar, kılıç askıları ve dizginleri çarpana işinin en mütakâmil örneklerindendir. Bu sanatın ustası olan ve muhtemelen Saray eşrafı tarafından dokunmuşlardır (Kosswig, 1970).

Anadolu'da çarpanacılık, eski bir gelenek uyarınca, aşiretler tarafından sürdürülmüştür. Bu aşiretlerden çoğu yakın zamanlarda köylere yerleşmiş ve yazları dağlarda hayvanlarını otlaklarda otlatarak kara çadırlarda yaşamaktadırlar. Aşiretler içinde bir gurup Kayseri ve Adana civarlarında yaşar; bunlara “Aydınlı” adı verilir. Bu grupta hâlâ çarpana dokuyan kadınlar ve çarpanadan dokunmuş çeşitli şeritler bulunur (Kosswig, 1970). Göçerlerin iskân edilmeleri sonucunda kolanlara olan ihtiyaçları azalmış veya da pazardan satın alınan başka araçlar bunların yerlerini almıştır. Yeni hayat tarzı ile de çarpana ile yapılmış dokuma kuşaklar ile taşınma modası da kalmamıştır. Böylece bu tip dokumalar yapılmadığı için de kaybolmuştur. Köylerde artık bu eski dokuma sanatını hatırlayan kimseler de çok nadir bulunmaktadır. Çarpana dokumacılığının unutulduğu bir başka merkez de Kayseri'nin Pınarbaşı yöresidir. Ancak buranın kuzey kısımlarında oturanların arasında Kafkas menşeli olanları tarafından gümüş klaptan ile ince kurdela veya kaytanlar yapılmaktadır (Kosswig, 1970). Kurdela ile kaytanlar giydikleri mahallî kıyafetlerinin kenarlarını süslerler. Dokuma işleri turistler tarafından istendiği için Türkiye'nin bazı bölgelerinde, meselâ Bodrum civarında

ve Kara Deniz kıyılarında, yeniden ele alınarak dokunmaktadır. Ancak bu şeritler eskisi kadar hem ipliğin renklerinin güzelliğinin ve kompozisyonunun eksikliğinin hem de dokuma tarzı bakımından yeter derecede itina göstermediklerinden aşiretlerin yaptıkları ile mukayese edilemeyecek nitelikte olmaları ve dokuma kaliteleri az olduğundan turist pazarında önemli bir rol oynamamaktadır (Kosswig, 1970).

Yürüklerde dar olarak dokunan kolanlar özel olarak “Çekipi” olarak adlandırılmaktadır (Yalman, 1977). Türkiye’de göçer topluluklarla başlayan kolan dokumacılığı, eski bir gelenek olarak Yörük’lerin yaşadığı bölgelerde halen devam etmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda Amasya, Ankara, Afyon-Emirdağ, İçel-Tarsus, Elazığ, Kayseri çevre ve köylerinde, Karadeniz Bölgesinde çarpana ve kolan dokuma örnekleri tespit edilmiş, azda olsa devam ettiği görülmüştür (Sarioğlu, ve d. 2005).

Gelişen teknoloji ile birlikte kolan dokumalara yönelik azalan kullanım ihtiyacı dokumacılığın eski önemini yitirmesine neden olsa da Anadolu’da kolan dokumalara yönelik zengin örneklerle rastlanmıştır. Kastamonu’da kuşağın üzerine ince uzun, pamuk ipliğinden değişik renklerde çarpana dokuma bel bağı bağlandığı görülmektedir. Kuşağın önüne püsküller yapılarak önden sarkıtılmaktadır. Kuşakların Araç ve Tosya köylerinde “bel bağı” Tosya ilçesinde “çarpana” olarak isimlendirildiği bilinmektedir (Erdoğan, 1993).

Yine Kastamonu’nun Pınarbaşı, Azdavay, Şenpazar ilçelerinde entari üzerine dolanan kuşağın kaymasını önlemek amacıyla kullanılan kolan dokumalara “şerit” adı verilmektedir (Özkan, 1997).

Ankara Çubuk ilçesi de çarpana dokuma örneklerine rastlanan yörelerden biridir. Ankara ili Çubuk ilçesi Aşağı Çavundur ve Akkuzulu köylerinde çarpana kartlı kolan dokumalara “bağ”, “kuşak” ve “kolan” denilmektedir (Akpınarlı, Ortaç, 2007).

Antalya’nın kuzeyinde Teke Yöresi olarak bilinen Tekeli Yörüklerinin yerleşim alanı olan Burdur’da ise çadır iskeletini bağlamak ve çadırı süslemek için kullanılan kolanlara “çadır kolanı”, cenazeleri kabre indirmek ve sala bağlamak için kullanılanlara “örken kolanı” (ölümlük, cenaze askı kolanı), “bebek beşiği ve salıncak bağı”, bebekleri sırtta taşımak için kullanılanlarına “bebek bağı”, “yular kolanı” ya da “yamçı(binici) kolanı”, “eyer kolanı”, göç sırasında deveye yük bağlamak için kullanılanlara ise “yük kolanı” gibi kullanım alanlarına göre isim verilmektedir (Soysaldı, Kosif, 2015).

Çarpana ve Kolan Dokumalarda Kullanılan Araç ve Gereçler

Çarpana

Deri, ince ağaç levha, karton, fildişi gibi malzemelerden üçgen, dörtgen veya çokgen şeklinde kesilmiş; köşelerine birer delik delinmiş dokuma aracına “çarpana” denir. Çarpanalar tipik olarak her köşenin yanında bir delik, bazende merkezde de delikler bulunan düzenli çokgenler şeklindedir. Çarpanalardaki delik sayısı, dokunan desenin karmaşıklığı üzerinde sınırlayıcı bir faktördür. Çarpanaların köşeleri, dokuma sırasında takılmaları önlemek için yuvarlatılmıştır.

Çarpanaların malzemeleri oldukça önemlidir. Geçmişte dokumacılar ağaç kabuğu, tahta, kemik boynuz, taş, deri, metal veya çeşitli başka malzemelerden yapmışlardır. Modern kartlar sıklıkla kartondan yapılır. Çarpanalar genellikle renklerle veya şeritlerle işaretlenir, böylece yüzleri ve yönleri kolayca fark edilebilir. (Christens, Ingstad & Myhre, 1992), (Krafft, 1956)

Muhtelif memleketlerde kullanılan çarpanaların yapı maddesi ve şekilleri birbirinden farklı olur. Meselâ Türkiyede at veya deve derisinden veya kalın köseleden yapılmışlar. Mısır’da bu maksat için fildişi kullanılmıştır. Bugüne kadar Tunus’ta tahtadan ve kalın mukavvadan yapılmış çarpanalar vardır. Kafkasyada fransız oyun kâğıdından, Birmanya’da geyik derisinden, Avrupa’da tahtadan yontulmuş çarpanalar ile çalışılmaktadır. Son zamanlarda Almanya’da plastik çarpanalar mevcuttur, doğu memleketlerinde ise bunlar balık derisi, kemik veya pergamentten imâl edilirler. (Kosswig, 1970)

Yapılan araştırmalarda dünyanın birçok yerinde bu levhalar kullanılmakta ve çeşitli isimlerle anılmaktadır. Anadolu’da bu levhaya çarpana denildiği fakat bazı bölgelerde farklı isimlerle anıldığı çeşitli araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Fetiye yöresinde bu levhaya “pine” denildiği kaydedilmiştir. Pine (Farsçada isim olarak)yama anlamına gelmektedir (Büyük Osmanlıca Türkçe Sözlük). Balıkesir - Bahtılı Kasabasında “çapar”, veya “şimşire” denilmektedir. Şimşir ağacından yapıldığı için bu isimle anıldığı düşünülmektedir (Atlıhan 2017). Collingwood Türkiye de bu levhaya genel olarak “çarpana” denildiğini belirtir (Collingwood, 1982). Mısırlılar kurdele ve kumaş dokuma için plakalı tezgâhlar kullanmışlardır. Yatay olarak yapılmış bu tezgâhlarda gücü yerine dikdörtgen dört delikli plakalar kullanmışlardır (Yağan 1973).

İskoçya Shetland'daki Tain'de dokumada kullanılan kemik çarpana (tablet) örnekleri bulunmuştur. Burada bulunan çarpana (tablet) leri dairesel, dikdörtgen veya üçgen şeklindedir. Çoğunun farklı desenlerde delikleri vardır. Sol alttaki çarpana (tablet) kullanılmamış ve

pürüzlüdür. Çarpana (tablet) ler, tahminen giysilerin kenarlarını süslemek için dekoratif örgü bantlar üretmek için kullanılmıştır. İplikler deliklerden geçirilerek beslenmiş ve ardından bantlar oluşturmak için örülmüştür. (Collingwood, 1982)

Şekil 31

Dokuma Kemik Çarpana (tablet) Örnekleri(Ulusal Müzeler İskoçya000-100-037-881-C)

(Collingwood, 1982)

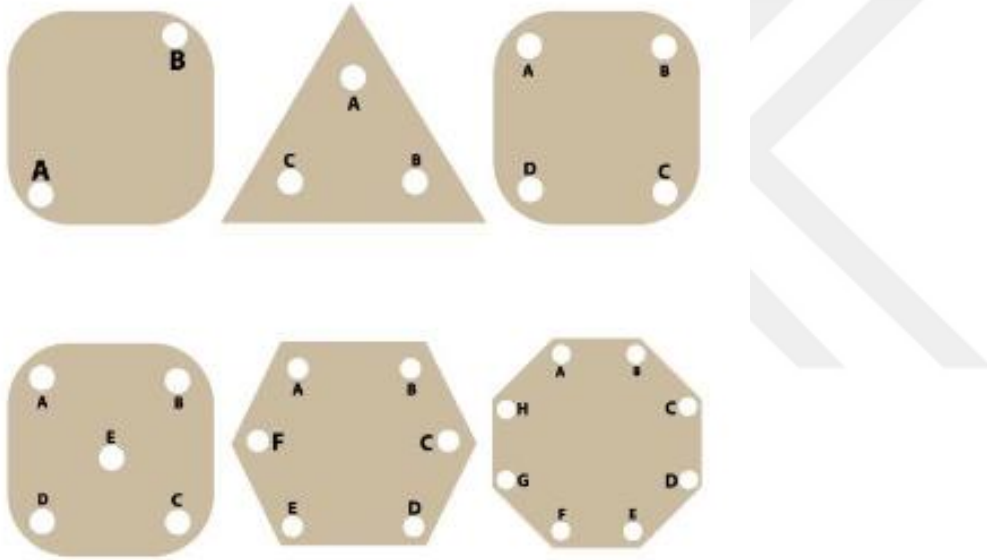
Collingwood ve Kosswig'in araştırmalarına göre çeşitli dillerde çarpana ile ilgili sözcükler şu şekildedir,

- İngiltere – Tablet weaving (levha dokuma),
- USD (ABD) – Cart weaving (Kart dokuma),
- Almanya – Brettchen (levhahacık),
- Cezair – ourap (= a leaf) (Yaprak),
- Bulgaritan – kori,
- Sulawezi (Doğu Endonezya'da ada) - Kera (=tortoise) (Kaplumboğa),
- Çekoslavya – Kartička karetkovani (kart dokuma),
- Fillandiya – Laudat Laudoilla Lautanauha,
- Fransa – Carton Tissage aux cartons Galon tisse aux cartuns,
- İspanya – Cartunes Armura de cartones,
- İtalya – Cartoni Armatura a Cartoni,
- Hollanda – Kaart Kaartweven,

Danimarka – Brikker Brikvaeveving Brikvaevning BrikBand (jyland- span),
Norveç – Brikke Brikkeveving Brikkeband (Spjell),
İsveç – Brickor Brickvavning Brickband,
İzlanda – Spjald Spjaldvernadur Spjaldofid (Leturband),
Japonya – Kumihimo,
Tibet – Ko-tha (deri dokuma),
Arabistan – Şanfara’da – Mari,
Abhazya – Kafkas Halkı – Hwu (Çarpana tezgâhı),
Türkiye – Çarpana (Collingwood 1982).

Şekil 32

Çeşitli Tablet Şekilleri

(Tablet Dokuma,2019)

Yazılı kaynaklarda geçmişten günümüze dar dokumalarda, malzeme ve delik sayısı farklı çeşitli çarpanalar kullanılmıştır.

İki delikli: çarpana Stuttgart - Landesmuseum, da genç taş devrine ait iki delikli kemik alet,el ile örgünde kolaylık sağlayan ilk alettir (Götze, 1908).

Üç delikli: Araştırmalara göre üç delikli olanların kullanımı kesin değildir. Kazılardan anlaşıldığına göre deliklerindeki aşınma nedeniyle dokuma için kullanıldıkları anlaşılmaktadır (collin wood, 1982).

Dört delikli: dokumalarda genelde dört delikli çarpanlar kullanılmıştır. Demir çağında kullanıma girmiştir M.S 1-4 yüzyıllara ait 3-5 cm ölçülerinde bir çok levha bulunmuş ve müzelerde sergilenmektedir. (Sutton Haltem, 1973).

Beş delikli: kare şeklinde olup orta kısmında bir delik vardır. Orta kısmına geçirilen iplik dokumanın sağlam olması için kullanılır (Atlıhan, 2017).

Altı delikli: İran, Musul, Japonya, Çin, Tibet Doğu ve Türkistan da altı delikli çarpanalar kullanılmıştır (Collingwood, 1982).

Sekiz delikli: Topkapı Müzesin’de dokumalarda sekiz delikli dokumalara rastlanmıştır (Atlıhan..2020).

On delikli: Almanya Mainz ülkesinde on delikli çarpanaya rastlanmıştır (Kosswig, 1970).

Yuvarlak: İskoçya Shetland'daki Tain'de üzerinde delikler olan yuvarlak levhalar bulunmuştur (Collingwood 1982).

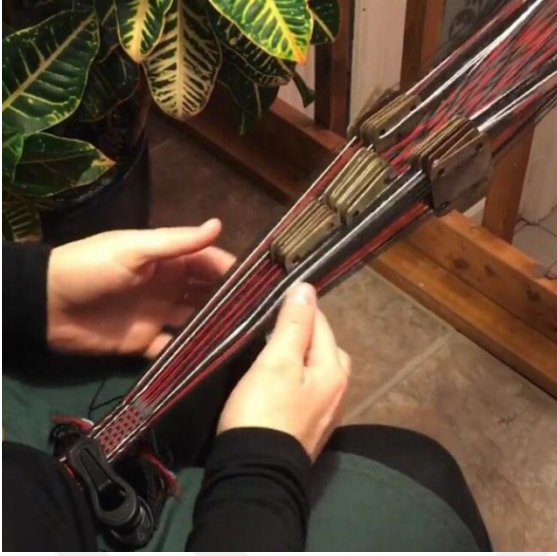
Tezgâhlar

Geçmişten günümüze insanlar dokumayı kolaylaştırmak veya çabuklaştırmak için çeşitli tezgâhlar üretmişlerdir. Bu dokuma tezgâhları yörelere göre farklılık göstermektedir. Dokuma tarihine bakıldığında çarpana ve kolan dokumaların tarım ve göçebe toplumlarında daha yaygın olduğu görülmektedir. Çarpana ve kolan dokumalar için özel bir tezgâha gerek olmaması, basit taşınabilir ekipman kullanılması, ev dışında da dokunabilir olması bu dokumaların göçer toplumlarında tercih edilmesinde en büyük etkindir.

Çarpana Dokuma Tezgâhı: Çarpana dokuma özel bir tezgâh gerektirmeden çarpana kartları yardımı ile dokunur. İplerin bir ucunu sabit bir yere bağlayıp diğer ucunu bel çevresindeki kemerle gerdirmek gibi basit bir düzenek ile kartlar tek başına kullanabilir, bu dokuma şekline sırt bandı dokuma şekli denir.

Şekil 33

Sırt Bandı Çarpana Dokuma Şekli

(Işık, 2021)

Yahut toprağa karşılıklı iki kazık çakarak çözgü ipleri gerilir. Çözgünün gerginliğini ayarlamak için kazığın yerini değiştirmek veya bir tahta parçası ile çözgünün gerginliğini ayarlamak yeterlidir. Bu dokumalarda dokuma sabit dokuyucu dokumanın ilerlemesi yönünde hareketlidir. Bu tip dokuma şekline genelde göçebelerde rastlanmaktadır.

Şekil 34

Açık Alanda Çarpana Dokuma

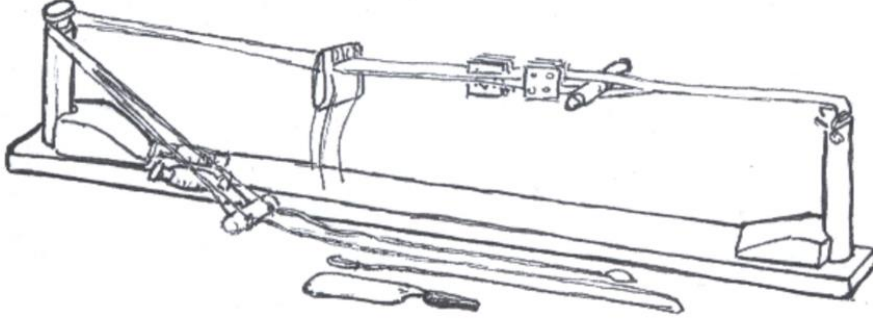
(Atlıhan, 2020)

Tarihe bakıldığında muhtelif ülkelerde kullanılan çarpana tezgâhlarına rastlamak mümkündür. 1914'te Tunus'taki bir Yahudi'den satın alınmış olan tablet dokuma tezgâhı, Oxford'daki Pitt Rivers Müzesi'nde bir cam kutu setinde sergilenmektedir. (Collingwood, 1996). Tezgah 19. yüzyılın sonları veya 20. yüzyılın başları ile tarihlendirilir. Yaklaşık 140 cm uzunluğunda ve 20-25 cm yüksekliğindedir. Taban, direkler, takozlar, bobinler, mekik ve çözgü

yayıcı ahşaptan yapılmıştır. Burma, Çekoslovakya ve Kafkasya'da benzer tezgah örneklerine raslanmıştır (July, 2015).

Şekil 35

Tablet Dokuma Tezgâhı Peter Collingwood (1996 baskısı).

(July 2015)

Mürekkepli dokuma Tezgâhı: Genellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde rastlanan mürekkepli dokuma, sabit güçlerle yerinde tutulan çözgü ipliklerinin manuel olarak yükseltilmesi veya indirilmesiyle ağızlığın oluşturulduğu açıklıktan atkı ipliklerinin geçirilmesi sonucu oluşan bir tür çözgü yüzlü dokumadır. Oxford İngilizce Sözlüğü 'ne göre, mürekkep teriminin birkaç anlamı vardır, bunlardan ilki "Eskiden çeşitli amaçlar için çok kullanılan bir tür keten banttır." Sözcüğün kökeni belirsizdir. Mürekkepli dokuma, süslemeler, kayışlar gibi dar işler için yaygın olarak kullanılır. Mürekkepli dokuma, mürekkepli dokuma tezgâhı olarak bilinen bir tezgâhta yapılır (Bradley, Lavinia,1982).

Şekil 36

Mürekkepli Dokuma Tezgâhı

<https://kromskina.com/tablet-weaving-on-the-8-harp-forte/img>

Mürekkepli dokuma tezgâhı, çarpana dokuma pratiğinde de kullanılmışlardır. Çözgü tezgâha olduğu gibi geçirilir ve gücü yerine kartlar kullanılır. Ancak serbest asılı ve gücü emniyetli iplik arasında geçiş yapmak yerine dokuma kartları kullanılır. 1930'larda Stockton, CA'dan Bay Gilmore tarafından bir masa üstü mürekkepli dokuma tezgâhının patenti alındı, ancak mürekkepli tezgâhlar ve dokuma bundan yüzyıllar öncesine dayanır. Taşına bilir ve düşük maliyetli olması dokumacılar tarafından tercih sebebidir (Bradley, Lavinia, 1982).

Avrupa'da 15. Yüzyıldan itibaren şeritlerin endüstrileşmiş tarzda yani "Bandmühle"(şerit değirmeni) ve "Bandbrtt"(şerit dokuma tahtaları) ile imal edilmesi yüzünden çarpanacılık dört yüzyıl boyunca unutulması kaçınılmaz olmuştur (Kosswig, 1970).

Shakespeare'de mürekkep dokumadan 3 kez bahsedilmiştir: Love's Labour's Lost (Perde III, Scene I), Pericles, Prince of Tire (Perde V) ve The Winter's Tale'de (Perde IV, Sahne IV). Jonathan Swift konuşmalarında mürekkep dokumacılığın önemini anlatmıştır (Bress, 1990).

Kolan Dokuma Tezgâhı: Kolan dokumalar Anadolu'da genel de dokuma mesafesi ayarlanarak karşılıklı çakılmış iki kazık tezgâh olarak kullanılır. Bu tür tezgâhlara kon tezgâhı veya üçayak adı verilmektedir. Üçayak dokumada ağızlık açma görevini kücü üstlenir.

Şekil 37

Giresun, Kolan Dokuma Yer Tezgâhı

(Altuntaş, 2014)

Şekil 38

İskandinavya'da Gücü Tahtası(Bant Dokuma,2019)

https://en.wikipedia.org/wiki/Band_weaving

Şekil 39

Kücü Aleti ile sırt bandı dokuma tezgâhında dokuma (İskandinavya)

https://en.wikipedia.org/wiki/Band_weaving

Şekil 40

Kücü Tahtası- Delikli kolan tahtası

(Kahvecioğlu 2009)

Çözü Ağırlıklı Dokuma Tezgâhı; Çözü ağırlıklı dokuma tezgâhı basit ve antik dokuma şeklidir. Tezgâhın içinde çözü ipliklerinin, bir duvara karşı uygun bir eğimli olarak yerleştirilebilir dik direklerle desteklenmiş bir çubuk serbest olarak asılıdır. Çözü ipliği demetleri, iplikleri gergin tutan dokuma tezgâhı ağırlıkları adı verilen asılı ağırlıklara bağlanır (Christina 2014).

Çözü ağırlıklı dokuma tezgâhı, neredeyse dikey bir konumda kullanılır ve kolan, tezgâhın tepesinden yere doğru dokunur. Bu, dokumacının çalışırken ileri geri yürümesini sağlar, böylece zemin tezgâhında pratik olandan daha geniş kolan dokumalar yapılır. Çözü ağırlıklı tezgâhlarda üretilen bu dokumalar daha büyük tekstiller için başlangıç veya kenar bantları ile mevcut tekstillerin üzerine dekoratif şeritler olarak kullanılmaktadır. Antik Yunan vazo resimlerinde, çoğunlukla kadın olan iki dokumacı, çözü ağırlıklı dokuma tezgâhında yan yana çalışırken gösterilmektedir. Bu alışılmadık bir durumdur çünkü diğer dokuma tezgâhlarının çoğu ayakta durma veya oturma gibi bir dinlenme pozisyonu gerektirir. (Carroll, 1983).

Bulgaristan'ın Sliven Kentindeki Ulusal Tekstil Endüstrisi Müzesi'nde Sergilenen ağırlıklı dokuma tezgâhı, Neolitik dönem dokuma tezgâhının yeniden inşası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 41

Çözü Ağırlıklı Dokuma Tezgâhı

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Reconstruction-of-neolithic-loom.jpg>

Çözüğü ağırlıklı dokuma tezgâhı, Neolitik dönemde ortaya çıkmış olabilir. Çözüğü ağırlıklı dokuma tezgâhlarının en eski örneği, modern Sırbistan'daki Starčevo kültürüne ait ve Neolitik döneme işaret etmektedir (Barber, 1991). Bu dokuma tezgâhı Antik Yunan'da kullanılmış ve daha sonra kuzeye ve batıya tüm Avrupa'ya yayılmıştır. (Crowfoot 1937).

Kuzeyde İskandinav halkı arasında yaygın olarak kullanılmıştır. Henüz bilinmeyen nedenlerle, çözüğü ağırlıklı dokuma tezgâhının popülaritesi zamanla azalmıştır (Crowfoot 1937). Mekanize tezgâhların ve endüstrinin gelişimi bu düşüşe katkıda bulunmuş olabilir. En uzun süre İskandinav'da kullanımda kalmıştır. Araştırmacı Marta Hoffman, 1950'lerde Norveç kıyılarında ve Norveç Samileri ve Finlandiya arasında izole bir adada hala kullanımda olan çözüğü ağırlıklı dokuma tezgâhlarına rastlamış olup günümüzde çözüğü ağırlıklı dokuma tezgâhı hobi olarak ve tarihi koruma topluluklarında kullanılmaktadır (Carroll, 1983).

Kılıç: Çarpana ve kolan dokumalarda atkılarını sıkıştırmak için kullanılan araca Anadolu'da "kılıç", "şış", "çarpacak" denilmektedir. Tutacak kısmı ince, ağız kısmı bıçak gibi inceltilmiştir. Boyu dokumacının rahatça kullanacağı şekilde 40 ile 50 cm arasında genişliği 6 ile 7 cm arasında değişir. Genelde şimşir ağacından yapılır ve yörenin özelliğini taşıyan oyma motifleri, kişileri tanıtan isim, im gibi motiflerle süslenerek gelin kızların çeyizlerine konulur. Bazı yörelerde değişik isimlerle de bilinir. Karadeniz Bölgesinde "dartı", Balıkesir'de "şimşire", "şış", gibi isimler verilmektedir Yabancı dillerdeki birçok kaynaktan; Fildişi ahşap malzemelerden yapılmış kama biçiminde alet olarak tarif edilmiştir. Her Ülkede atkı sıkıştırma aletleri farklı biçimdedir (Atlıhan 2020). Atkı ipliği ile her seferinde bütün ilmekler birbirine bağlanır. Tahtadan yontulmuş bir bıçak veya buna benzer bir araç ile (kılıç) atkı ipliği yerleştirilir (Kosswig, 1970).

Şekil 42

Kılıç- Kirit

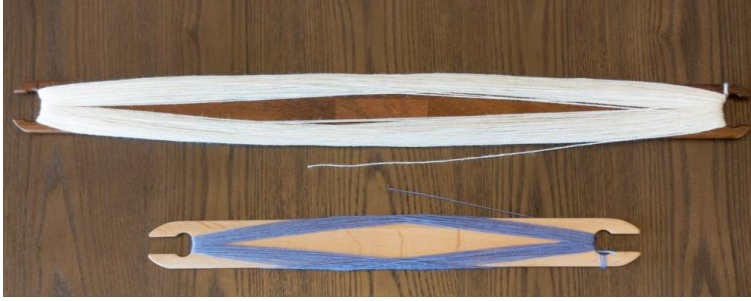
(Kahvecioglu, 2007)

Melik: Genelde ahşaptan yapılan avuç içine rahatça sığabilen, çözüğülerin arasında atkının rahat geçmesini sağlayan yardımcı araçtır. Çarpana veya kolan dokumalarda mekik;

atkıyı çözümlerin arasından düşmeden ve dolaşmadan karşı tarafa geçmesini sağlar. Dokuyucu bazen bir tahta kalem, bazen kısa bir çubuk bezende ipi yumak yaparak dokuma yapar.

Şekil 43

İki Çubuk Mekik, Her İkisi De 8/2 İplikle Sarılmış

[https://en.wikipedia.org/wiki/Shuttle_\(weaving\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Shuttle_(weaving))

Çarpana ve Kolan Dokumalarda Kullanılan İplikler

Çarpana ve kolan dokuma çözgü yüzölçümü bir dokuma olduklarından kullanılacak çözgü ipliklerinin seçimi önemlidir. Çarpana kartlarının sürekli hareket ettirilmesinden dolayı çabuk yıpranmayan, esnemeyen, kopmayan iplikler tercih edilmelidir. Seçilen ipliğin kalınlığı dokumanın genişliğini belirlemede büyük önem taşır. Çarpana ve kolan dokumalarda geleneksel olarak yün, kıl, pamuk, keten ve ipek ipliklerin kullanımının yanı sıra bazı özel çalışmalarda altın, gümüş veya simli iplikler daha narin olduklarından atkı için tercih edilmişlerdir.

Araştırmacıların çeşitli coğrafyalarda rastladıkları çarpana dokumalarda kullanılmış olan iplik çeşitliliği zamana ve kullanım amacına göre farklılıklar göstermektedir.

Tarihe bakıldığında en erken çarpana dokumacılık, Eski Mısır'dan bir dizi erken örnek yirmi ikinci hanedanlığa tarih (MÖ 947-712) aittir. Bunlar arasında 20, 13 ve 25 mm ölçülerinde ince bantlar olup ketenden yapılmıştır. Keten Mısır'da yaygın malzeme olarak kullanılmıştır (Hann, Thomas, 2005). Eski Mısır giyiminde kullanılan çarpana dokumalar MÖ 3000'le tarihlenir ve başarılı bir şekilde uygulanmıştır. İsveç'in Birka şehrinde ipek ve ketenin kullanıldığı altın ve gümüşle süsme tekniğinde dokunmuş olan şeritlerin kalıntıları 9 ila 10 yüzyılın yüksek sanat göstergesidir (Schlabow 1978).

Avrupa Orta Çağlarında, kilise tekstillerinde veya dini içerikli rahip kemerlerinde yün, ipek ve ketenden dokunmuş birçok müze örneği mevcuttur. 17. yüzyılda, Etiyopya'da bazı anıtsal askılar üretmek için çarpana (tablet) dokumada ipek kullanılmıştır (Gervers, Michael., 1994).

Üzerinde dokumanın başladığını gösterir şekilde keten iplikler gerili olan ve hayvan figürlerinin işlendiği at kılı ile dokunmuş şeritler Güney Norveç Enebø'de yapılan araştırmalarda 6.yy mezar kalıntılarında bulunmuştur (Sarıoğlu 2005).

Viking Çağını anlamamızda önemli bir rol oynayan faktör Viking mezar kalıntılarıdır. Mezarda höyüğün içine gömülen bireyin benzersiz ve yüksek statüsünü vurgulayan altın, gümüş ipek ve değerli boyar maddeler içeren tekstil ürünleri mevcuttur. Mezarda höyüğün en iyi bilinen parçaları, iki pelerin bandı ve bir çift dokuma manşettir. Dolgulu ipek kumaşlardan yapılmış manşetler ipek, gümüş ve altın ipliklerle çarpına dokumalı narin şeritlerle dekore edilmiştir (Geijer,A, 2017).

Topkapı Sarayı Müzesindeki çarpına işi ile dokunmuş kuşak. Şerit ve kılıç askılarının bazıları altın veya gümüş sim (klaptan) ile süslenmiştir (Kosswig,1970). Anadolu'da kolon dokumaların üretiminde geçmişte koyunyünü ve keçi kılının dışında deve yünü de kullanılmıştır. Yerleşik düzene geçişle birlikte bu dokumaların işlevi azaldığı için giderek yok olmuştur (Begiç, Berber & Akpınarlı 2016).

Son yıllarda bu tür dokumaların yapımında kullanılan ipliğin büyük bir kısmı İplik Fabrikaları'nda imal edilmektedir. Buna rağmen, elde bükülen ve evde doğal boyalarla boyanan iplikler önemini korumaktadır. Tarihi süreç içerisinde dokumalarda hayvansal ve bitkisel ipliklerin yerini sanayileşmeye bağlı olarak sentetik iplikler almıştır.

Çarpına ve Kolan Dokuma Teknikleri

Desen Hazırlama

Yapılacak dokumanın kaç adet ve kaç delikli kartla dokunacağına karar verildikten sonra dokumanın kullanım alanına göre ipliğinin kalınlığı, boyu ve cinsi belirlenir. Karar verilen dokuma için belirlenen malzemeler doğrultusunda desen şablonu oluşturulur. Çarpına kartlarındaki delik ve kullanılacak kart sayısına göre her bir delik için ayrı çözgü ipi hazırlanır. Çözgü iplikleri hazırlanan desene göre iki veya daha fazla renkte olabilir. Kullanılacak çarpanalar üç köşeli, dört köşeli veya çokgen olabilir.

Hazırlanacak şablon dikey eksende çarpanaların köşe sayısına göre A,B,C,D,...yukarıdan aşağı gelecek şekilde yazılır. Kaç adet çarpına kullanılacak ise yatay eksende 1,2,3,4,5... şeklinde yazılarak şablon oluşturulur.

Şekil 44

Dört Köşeli Ve Yirmi İki Kart Kullanımı İçin Hazırlanmış Desen Şablonu.

A																				
B																				
C																				
D																				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

(Işık,2021)

Hazırlanan şablon üzerine renkli boya kalemleri ile istenilen desen oluşturulur.

Şekil 45

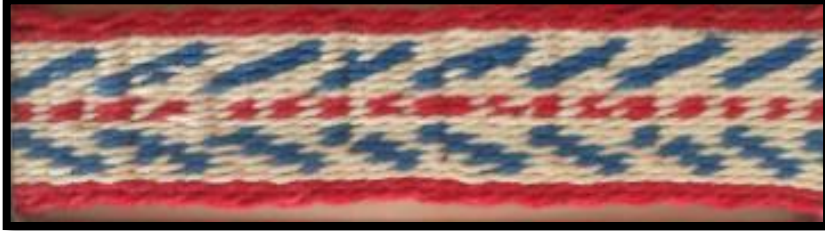
Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine göre çizilmiş, Desen Tablosu

	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗	↗
A																				
B																				
C																				
D																				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

(Işık,2021)

Şekil 46

Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği

(Işık,2021)

Bakır – 20 Ad

Mavi – 16 Ad

Sarı – 44 Ad

Toplam 80 Ad Çözümlü ipliği kullanılmıştır.

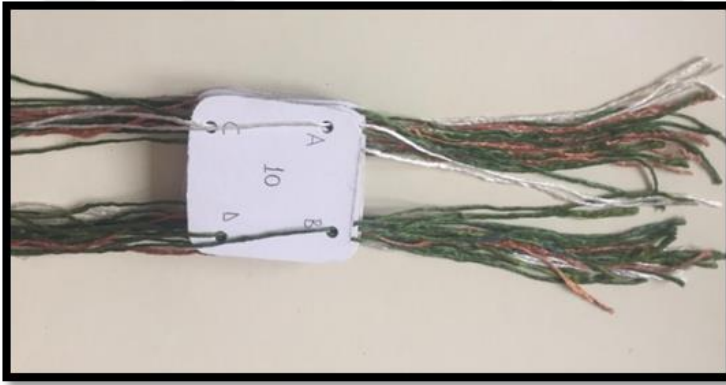
Çözü İpliklerinin Hazırlanması

Dokuma için hazırlanan desen şablonundaki renk sayısına göre iplikler istenilen dokumanın boyundan en az 50 cm uzun çözgü payı bırakılarak aynı uzunlukta kesilir. Hazırlanan desen şablonuna göre iplikler aynı boyda kesilerek hazırlanır.

Hazırlanan çözgü iplikleri her bir delikten yapılacak tekniğe göre planlanan yönde çarpna kartlarının deliklerinden geçirilir. Çözgü uçları kartlara geçirildikten sonra uç kısımları bir araya getirilerek sıkıca düğümlenir. Dokuma işlemine başlayınca kadar kartların karışmaması için kartlar orta kısımdan bağlanır. Bağlanan kısım sabit bir yere tutturularak dokumaya hazırlanmış olur.

Şekil 47

Çözgü İplerinin Geçirilmiş Olduğu Çarpna Kartları

(Işık,2021)

Çarpanaların Çevirme Sistemleri

Çarpna kartlarının deliklerinden hazırlanan desene ve sisteme göre ipliklerin geçirilme düzeni, döndürülme dereceleri ve yönleri büyük önem taşımaktadır. Kartların çevrilmesi ile oluşan ağızlıktan atkılı ipliği geçirilerek kılıç yardımı ile sıkıştırılır ve dokuma yüzeyini oluşturur. Desen tablosu aynı olsa dahi çarpanaların çevirme yöntemleri desene etki eder. Çarpanaların çevirme sistemi dokunacak tekniğe ve desene göre değişebilir.

Çarpna kartları desen oluşturmada oldukça önemlidir. Oluşturulmak istenen desene göre çarpna kartları eşit sayıda ya da farklı sayıda ileri-geri çevrilerek dokuma yapılır. Dokuyucunun dokumaya başladığı noktadan kartları çevirerek aynı noktaya gelmesi ile bir rapor oluşturulur.

Şekil 48

Çarpana Çevirme Sistemi ile Aynı Çözüğü üzerinde Farklı Desen Oluşturma

http://www.shelaghlewins.com/tablet_weaving/TW01/TW01.htm

Çarpanaların aynı yönde sürekli dönmesi, çözgünün en ucunda bir bükülme birikmesine neden olur ve tabletleri döndürmek daha da zorlaşır. Bu bükülmeyi serbest bırakmak için, dönüş yönünü tersine çevirmek gerekir bu da aynı dokuma üzerinde 15-20 cm aralıklarla farklı desenler oluşturabilir.

Kolan (gücülü) dokumalarda çözgüde kıvrılmalar olmaz. Desenler dokuyucu tarafından serbest olarak değiştirilebilir. Dokumacı kendi sanatsal yeteneğini farklı desenler yaratarak gösterir. Desen yapmanın amacı bezeme ve bezemeyi göstermek olduğundan, bazen desenlerin daha iyi öne çıkması için motiflerin etrafları çevrilir. Anadolu da çarpana dokumalarda desen şablonu yerine alışla gelmiş motifler kullanılır veya deseni kâğıtta çizmeden, bitmiş dokuma örnek alınarak dokumaya aktarılır.

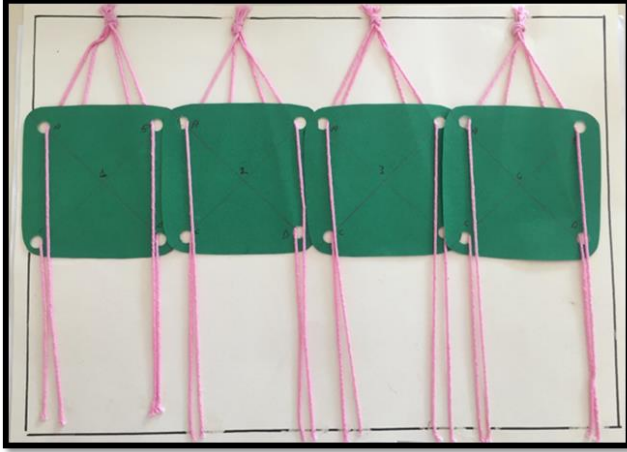
Çarpanalara İplik Geçirme Sistemleri

Aynı yönden geçirilen iplik sistemi.

Desen tablosuna göre hazırlanmış olan çözgü ipliklerinin çarpanalara hep aynı yönde (önden arkaya veya arkadan öne) geçirilme işlemine aynı yönde geçirilen iplik sistemi denir. Çarpana sayısının tek veya çift oluşu deseni etkilemez.

Şekil 49

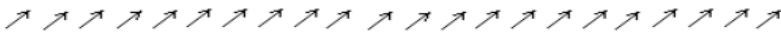
Desen Tablosuna Göre Çarpına Kartlarına Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi

(Işık,2022)

Şekil 50

Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre Çizilmiş Desen Tablosu

A																												
B																												
C																												
D																												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26		

(Işık,2022)

Bu Şablona Göre,

Kullanılan Kart Sayısı: 26

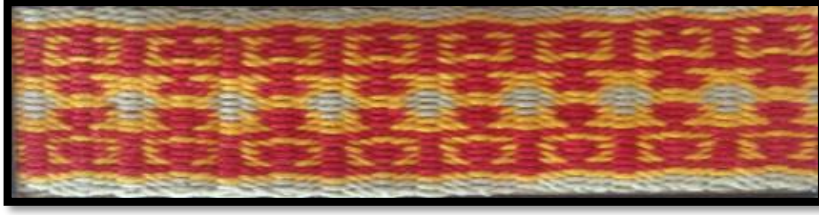
Kullanılan Teknik: Aynı yöne geçirilen iplik sistemi.

İplik Geçirme Yönü: İplikler hep aynı yöne geçirilmelidir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar 4 ileri 4 geri çevrilerek dokuma yapılacaktır

Şekil 51

Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği

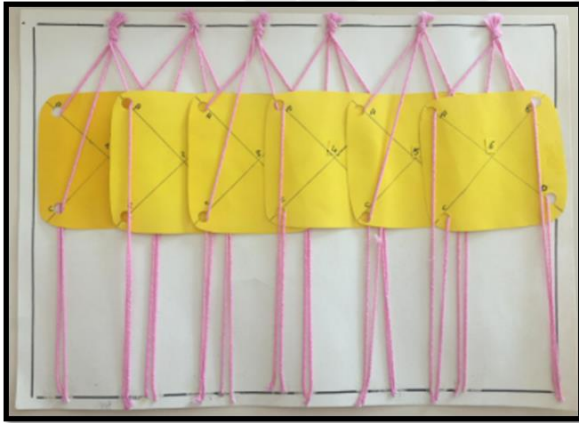
(Semin, 2022)

Karşılıklı iplik geçirme sistemi.

Desen tablosuna göre hazırlanmış olan çözgü ipliklerinin bir çarpanaya önden arkaya, bir çarpanaya arkadan öne geçirilerek üst üste sıralanmasıdır, bu sistemde gruptaki çarpanalar ikiye ikiye karşılıklı getirilmek suretiyle sıralanmaktadır. Bu dokumada yüzeyde balıksırtı görünümünde yüzey dokusu oluşur.

Şekil 52

Desen Tablosuna Göre Çarpana Kartlarına Karşılıklı İplik Geçirme Sistemi

(Işık,2022)

Şekil 53

Karşılıklı İplik Geçirme Sistemine Göre, Çizilmiş Desen Tablosu

A																								
B																								
C																								
D																								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	

(Işık, 2022)

Bu Şablona Göre,

Kullanılan Kart Sayısı: 23

Kullanılan Teknik: Karşılıklı iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: İplikler aynı yöne ikişer ikişer karşılıklı geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır

Şekil 54

Karşılıklı İplik Geçirme Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği

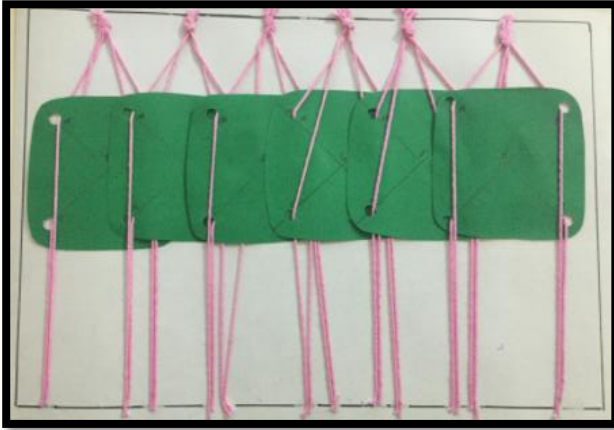
(Işık, 2022)

Orta simetri iplik geçirme sistemi.

Desen tablosuna göre hazırlanmış olan çözgü iplikleri çift sayıda yarısı önden arkaya, yarısı arkadan öne geçirilir ya da iplikler önden arkaya veya arkadan öne hep aynı yönde geçirilir ve çarpanaların yarısı üst üste dizilir diğer yarısı da simetrik olarak dizilerek orta noktasında karşılaştırılır. Bu sisteme simetrik iplik geçirme sistemi denir.

Şekil 55

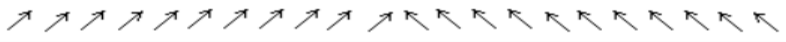
Desen Tablosuna Göre, Çarpana Kartlarına Orta Simetri iplik geçirme sistemi

(Işık,2022)

Şekil 56

Orta Simetri Sisteme Göre, Çizilmiş Desen Tablosu

A																									
B																									
C																									
D																									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	

(Işık,2021)

Bu Şablona Göre,

Kullanılan Kart Sayısı: 24

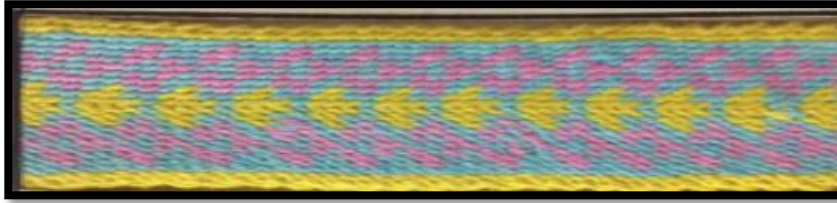
Kullanılan Teknik: Eşit Sistem

İplik Geçirme Yönü: Çift sayıda kullanılan çözgü ipliklerinin yarısı önden arkaya, diğer yarısı arkadan öne hep aynı yönde geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar hep aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

Şekil 57

Orta Simetrik Sisteme Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği

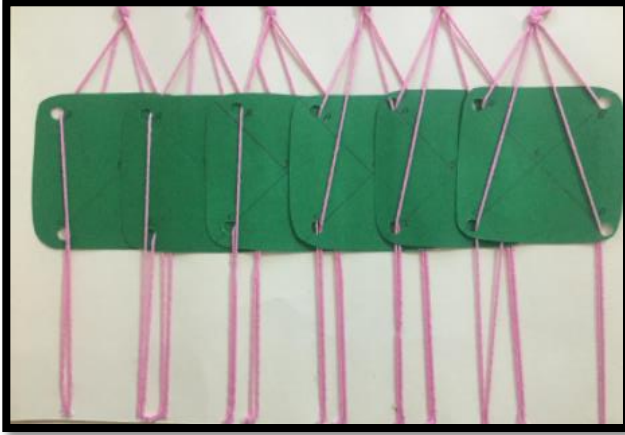
(Semin,2022)

Gurup İplik Geçirme Sistemi

Desen tablosuna göre hazırlanmış olan çözgü ipliklerinin gruplandırılarak çarpanalardan arkadan öne, önden arkaya geçirildiği sistemdir. Gruplar en az 2'şer kartla yapılır. Gruptaki çarpanalar belli sayılarda üst üste aynı sayıda grubun karşı yönde sıralanmasıyla oluşur. İkişer üçer çarpana grupları halinde yapılır.

Şekil 58

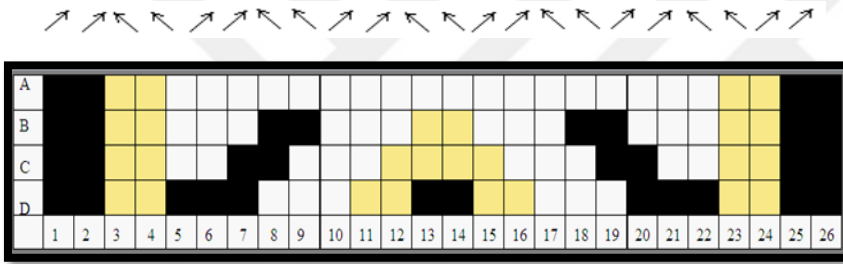
Tablosuna Göre Çarpana Kartlarına Gurup İplik Geçirme Şekilleri

(Işık, 2022)

Şekil 59

Gurup İplik Geçirme Sistemine Göre Çizilmiş Desen Tablosu

(Işık, 2022)

Bu Şablona Göre,

Kullanılan Kart Sayısı: 26

Kullanılan Teknik: İplik Geçirme

İplik Geçirme Yönü: Gruptaki çarpanalar belli sayılarda üst üste aynı sayıda grubun karşı yönde sıralanmasıyla oluşan sıralama sistemine göre geçirilmiştir. Gruplar en az 2'şer kartla yapılır.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne 4 ileri 4 geri çevrilerek dokuma yapılmıştır.

Şekil 60

Gurup İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

(Işık, 2021)

Kartların Yerini Ve Yönünü Değiştirerek Desen Oluşturma

Desen tablosuna göre sıralanmış çarpana kartlarının yer değiştirilmesiyle farklı desenler elde edilebilir. Kartlar tekniğe uygun olarak 90° aynı yönde veya farklı yönde çevrilerek ipliklerinin renkleri raporla uyumlu hale getirildikten sonra atkı ipi geçirilir. Aynı dokuma üzerinde kartların yönünün değiştirilmesi ile de farklı desenler oluşturulur.

Bol Atkı Bırakarak Desen Oluşturma

Atkı ipliklerini kenarlardan bol bırakarak desen oluşturma çarpana dokumalarda çok sık kullanılan bir teknik değildir. Bazı özel dokumalarda kullanılan bu teknikte, atkı ipliğinin kenarlarda bol bırakılmasıyla farklı görüntüler oluşturulur. Bu sisteme bol atkı geçirme tekniği denir. Dokumalara farklı bir görüntü katar.

Şekil 61

Atkıyı Kenarlarda Bol Bırakarak Çarpana Dokuma

(Işık, 2022)

Atkı İpliklerine Boncuk Geçirerek Desen Oluşturma

Çarpana dokumalarda atkı geçirme işlemi yapılırken atkı ipliğine önceden geçirilen boncuk, pul, inci gibi malzemelerin geçirilmesiyle farklı görüntüye sahip dokumalar elde edilir. Bu uygulama süsleme amaçlı dokumalarda kullanılmaktadır.

Şekil 62

Atkıya Boncuk Geçirerek Çarpana Dokuma

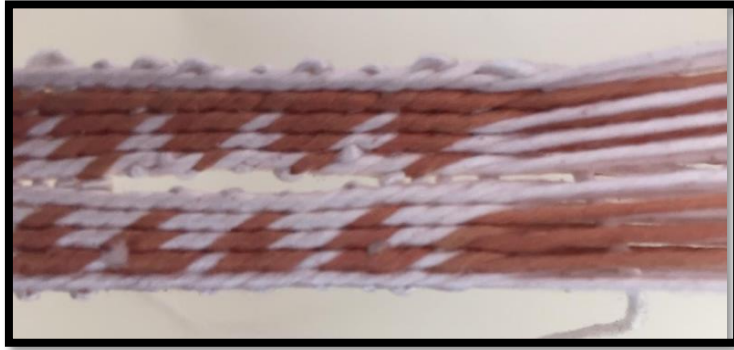
(Işık,2021)

İlikler Bırakarak Desen Oluşturma

Çarpana ve kolan dokumaların kullanım amacına göre bağlamak veya asmak için ilik yapılır. İlik yapılmak istenilen dokuma tek atkı ile başlar, atlı ilik açılmak istenilen çözgü gurubundan geri döndürülür diğer çözgü gurubuna ayrı atkı atılır. Yapılmak istenilen ilik boyu tamamlanınca çözgü gurupları yeniden birleştirilir. Atkı yeniden tek atkı olarak devam eder.

Şekil 63

İlikli Çarpana Dokuma

(Işık,2022)

Susma Tekniği İle Desen Oluşturma

Çözgülerin üzerinden atkı ipliğinden ayrı desen ipliğinin motif bitene kadar her sırada atlama yapılarak iplik yürütülme işlemine susma tekniği denir. Motif atkısı yeni motif başlangıcına kadar atkı ile birlikte içten yürütülür. Kenarlarda motif atkısının görünmemesi için kenar ipliğine gelmeden geri döner. Dokumada sonradan işlenmiş gibi bir görünüme sahiptir (Altuntaş, 2014).

Şekil 64

Susma Tekniği İle Dokunan Çarpana Dokuma

(Işık,2021)

Daldırma Tekniği İle Desen Oluşturma

Bu teknik sıkça kullanılan bir teknik değildir. Bazı özel dokumalarda kullanılmıştır. Susma tekniğinden farkı atkı ipliklerinin desen bittikten sonra koparılıp çölgüler arasında saklanmasıdır. Her yeni desen için yeni atkı atılır. Susma tekniğinde olduğu gibi bir görünüşe sahiptir.

Şekil 65

Daldırma Tekniği İle Dokunan Çarpana Dokuma

<https://kromskina.com/tablet-weaving-on-the-8-harp-forte/>

Saç Örgüsü Tekniği

Dokumada tek atkıyla başlayıp 3 Atkıyla devam edilen ve istenilen uzunluğa geldikten sonra saç örgüsü şeklinde örülerek tekrar tek atkıya düşürülerek desenlendirilen kolan dokuma tekniğidir. Kartlar 90° sürekli ileri çevrilerek dokuma yapılır.

Şekil 66

Saç Örgüsü Tekniği İle Örölmüş Çarpana Dokuma

(Işık, 2022)

Pirinç Örgü Tekniği

Bu teknik, aynı yöne geçirilen iplik sistemi ile kartları 2 ileri 2 geri çevirerek dokuma yapılma işlemidir. Bu tekniğe pirinç tekniği denir.

Şekil 67

Pirinç Tekniği İle Dokunmuş Çarpana Örneği

(Işık, 2022)

Çarpana Ve Kolan Dokumalarda Uç Bitirme İşlemi

Çarpana dokumada istenilen uzunluk elde edildiğinde çözgü iplikleri bağlandıkları yerlerden çıkartılır 30 veya 40cm gibi çözgü kala bilir bu kısımlara halk arasında saçak denir. Çıkarılan dokumanın saçakların her iki ucunun sökülmemesi ve daha estetik durması için kullanım amacına göre bağlanır, örölür, bazense çözgüler ikişer üçer guruplar şeklinde bükülerek uçları uç kısımları bağlanır. Büküm oluşturulur böylece dokumaya uyumlu bitirme şekli Bağlama şekilleri yörelere göre ve kullanım amacına göre süslenir. İsteye göre çeşitli boncuklar, nazar boncukları düğme ve püskül gibi çeşitli malzemeler dikilir.

Şekil 68-69-70

Dokumaya Uygun Uç Bitirme Örnekleri

(Işık,2021)

Topak Örümlü

Saçakları gruplara bölerek her gurubu dört eşit parçaya ayırıp karşılıklı birbirleri ile yer değiştirmesi sonucu oluşan örgü tekniğine oval görünümlü bu dokumaya Anadolu’da topak örüm denilmektedir. Tezgâh gerektirmeden örülebilen bu örgü sağlam ve estetik görünüme sahip, basit bir dokuma şeklidir. Örgülerin arasına ara sıra boncuklar geçirilerek dokumalar daha estetik hale getirilir.

Şekil 71-72

Çarpana ve Kolan Dokumalarda Saçak Bağlama İşleminde Topak Örüm

(Işık,2021)

Yassı Örgüler

Yassı örgülerde çözümler gruplara ayrılarak her grup kendi arasında sekiz, dört veya üç eşit parçaya ayrılarak düzenli şekilde birbirinin içinden geçerek yer değiştirir böylece dokumalarla uyumlu örgüler oluşturulur bazen örgülerin arasına boncuk, deniz kabuğu, düğme, kumaş parçası dikilir. Bu dokumaları daha estetik kılar. Örgülerden kalan kısım püskül olarak bırakılır. Anadolu'da, tamamı topak örüm ya da saç örgüsü olan dokumalara da kolan adı verilmektedir.

Şekil 73

Yassı Örgülerle Uç Bitime Örneği

(Işık,2021)

Şekil 74

Uç Bitirme Örnekleri (Stockholm Nordiska Musset)

<https://tr.pinterest.com/pin/4433299625610400/>

Çarpana ve Kolan Dokumalarda Motif, Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Çarpana Ve Kolanlarda Kullanılan Motif Özellikleri

Çarpanacılık Mısırdan Akdeniz ülkeleri sahillerine yayılmıştır. Mezopotamya'nın süs şeridi olarak bilinen dar dokumalarının Mısırdan geri kalmadığı ve orada da süs şeridinin sevildiği görülür. Asur heykellerinde görülen süs şeridinin üstündeki nakış desenleri, çarpana dokumacılığın motifleri ile aynıdır.

İskandinav Ülkelerine çarpanacılığın nasıl geldiği yalnızca tahminler ile mümkündür. Batı Avrupa'dan geçmeden Eski doğudan gelmiş olmalıdır. Mezopotamya'dan doğrudan doğruya İran, Kief üzerinden Gontlad ve İsveç'e geçen ticaret yolları burada söz konusudur. Kısmen bu yol üzerindeki büyük nehirlerde kayıkla yol alınmıştır. Bu yollarda en eski devirlerde kürk ve bakır Güneye götürülmüştür, daha sonraları kehribar bir ticaret metası olmuştur. Ters istikamette de gümüş sevk edilmiştir. Bu ticaret vasıtasıyla her halde bugün bile çok kullanıldığı görülen doğu motifleri İskandinav desen hazinesine girmiş olmalıdır. Bunlar tam iki şark desenidir: gül (Türkmen yıldızı ve Norveççe de : "ottelbladrose"= sekiz yapraklı gül) ve pıtrak, Norveççe "valknuten" (val savaş alanı, knuten = düğüm). Pıtrak motifi Türkmen aşiretleri tarafından çarpanacılık ve diğer dokumalarda kullanılan ve sevilen motiflerdendir (Kosswig 1970).

Birka mezarlarındaki tekstil parçalarının kapsamlı araştırması 1938'de yayınlandı. Bantların çoğu, haçlar, geometrik desenler, yıldızlar, gamalı veya çapraz çizgilerden oluşan tekrar desenlerden oluşur (Geijer, Agnes., 1938).

Tüm toplumlarda motifler o toplumun, gelenek, görenek ve birçok özelliğini oluşturan motifler, dokumalarda en güzel yansımalarını göstererek kültürel kimliğin en önemli parçasını oluşturarak iletişim görevini üstlenmiştir. Motifler ait oldukları toplumların geleneklerini, göreneklerini, inançlarını, zevklerini ve kültürlerini yansıtmaktadır (Birol, Derman, 2001). Yapılan araştırmalarda bölgesel farklılık, malzeme ve tekniğin getirdiği ufak tefek değişiklikler dışında motiflerin özünün değişmediği görülmektedir (Kosswig, 1970).

Motiflerin tarihi gelişmeleri, temel kaynakları, kullanım şekilleri ve aktarılış şekilleri tarihe ışık tutmaktadır. Çarpına ve kolan dokumalar dar dokuma oldukları için dokuma üzerinde motifler sıralı bir şekilde devam eder yâda aynı dokuma üzerinde motifler dokuyucunun isteği üzerine değişen aralıklarla farklı motifler uygulanır. Anadolu'da çarpına ve kolan dokuyucuları motif konusunda pek fazla bilgi sahibi değildirler. Halı kilim ve diğer dokumalarda kullanılan motifler çarpına dokuma tekniğine uygun olarak kullanılmıştır. Bu motifler genel olarak göz, küpe, kartal, muska, bereket, bukağı, sandık, el, tarak, çengel, eli belinde, koçboynuzu, saç bağı, su yolu gibi motiflerdir. Koçboynuzu motifi Anadolu'da çok yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bu motif Milattan Önceki bin yıllarda Altay halklarında biliniyordu. Çarpına dokuyan Türkmen ve Yörüklerin de bu motif kullanılmaya devam ettiği görülmektedir (Kosswig 1970).

Çarpına Ve Kolanlarda Kullanılan Kompozisyon Özellikleri

Çarpına ve kolan dokumaları dar şerit dokumalar oldukları için seçilmiş kompozisyonun birbirini takip etmesiyle devam eden kompozisyonlar daha çok kullanılmıştır.

- Bir motifin tekrarlanmasıyla meydana gelen kompozisyon,
 - Seçilmiş iki motifin belirli düzende birbirini takip etmesiyle devam eden kompozisyon,
 - Bir motifin belirli düzende büyütülüp küçültülmesiyle oluşturulan kompozisyon
 - Motiflerin simetrik tekrarı ile oluşturulan kompozisyon
 - Çeşitli motiflerin içi içe oturtulmasıyla oluşturulan kompozisyon (Güney, 2000).
- Şekilleri çarpına dokumalarda rastlanmaktadır

Çarpına Ve Kolanlarda Kullanılan Renk Özellikleri

Çarpına ve Kolan dokumalarda desenlerin öne çıkması için genelde bir birine zıt ve canlı renkler kullanılmıştır. Dokuma sanatında kullanılan renklerin uyumu, aynı rengin açık-

koyu tonlarının bir arada kullanılması ile doğanın tüm renklerinin ahenk içinde olduğu görülür. Bazen canlı renkler bir arada görülürken bazende açık-koyu renkleri bir arada görmek mümkündür (Özbaşı ve Diğerleri, 2010). Dokumalarda genelde mavi, sarı, kırmızı, siyah, yeşil, beyaz ve portakal rengi sıklıkla kullanılmıştır. Renkler doğada var olan bitki ve köklerinden elde edildiği için solmayan parlak renklere sahip olup asırlar boyu canlılığını korumuştur.

Çarpana Ve Kolan Dokumaların Kullanım Alanları

Çarpana dokumacılığı Mısırdan Akdeniz kıyılarına, Mezopotamya'dan, Çin ve Japonya' yayılmıştır. Orta Asya Türk halkına Milattan Önce son yüzyıllarda Mezopotamya'dan Altay dağlarına giden altın yol diye bilinen ticaret yolu ile gelmiştir. (Kosswig 1970).

Avrupa halkları arasında giysiler için çarpana dokumaların standart süslemeler oldukları tahmin edilmektedir. Kilise tekstillerinde veya Avrupa Orta Çağlarında ayrıntılı kemerlerin temeli olarak kullanılan bu tür şeritlerin birçok müze örneği mevcuttur (Gervers, Michael., 1994).

Yapılan araştırmalar dünyanın birçok yerinde çarpana kolan dokumaların hemen hemen benzer kullanım amaçlı olduğunu görürüz. Yaylak kışlak hayat düzeninin konutu olan kara çadır, alaçık, odâde, bozüy, topak ev denilen çadırlarının kaplama maddesi olan keçelerin sarılması, tepelerinin tutturulması, sepet, çuval, heybe gibi taşıma araçlarında, hayvanların koşum takımlarında, kadın giyiminde, baş takılarının tutturulmasında, önlük, elbise kuşak bağı, çocuk kundağı, beşik bağı olarak ve erkek giyiminde ise barutluk, fişek çantası, kılıç askısı, çorap, tozluk bağı, takunya, terlik bandı olarak kullanılmıştır. Günümüze gelindiğinde ise çarpana ve kolanlar daha çok süsleme malzemesi olarak tercih edilmektedir (Aytaç 2010).

Anadolu'da çarpana ve kolan dokumacılığı daha çok göçer topluluklar ve köylüler tarafından ihtiyaç duyulan alanlarda dokunmuş ve kullanılmıştır. Çarpana ve kolan dokumaların işlevselliği göz önünde bulundurulduğunda, Yerleşik bir hayat sürmeyen toplumların doğa şartlarında yaşamlarını sürdürebilmek için, barınmadan örtünmeye kadar geniş bir kullanım alanını kapsayan bu dokumalara ihtiyaç duymuşlardır. Yaşam alanlarında, giyim ve aksesuarlarda, taşımalarda ve bunlar gibi birçok alanda kullanmışlardır. Ne yazık ki yapılan araştırmalarda bu tür dokumalar kullanım amaçlı üretildikleri ve yıprandıkları için günümüze ulaşan örnekleri oldukça azdır.

Ancak bazı özel dokumalar korunabilmiştir. İstanbul Topkapı Müzesi 'nde Kaftan Elbiseleri Bölümünde; maşlah, şalvar ve kaftan gibi giysilerdeki bantlar, kuşaklar ve kuran bağı; Raht Hazinesinde Bölümünde; at koşum takımları, eğer kolanı, gem ve yular kırbaç ve

dar kumaş, sarayın Silah Bölümünde ise; silah, kılıç, yay askıları, barutluk kemeri ve silah askılıkları bulunmaktadır (Atlıhan, 2020).

Giyimde ve Çeşitli Aksesuarlarda Kullanılan Çarpana ve Kolan Dokumalar

Eski çağlarda ve Orta çağlarda çarpana Çarpanacılık önemli mezar ve temel hediyeleri olarak kullanılmıştır. Avrupa’da tarım temelli topluluklarda çarpana dokuma gelişmiştir. Çarpana dokumaların Avrupa halkları arasında giysiler için standart süslemeler oldukları tahmin edilmektedir. Kilise tekstillerinde veya Avrupa Orta Çağlarında ayrıntılı kemerlerin temeli olarak kullanılan bu tür şeritlerin birçok müze örneği mevcuttur. Myanmar’da özellikle Keşişler için tablet dokuma kayışlar, palmye yaprağı el yazmasının kutsal kitabı için özel bir kemer ve keşişlerin her sabah sadaka toplamak için kâse tutucular çarpana dokuma tekniği ile üretilmiştir (Torimaru, 2016).

Himalayalar’da gizlenmiş Everest Dağı’nın hemen doğusunda, Thunder Dragon’un Ülkesi olan küçük bir krallık olan Bhutan’da insanlar, ev inşa etme tekniklerinin yanı sıra üretkenliklerini kumaş dokuma ve giysi yapma geleneklerini hâlâ sürdürmektedir. Butan’da kadınların çoğu tekstil uzmanıdır ve bu beceriler uzmanlarla sınırlı değildir. Yerel kıyafetlerde kadın kirası, (kadın elbisesi) omuzlardan kenetlenmiş ve vücudun etrafına sarılmış 'omuzdan ayak bileğine' uzun bir dikdörtgendir. Erkeklerin gho'su (erkek elbisesi) diz hizasına kadar bağlanır, geniş bir kimonoyu andırır. Kostümlerde düğme kullanılmaz; her ikisi de tablet dokumalı bir kemer ile bel çevresine sıkıca sabitlenir, kumaşın göğüs üzerinden geçtiği yerlerde keseler oluşturulur. Erkeklerinki, 12 cm bir bıçağı, bambu öğle yemeği sepetini, kitapları alacak kadar geniş. Kadınların göğüslerine çok daha yakın, para için kullandıkları keseler oluşturulmuştur.

Giyimin vazgeçilmez aksesuarı olarak kemer, bel bağı, kuşak, saç bağı, çorap bağı olarak kullanılması yanında giyim süslemesi olarak da kullanılmıştır. Giysinin kol, yaka ve etek uçlarına süsleme unsuru veya iç kenarlara pervaz olarak kullanılmıştır. Sanat değeri bakımından önemli olan çarpana dokumalara kadın erkek giyimleri ve baş süslemelerinde rastlanmaktadır. Giyimin bir parçası olan bu dokumalar ayrıca altın, gümüş, paralar, nazar boncukları, deniz kabukları ve düğmelerle süslenir. Kırsal bölgelerde bedenlen çalışmak zorunda olan kadınlar hamilelik dönemlerinde çarpana dokumalarla karınlarını sararak bir çeşit korse gibi kullanmışlardır. Erkek giyiminde kuşaklarda, tozluk ve boy çoraplarında rastlanır. Anadolu’da kadın ve erkekler geleneksel olarak çarpana dokumaları giyimlerinin bir gereği olarak bellerine bağladıkları görülür (Atlıhan, 2020).

Şekil 75

Çengel Motifli Ve Nazarlık İş Bel Bağı

(Atlıhan,2020)

Şekil 76

Çarpana Dokuma Erkek Kemer (Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi)

(Kosif, 2014)

Şekil 77

Derviş Kemer (İstanbul Belediyesi Şehir Müzesi)

(Atlıhan,2017)

Şekil 78

Yay Askısı (Topkapı Sarayı Müzesi)

(Atlıhan,2020:194)

Şekil 79

Kur'an Bağ (Topkapı Sarayı Müze)

(Atlıhan,1998)

Şekil 80

Kuşak Olarak Kullanılan Çarpana Dokuma Zedal KONDAKÇI Arşivinden

Şekil 81

Bursa Geleneksel Kadın Kıyafetleri Değişik renklerde dokunmuş gelin kolanı ve çocuk kolanları

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/>

(Kahvecioğlu,2015)

Şekil 82-83

Bel Bağı Örnekleri (Avrupa Kiev Ulusal Sanatlar Müzesi)

Pinterest

Pinterest

Şekil 84

Büyük Düşes Eleonora de 'Medici'nin Elbisesi 16. YY

(Schoenholzer Nichols 2000).

Hayvanlar İçin Kullanılan Çarpana ve Kolanlar

Anadolu'nun çeşitli merkezlerin de mahalli idareleri tarafından (Çanakkale, Balıkesir, İzmir, Burdur, Isparta, Antalya Aydın, Denizli, Muğla,) organize edilen deve güreşleri yapılmaktadır. Develerin giydirilmesi Türk halk kültürünün önemli bir göstergesidir. Son yıllarda develerin donatıları sayesinde bu tür etkinlikler oldukça ilgi görmektedir. Bu güreşler çeşitli aktivitelerle birleştirilerek gelenek ve göreneklerimizin uygulandığı, kültürel alış verişin sağlandığı organizasyonlar halini almıştır. (Ereyli, Demirbaş, 2018)

Develerin geleneksel giydirilmesi işlevsel ve aksesuar olarak iki bölümden oluşmaktadır. Süslemeler, aksesuar ve işlevsel donanımdan oluşmaktadır (Begiç, Akpınarlı, 2016).

Geleneksel deve süslemelerinde; Havut (semer) kolanlarla devenin hörgücüne sabitlenir. Döş (ortadaki kolan), Gölbent (öndeki kolan), döşü bent (göbeğin üstündeki kolan) ve kasık-terk (arkadaki kolan) olarak bölümlere ayrılmaktadır. Bu dokumalar çul (kıl) Bozdoğan'ın Oluk başı halkı tarafından üretilen bu kolanlar halkın gelir kaynağı olmuştur. Enleri dar, boyları oldukça uzun dokumalar, basit yer tezgâhlarda gücü yardımı ile dokunmaktadır (Atasoy, Özbaşer, 2014).

Şekil 85

Deve Giydirmede, Çarpana Ve Kolan Örnekleri (A. K. Okça Arşivi-Aydın)

(Gökdemir, 2018)

Şekil 86

Yomut Türkmenlerinden, Bir Deve Örtüsünün Kenarlarında Kullanılan Çarpana Dokuma Örneği

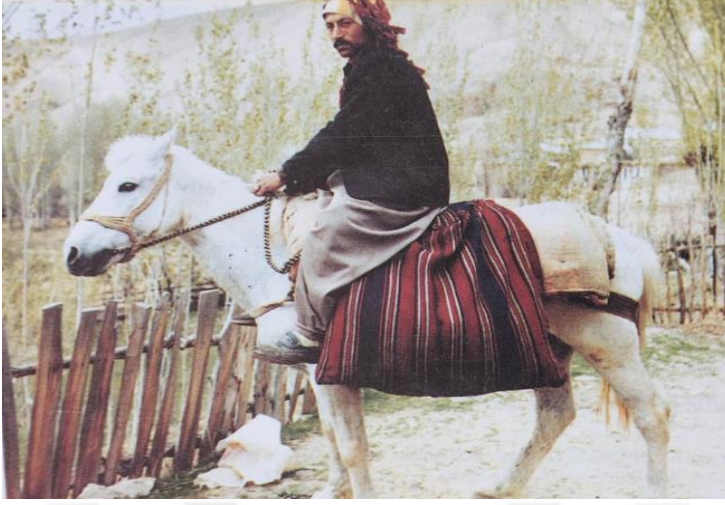

(Görgünay, 2001)

Anadolu'da binek olarak kullanılan hayvanların eyerleri ayrı, yük taşımak için kullanılan eyerler ayrıdır. Cirit oyunlarında, at yarışlarında, gelin alaylarında süslü dokumalar kullanılırken yük taşımak için daha işlevsel dokumalar tercih edilmektedir (Aytaç, 1997).

Şekil 87

Atın Eğer Takımı İçin Kullanılan Çarpana Dokuma. Erzincan –Ilıç Yüce Kapı Köyü (Şafak Türkmen'i)

(Görgünay,2001)

Şekil 88

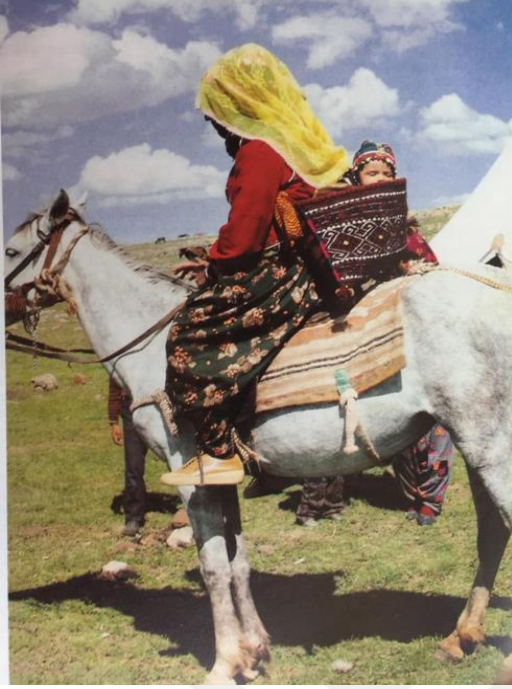
Çarpana Dokuma At Koşum Takımı (Kırgızistan)

(Görgünay,2001)

Şekil 89

Erzurum Çat Yaylası Tunceli Şafak Türkmen'i Çarpana Yardımı İle Bele Bağlanan Bebek

(Gökdemir, 2018)

Çadırlar İçin Kullanılan Çarpana ve Kolanlar

Çadır, göçebe toplulukların sürdürdüğü konargöçer yaşam tarzına uyum sağlayan, taşına bilen, kısa sürede sökülüp takılan, kullanılan malzemeden kaynaklan özelliğinden dolayı iklim şartlarına oldukça elverişli bir konut türüdür (Kutlu, 1987). Anadolu’da göçerler, topak ev, karacadır, alaçayık diye adlandırılan çadır tipleri kullanmaktadır. Topak ev, iki ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmı iskelet oluştururken ikinci kısım, iskeletin üzerine örtülen keçe ve kolanlardan oluşmaktadır. Kara çadırın kazıklara bağlanması, kubbenin tutturulması, alaçayıkta hem keçenin hem de yerle olan bağlantının sağlanması genellikle çandır ipi denilen kolanlarla sağlanmaktadır.

Çadırın ikinci kısmını çadırı tamamen örten keçeler oluşturmaktadır. Keçeleri iskelete tutturmak, açılıp kapanmasını sağlamak ve mukavemetini artırmak için özel dokunmuş kolanlar sağlamaktadır. Keçe iskeletinin altından geçerek çadırı tamamen saran kolanlarda vardır. Sırf çadırlar için özel olarak örülmüş boyutları 13-25 cm genişliğinde ve 15-30 metre uzunluğunda değişen bu kolanlara “örken, tepe kuşağı, başkur” adı verilmektedir.

Çadırlarda kolanlar sadece kullanım amaçlı değil süsleme amaçlı olarakda üretilmiştir. Bu dokumalarda çarpıcı renklerle dikkati çekmektedir. Bunların üzerinde her aşiretin kendine özgü simgeleri vardır. Böylece çadırlarda kimlerin oturduğu ve hangi aşirete bağlı olduğu belli olması mümkündür (Cihan, 2018).

Şekil 90

Topak Çadırda Kolan örnekleri

(Topak Çadır.com)

Şekil 91

Kazakistan'da Topak Çadır

(Görgünay,2001)

Batı Anadolu çadırlarında çekme gücünü yüklenen kumaşları bir arada tutan, bezlerinin birleşim yerlerinin yırtılmaması için kumaşların kenarlarına dikilen enli ip veya şerit olarak kolan kullanılmıştır. Türkiye'nin Toroslar bölgesinde görülen özel bir tür de, ve 'çatma ev' olarak adlandırılan beşik tonozlu çadırlardır (Kahvecioğlu, 2017).

Şekil 92

Kolanın Çadır İçinde Kullanımı

(Kosif , 2014)

Şekil 93

Kolanın Çadır İçinde Kullanımı

(Kosif, 2014)

Taşımalarda Kullanılan Çarpana ve Kolan Dokumalar

Yörük yaşamında günlük hayatlarında kullandıkları eşyalardan biride çuvallardır. Çuvalları taşıma ve saklama amaçlı kullanmışlardır. Çarpana ve kolanların sağlam yapısından yararlanan Yörükler, çuvalları taşımak için çuvalların her iki kenarına bu dokumalardan kulp dikmiş adına da “çuval kulpu” demişlerdir. Bu çuvallar kullandıkları yere göre malzeme, desen ve renkler farklıdır. Değerli eşyaların, çeyizlerin konulduğu çuvala “ala çuval” denilmektedir. Adından da anlaşıldığı gibi bu çuvallarda göz alıcı renkler, daha gösterişli desenler kullanılmış ve çadırın iç kısmında görüle bilecek alana konulmaktadır. Bazen çuval kulplarının altında daha enli, tek renkte astar bant bulunur. Bu astar bant, üstteki çuval kulpunun desenini çuvalın deseninden ayırmak ve daha görünür kılmak için dikilir. Bu dikişlerin estetiği bozmaması için farklı dikiş teknikleri uygulanır (Atlıhan, 2020). Ala çuvallarda ana malzeme

yündür. Çadırı renklendiren en önemli eşyalar bu çuvallardır denilebilir. Yörük kızlarının çeyizlerini bu çuvallar süslemektedir (Dulkadir,1997).

Şekil 94

Dikine Desenli Ala Çuval

(Atlıhan, 1987)

Şekil 95

Ala Çuvalda Kulp, Özel Koleksiyon

(Atlıhan, 2020)

Göçebe hayatın zor yaşam koşullarında, yük taşımak için iki taraflı kolanlarla yükü bağlayarak sırtlarında taşıma işlemi içinde bu dokumalardan yararlanmışlardır.

Şekil 96

Yük Taşımada Kullanılan Kolan

(Kahvecioğlu, 2015)

Çocuklar için Kullanılan Çarpana ve Kolan Dokumalar

Anadolu'da Yörük kadınları bağ, bahçe ve tarla işlerini yaparken özel dokudukları adına “çocuk kolanı” dedikleri çarpana dokumaları, bebeklerini sırtlarına bağlamak için çarpana dokumalardan faydalanmışlardır. Çocuğun sırtta güvenli şekilde taşınmasında, çocukların beşiğe ya da sırtta bağlanmasında, beşiğin bir yerden başka bir yere taşınmasında, beşiklerini uzaktan sallamak ya da kundak bağı olarak çarpana ve kolanlardan yararlanmışlardır.

Şekil 97

Çocuğu Beşiğe Bağlamak İçin Kullanılmıştır

(Altuntaş, 2014)

Şekil 98

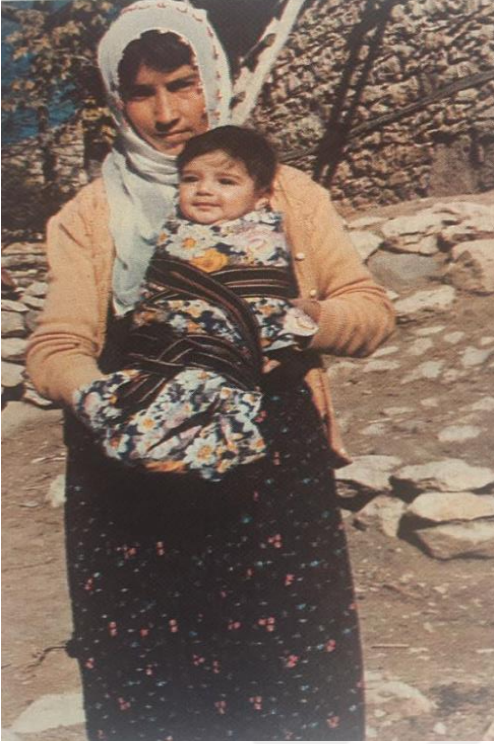
Çocuk Taşımada Kullanılmıştır

(Gökdemir, 2018)

Şekil 99

Tunceli-Hazat, Çarpanaya Sarılı Bebek

(Görgünay,2001:187)

Günümüz Çarpana ve Kolan Dokumalarının Kullanım Alanları

Geleneksel kullanım alanlarında, ihtiyaç doğrultusunda dokunmuş ve günümüze ulaşmış olan eski örneklerin özenle korunması, yeni üretimlere kaynak teşkil etmesi bakımından oldukça değerlidir. Geleneksel teknik ve malzemelerin kullanılması koşuluyla günümüz ihtiyaçlarına ve moda anlayışına uygun tasarımlar bu köklü sanatın yaşatılması ve geleceğe taşınması adına gereklilik olmuştur. Çağdaş, fonksiyonel ve estetik nitelik taşıyan tasarımlar geliştirilmelidir.

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yapılan çarpana ve kolan dokumalarının alanlarında uzman kişiler tarafından belgelenmesi teknik, desen, renk ve malzeme bakımından incelenerek kayıt altına alınması unutulmaya yüz tutmuş bu sanatlarımızın yok olmasının önlenmesinde yardımcı olacaktır. Günümüzde hem ihtiyaç hemde sanatsal kaygıyla dokunmuş ürünlerden özgün tasarımlar yapılmalıdır. Estetik değer taşıyan bu dokumaların tekniğinden kaynaklanan sağlam yapısal özelliği birçok alanda kullanılmasını sağlamaktadır. Aşağıda bir çok kullanım alanına dair çeşitli örnekler sunulmuştur

Şekil 100-101-102-103

Çarpana Uygulaması ve Model Üzerine Giydirme

(Gökdemir, 2018)

Şekil 104-105

Takı Tasarımları

(Uzunöz,2020)

Şekil 106-107

Takı Tasarımları

(Günday, 2017)

Şekil 108-109

Kadın Erkek Kemer Tasarımları

https://www.instagram.com/melegunday_/

<https://www.instagram.com/guanabanahandmade/>

Şekil 110-111

Telefonluk ve çanta Tasarımları

https://www.instagram.com/melegunday_/

<https://www.instagram.com/anastasiacraft.id/>

Şekil 112-113

Evcil Hayvan Tasması ve Fotoğraf Makinası Askısı

<https://www.instagram.com/rowanberryjam/>

<https://www.instagram.com/guanabanahandmade/>

Şekil 114-115

Saç Bandı ve Gözlük Koruma Kılıfı

<https://www.instagram.com/guanabanahandmade/> <https://www.instagram.com/ailedelaine/>

Ayrıca kuyumculukta kullanılan örgü teknikleri çarpana dokuma tekniğinin de alanda kullanılabilmesi yönünde ilham vermiştir. Uygun teller hazırlanabilirse tekniğin kuyumculuğa uyarlanabilirliği test edilmiştir. Kuyumculukta kullanılan örgü tekniklerinin verdiği ilhamla çarpana dokuma tekniği denenmiş ve bu denemeler sonucunda çarpana dokuma tekniğinin de kuyumculuk sanatında uygulanabilirliğinin mümkün olduğunu görülmüştür (Göker,Begic, 2021).

Şekil 116

Gümüş Tel Kullanılarak Çarpana İle Yapılan Kolye ve Küpe

(Göker, Begic, 2021)

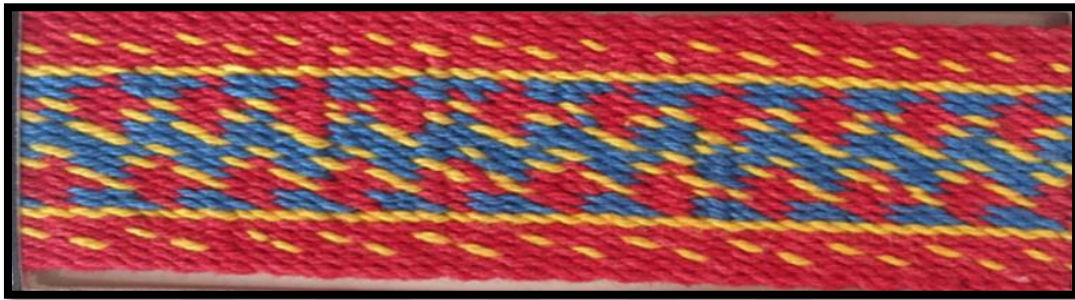
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Uygulama Örnekleri

Şekil 117

Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi

Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpına Örneği

Desen Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
A	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Blue	Blue	Red	Yellow	Blue	Blue	Blue	Yellow	Red	Red	Red	Blue	Yellow	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red
B	Red	Red	Red	Yellow	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red	Yellow	Blue	Blue	Blue	Yellow	Blue	Blue	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
C	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Blue	Red	Red	Red	Yellow	Blue	Blue	Blue	Yellow	Red	Blue	Blue	Yellow	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red
D	Red	Red	Yellow	Red	Red	Yellow	Blue	Blue	Yellow	Blue	Blue	Blue	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 24

Kullanılan Teknik: Aynı yönden geçirilen iplik sistemi

İplik Geçirme Yönü: İplikler hep aynı yöne geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar hep aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Işık, 2022)

Şekil 118

Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi

Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑

A																					
B																					
C																					
D																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 21

Kullanılan Teknik: Aynı yönden geçirilen iplik sistemi.

İplik Geçirme Yönü: İplikler hep aynı yöne geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar hep aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır,

(Işık, 2022)

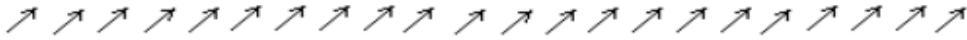
Şekil 119

Aynı Yönden Geçirilen İplik Sistemi

Aynı Yönden İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpama Örneği

Desen Tablosu

A																									
B																									
C																									
D																									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 24

Kullanılan Teknik: Aynı yönden geçirilen iplik sistemi.

İplik Geçirme Yönü: İplikler hep aynı yöne geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar hep aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Işık, 2022)

Şekil 121

Karşılıklı İplik Geçirme Sistemi

Karşılıklı İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpına Örneği

Desen Tablosu

↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖

A																						
B																						
C																						
D																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 22

Kullanılan Teknik: Karşılıklı iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: İplikler aynı yöne ikiye ikiye karşılıklı geçirilmiştir.

(Işık, 2022)

Şekil 123

Karşılıklı İplik Geçirme Sistemi

Karşılıklı İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

Diagram illustrating the design table (Desen Tablosu) for the reciprocal thread interchange system. The table shows the sequence of threads (A, B, C, D) and the corresponding thread colors (Blue, Orange, Red) across 23 columns. Arrows above the table indicate the direction of thread interchange.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
A	Blue	Blue	Blue	Blue	Orange	Orange			Red	Red				Red	Red			Orange	Orange	Blue	Blue	Blue	Blue
B	Blue	Blue	Orange	Orange	Orange				Red	Red				Red	Red			Orange	Orange	Orange	Blue	Blue	Blue
C	Blue	Blue	Blue	Blue	Orange	Orange					Red	Red	Red	Red	Red			Orange	Orange	Blue	Blue	Blue	Blue
D	Blue	Blue			Orange	Orange			Red	Red	Red	Red	Red					Orange	Orange	Orange	Blue	Blue	Blue

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 23

Kullanılan Teknik: Karşılıklı iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: İplikler aynı yöne ikişer ikişer karşılıklı geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Işık, 2022)

Şekil 124

Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi

Orta Simetri Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

A																					
B																					
C																					
D																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 21

Kullanılan Teknik: Orta simetri iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: İplikler aynı yöne ikiye ikiye karşılıklı geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

Karşılıklı İplik Geçirme Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği

(Işık, 2022)

Şekil 125

Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi

Orta Simetri Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

A																				
B																				
C																				
D																				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 20

Kullanılan Teknik: Orta simetri iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Çift sayıda kullanılan çözgü ipliklerinin yarısı önden arkaya, diğer yarısı arkadan öne hep aynı yönde geçirilmiştir.

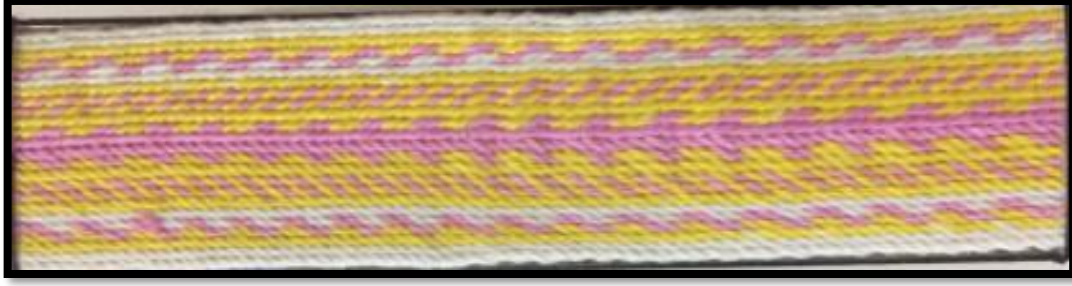
Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne Yarım eşit Sistemine Göre, Dokunmuş Çarpana Örneği Çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Semin, 2022)

Şekil 126

Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi

Orta Simetri Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 20

Kullanılan Teknik: Orta simetri iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Çift sayıda kullanılan çözgü ipliklerinin yarısı önden arkaya, diğer yarısı arkadan öne hep aynı yönde geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır

(Işık, 2022)

Şekil 127

Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi

Orta Simetri Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

Diagram showing the design table (Desen Tablosu) for the Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi. The table is a 4x22 grid with rows labeled A, B, C, and D, and columns numbered 1 to 22. The design is represented by blue and light blue squares. Above the table, arrows indicate the direction of the threads: 1-10 are blue (forward), 11-22 are light blue (backward).

A																						
B																						
C																						
D																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 22

Kullanılan Teknik: Orta simetri iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Çift sayıda kullanılan çözgü ipliklerinin yarısı önden arkaya, diğer yarısı arkadan öne hep aynı yönde geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne 8 ileri 8 geri çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Işık, 2022)

Şekil 128

Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi

Orta Simetri Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↑ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

A																					
B																					
C																					
D																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 21

Kullanılan Teknik: Orta simetri iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Çift sayıda kullanılan çözgü ipliklerinin yarısı önden arkaya, diğer yarısı arkadan öne hep aynı yönde geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Işık, 2022)

Şekil 129

Orta Simetri İplik Geçirme Sistemi

Orta Simetri Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

A																					
B																					
C																					
D																					
	1	2	3	4	5	6	7	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 22

Kullanılan Teknik: Orta simetri iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Çift sayıda kullanılan çözgü ipliklerinin yarısı önden arkaya, diğer yarısı arkadan öne hep aynı yönde geçirilmiştir.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır

(Işık, 2022)

Şekil 130

Grup İplik Geçirme Sistemi

Gurup Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

	↗	↖	↗	↖	↗	↖	↗	↖	↗	↖	↗	↖	↗	↖	↗	↖	↗	↖	↗	
A	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
B	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
C	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
D	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 20

Kullanılan Teknik: Gurup iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Gruptaki çarpanalar belli sayılarda üst üste aynı sayıda grubun karşı yönde sıralanmasıyla oluşan sıralama sistemine göre geçirilmiştir. Gruplar en az 2'şer kartla yapılır.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Işık, 2022)

Şekil 131

Grup İplik Geçirme Sistemi

Gurup İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

↑ ↑ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖ ↗ ↖

A	Orange	Orange	Blue	Blue	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Blue	Blue	Orange	Orange
B	Orange	Orange	Blue	Blue	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Blue	Blue	Orange	Orange
C	Orange	Orange	Blue	Blue	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Blue	Blue	Orange	Orange
D	Orange	Orange	Blue	Blue	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Orange	Orange	Orange	White	White	Blue	Blue	Orange	Orange
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 20

Kullanılan Teknik: Gurup iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Gruptaki çarpanalar belli sayılarda üst üste aynı sayıda grubun karşı yönde sıralanmasıyla oluşan sıralama sistemine göre geçirilmiştir. Gruplar en az 2'şer kartla yapılır.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır.

(Işık, 2022)

Şekil 133

Grup İplik Geçirme Sistemi

Gurup İplik Geçirme Sistemine Göre Dokunmuş Çarpana Örneği

Desen Tablosu

↑ ↑ ↓ ↓ ↑ ↑ ↓ ↓ ↑ ↑ ↓ ↓ ↑ ↑ ↓ ↓ ↑ ↑ ↓ ↓

A	Orange	Orange	Cyan	Cyan	White	White	White	Yellow	Yellow	White	White	White	White	White	White	Yellow	Yellow	White	White	White	Cyan	Cyan	Orange	Orange
B	Orange	Orange	Cyan	Cyan	Orange	White	White	Yellow	Yellow	White	White	Orange	Orange	White	White	Yellow	Yellow	White	White	Orange	Cyan	Cyan	Orange	Orange
C	Orange	Orange	Cyan	Cyan	Orange	Orange	White	White	White	White	Orange	Orange	Orange	Orange	White	White	White	White	Orange	Orange	Cyan	Cyan	Orange	Orange
D	Orange	Orange	Cyan	Cyan	Orange	Orange	Orange	White	White	White	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	White	White	Orange	Orange	Orange	Cyan	Cyan	Orange	Orange
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25

Bilgi Formu

Kullanılan Kart Sayısı: 25

Kullanılan Teknik: Grup iplik geçirme sistemi.

İplik Geçirme Yönü: Gruptaki çarpanalar belli sayılarda üst üste aynı sayıda grubun karşı yönde sıralanmasıyla oluşan sıralama sistemine göre geçirilmiştir. Gruplar en az 2'şer kartla yapılır.

Kartları Çevirme Yönü: Kartlar aynı yöne çevrilerek dokuma yapılmıştır

(Işık, 2022)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç

Çarpana ve kolan dokumacılığı Mısırdan Akdeniz kıyılarına, Mezopotamya'dan, Çin ve Japonya' yayılmıştır. Orta Asya Türk halkına Milattan Önce son yüzyıllarda Mezopotamya'dan Altay dağlarına giden altın yol diye bilinen ticaret yolu ile gelmiştir.

Çarpana dokuma şeritler, Yakın Doğu'da Roma döneminin yanı sıra Avrupa'nın birçok yüksek statülü Demir Çağı ve ortaçağ mezarlarında bulunmuştur. Vikingler de dâhil olmak üzere çeşitli Avrupa halkları arasında giysiler için standart süslemeler oldukları tahmin edilmektedir. Kilise tekstillerinde veya Avrupa Orta Çağlarında ayrıntılı kemerlerin temeli olarak kullanılan bu tür şeritlerin birçok müze örneği mevcuttur. Ayrıca çarpana dokuma, İran, kuzey Hindistan, Yemen, Yunanistan, Butan, Endonezya, Özbekistan, Kırgızistan, Anadolu, Pakistan ve Tibet gibi dünyanın birçok bölgesinde görülmektedir.

Çarpana dokumalarla ilgili ilk araştırmalar 19. Yüzyıl sonlarına rastlar. 1903 yılında İsveç Birka'daki çarpana dokumalarla ilgili olarak ilk akademik çalışması ile dikkat çeken kişi M.H. Stoperdir. Birka'da bulunan tekbir levha ile dokuma bantlar arasındaki ilişkiyi kuran Stolpe, levhanın işlevinin dokumada ağızlık açan ve desen oluşturan bir alet olduğunu çözümlemiştir.

Tarihlendirme açısından kazılarda ele geçen tekstil bulguları oldukça önemlidir. Bu araştırma sonucunda birçok kaynaktan 342 çarpana ile dokunmuş olduğundan bahsedilen çarpana dokuma tekniği ile dokunduğu belirtilen Ramses Kuşağı'nın aslında çarpana dokuma olmadığı, çözgü yüzü keten dokuma olduğu bilgisi tespit edilmiştir.

Tarihe bakıldığında Eski Mısır giyiminde çarpana dokumalar MÖ 3000'de başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Demir Çağı'ndan Orta Çağ'ın Sonlarına kadar, insanlar çarpanalarla dokumalar yapmış ancak daha sonra teknik unutulmaya yüz tutmuştur. İskandinav ülkelerinde ve Avrupa'nın diğer yerlerinde yapılan kazılarda son 100-200 yıl içinde birçoğu özel tekniklerle dokunmuş çok sayıda bant bulunmuştur.

İskandinavya ve Kuzey Almanya'ya İran'dan başlayıp Kiev üzerinden kuzeye uzanan kervan yolunun ticaret merkezleri için önemlidir. Mısır'da çarpana dokumacılık Napolyon dönemine kadar sürdürülmüştür. Günümüzde bu eski gelenek; Lappland, Baltık, Himalaya ülkeleri Güney Denizi ve Anadolu'da sürmektedir.

Bu çalışmada çeşitli coğrafyalarda çarpana ve kolan dokumaların, teknik özellikleri ve kullanım alanları araştırılmıştır. Kuzey Avrupa Ülkelerinde çarpana dokuma günümüzde halen devam ettirilmektedir. Myanmar'da budist inanları tarafından keşişler için çarpana dokuma kayışlar, palmiye yaprağı el yazmasının kutsal kitabı için özel bir kemer ve keşişlerin her sabah sadaka topladıkları kâse tutucular çarpana dokuma tekniği ile üretilmektedir. Bhutan'da Yerel kıyafetlerde kadın kirası, (kadın elbisesi) Erkeklerin gho'su (erkek elbisesi) her ikisi de çarpana dokuma bir kemer ile bel çevresine sabitlenmektedir.

Kuzey Avrupa Ülkelerinde çarpana dokumalar kültürel miras olmanın yanı sıra gerek estetik gerekse işlevselliği ve ticari boyutuyla da önemli olan Türk soylu dokumalar içerisinde Kırgızistan çarpana ve kolon dokumaları da önemli bir yere sahiptir. Kırgızistan'da üretilen kolon dokumalar, genellikle tezgâhlarda dokunmaktadır. Kolon dokumasına “taar”, “terme” gibi adlar verilmektedir. Geleneksel olarak çarpana kartları ile üretilen dokumalarda az da olsa devam etmektedir.

Kazakistan'da dar dokuma olarak kaybolmaya yüz tutmuş olan ve “örmek veya termelep toqu” denilen kolan dokumalar bulunmaktadır. Çarpanalara göre daha geniş olan kolon dokumaları için 3 ayak şeklinde kurulan tezgâh kullanılır. Kazak geleneksel kolan dokumacılığı bazı yörelerde az da olsa özellikle yaşlı ev hanımları tarafından sürdürülmektedir.

İran dekoratif şeritlerini dokuma tekniğini incelerken, herhangi bir dokuma makinesinin yokluğunda delikli kartlarla dokunan kart dokuma adı verilen özel bir dokuma tekniği vardır. Arthur Upham Pope, İran'da kart dokumacılığının M.Ö. üçüncü binyılın sonlarına ve ikinci binyılın başlarına kadar olan tarihinden bahsetmektedir. Ne yazık ki o dönemden günümüze dokuma örneği ve kart kalmamıştır. İran'da çarpana dokuma Bahtiyarı dokuma olarak geçer ve Bahtiyari kabileleri tarafından geleneklerine alışkanlıklarına kültürlerine dayanan birçok tasarım ve motif ile kullanılır.

Bu araştırmada, Anadolu'da genelde konargöçer toplumlarda çarpana ve kolan dokumaların daha çok kullanım amaçlı olduğunu fakat estetik kaygının göz ardı edilmediği görülmektedir. Bu dokumalar gerek kullanılan malzemenin dayanıksız olması, gerekse kullanım açısından yıpranmış oldukları için günümüze gelebilen örnekleri oldukça azdır. Ancak saray için özel kullanım amaçlı dokumalar, hâlen İstanbul'da Topkapı Müzesinde sergilenmektedir. Kaftan Elbiseleri Bölümünde; maşlah, şalvar ve kaftan gibi giysilerdeki bantlar, kuşaklar ve kuran bağı, Raht Hazinesinde Bölümünde; at koşum takımları, eğer kolanı, gem ve yular kırbaç ve dar kumaş, Silah Bölümünde ise; silah, kılıç, yay askıları, barutluk kemeri ve silah askılıkları sergilenmektedir.

Anadolu’da çarpanacılık, eski bir gelenek olarak bazı bölgelerde devam etmektedir. Ege Bölgesi’ Afyon, Emirdağ. Akdeniz Bölgesinde Antalya, Muğla, Fethiye ve Denizli çevresi Osmaniye’ye bağlı Kadirli ilçesinde. Akdeniz Bölgesinde Antalya, İçel ve Burdur civarı, Akkoç köyü. Karadeniz de Kastamonu Araç ve Tosya, Pınarbaşı, Azdavay, Şenpazar ilçeleri, Ordu Aybastı ilçesi. İç Anadolu Bölgesi' Ankara, Kayseri, Tarsus, Konya Bozkır ilçesi. Doğu Anadolu’ Elazığ dokuma örneklerinin bulunduğu ve dokumacılığının yapıldığı yerlerden bazılarıdır.

Bu çalışmada geçmişten günümüze çarpana ve kolan dokumaların teknik özellikleri ve kullanım alanları akademik olarak çalışılmış çarpana ve kolan dokumalarda kullanılan terim ve kavramlar araştırılmıştır. Bu tür dokumaların ülkelere ve bölgelere göre isimlerinin değiştiği gözlenmiştir. Ayrıca Çarpana ve kolan dokumaların kullanım amaçları aynı olsa da farklı teknikler kullanılarak dokunduğu gözlenmiştir. Enleri dar, boyları oldukça uzun şerit halindeki çözümlü dokumalara “kolan dokuma” adı verilmektedir. Kolan dokumalar kullanılan araca ve tekniğe göre kartlı ya da kartsız olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kartlı kolan dokuma, değişik şekillerde kesilmiş (üçgen, dörtgen, altıgen sekizgen) köşeleri delikli levhalarla dokunan dokumalara (çarpana) denilmektedir. Kartsız kolan dokumalar ise çözümlü ve atkı sisteminden oluşan yün, kıl, pamuk, ipek, keten, polyester gibi mukavemeti yüksek ipliklerle üç ayak denilen yer tezgâhında dokunan, kartların yerine gücü çubuğunun kullanıldığı, bir çubuk yardımıyla açılan ağızlıktan geçirilen atkı ipliklerinin bir aletle sıkıştırılmasıyla elde edilen, çözümlü, sağlam karakterli, şerit halindeki uzun, dar dokumalara “kolan dokuma” ya da “kartsız kolan dokuma” adı verilmektedir. Kolan dokuma ile çarpana dokuma aynı gibi görünse de kullanılan araç ve teknikten kaynaklanan farklılıklar söz konusudur. Fonksiyonel özellik arandığında kolan dokumalardan yararlanılırken, farklı desenlerin kullanıldığı çarpanalı kolan dokumalar genellikle süsleme amaçlı tercih edilmektedir.

Geleneksel kullanım alanlarından alınan ilhamla günümüz ihtiyaçlarına yönelik farklı malzemelerle özgün tasarımlar yapılabilirliği görülmüştür. Çarpana ve kolan dokumacılığının günümüzde değişik kullanım alanlarında yaygınlaştırılabileceği saptanmıştır. Geleneksel kullanımı dışında günümüz ihtiyaç ve moda anlayışına uygun tasarımlar yapılarak ve dekorasyon ürünleri ile birleştirilerek yeni ürünlerin oluşturulması, bu sanatın yaşatılmasına katkıda bulunacaktır. Çarpana ve kolan dokumalar dokunduktan sonra dikiş ile birleştirilerek çeşitli tasarımların yapıldığı görülmektedir.

Anadolu’da daha çok geleneksel kullanım alanlarında, ihtiyaç doğrultusunda dokunmuş ve günümüze ulaşmış olan eski örneklerin özenle korunması, yeni üretimlere kaynak teşkil etmesi bakımından oldukça değerlidir. Ayrıca bu örnekler etnografik ürünler olarak maddi

kültür mirası olup, çok iyi korunarak gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır. Geleneksel zelliklerinin korunması yanında yapılacak yeni tasarımlar bu köklü sanatımızın yaşıatılması ve geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Arseven, C.E. 1966. “*Sanat Ansiklopedisi*”, Cilt III. İstanbul Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Arjmandi, N., Rahmani, A. ve Bassam, S. (2018). *Bahtiyari Tekstillerinde Veris* (Kart Dokumacılığı) Vurgusuyla Sembolik Renk Çalışması. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 333-344. doi:http://dx.doi.org/10.7596/kansas.v7i5.1757
- Arne Emil Christensen, (1992) Anne Stine Ingstad ve Bjørn Myhre, Oseberg-Dronningens Grav: *Vår arkeologiske nasjonalskatt i nytt lys* (Oslo: Schibsted, 1992)
- Akpınarlı, F. & Ortaç, S. (2007). *Ankara Çubuk İlçesi Çarpana Dokumaları*. S.Ü. Selçuklu Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi Bildirileri, Konya
- Akpınarlı, F. (1996). *Şanlıurfa Çulha Dokumacılığı*. Ankara: Şanlıurfa İli Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, No:13, Kültür Dizisi 9.
- Atasoy, F. Özbaşıer, F. T. (2014). “*Anadolu’da Deve Yetiştiriciliği ve Deve Güreşleri*”, Hayvan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Cilt: 54, Sayı: 2, ss.85-90, Ankara.
- Altuntaş, E.(Eylül 2014). *Çarpanalı Kolan ve Yer Tezgâhında Kolan Dokumalarının Teknik ve Geleneksel Özellikleri*
- Atalayer, G. (2005). *Anadolu’da dokumacılık kültürü ve sanatsal yaratıcılık*. Sanatta Anadolu Aydınlanması Bireysellik Ulusallık Evrensellik Ulusal Sanat Sempozyumu, 28-30, Ankara: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Atlıhan,Ş. (2020). *Çarpana Dokumalarının Sanatsal Özellikleri*. Folklor Akademi Dergisi.
- Atlıhan,Ş. (2017). *Anadolu Topkapı Sarayında Çarpana Dokumalar*. Marmara Üniversitesi
- Atlıhan, Ş. (2012). “*Antalya ve Çevresinde Kolanlar*”, Akdeniz Sanat Dergisi4(7).
- Amini, S. (1995). *Narrow Band woven in Iran's Tribes and its adaptation to today's life*. Master's thesis, Handicrafts, Isfahan Art University.
- Akpınar,Ş,T.(2012). *Trabzon İli Düzköy İlçesinde Kolan Dokumacılık*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Ana Bilim Dalı, Dokuma-Örme Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Aytaç, Ç. (1997). *El Dokumacılığı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları:966, Ders Kitapları Dizisi: 314, Ankara. (s.20-32).
- Aytaç, Ç. (1982), *El Dokumacılığı*, Devlet Kitapları, İstanbul: Milli Eğitim ve Çevresinin Kırkıtli Dokumaları”
- Aytaç, A. (2010). *Kırgızistan’da Çarpana ve Kolan Dokumacılığında Örnekler*. Milli Folklor, Yıl 22, Sayı 87. s.191-195
- Begic, N. & Göker, C. (2019). *Kuyumculukta yeni tasarım arayışları ve üretimi üzerine bir çalışma "Çarpana dokuma ile takı yapımı"*. VIII. Uluslararası Türkoloji Kongresi (s. 296-305). İçinde İstanbul: Ahmet Yesevi Üniversitesi
- Begic, H. N.; Akpınarlı, H. F. (2016). “*Geleneksel Keçe Sanatının Deve Donatılarında Kullanımı*”, I. Uluslararası Selçuk-Efes Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyum Bildirileri Cilt 1: Sosyal Bilimler 17-19 Kasım 2016, s. 485-501, Devrim Ertürk-Özgür Gökdemir (Edt.), Selçuk-İzmir.

- Bradley, L. (1982). *Mürekkepli dokuma*: kapsamlı bir el kitabı . Londra: Routledge & K. Paul. ISBN 0-7100-9086-2. OCLC 8451174
- Bress, H. (1990). *Mürekkep dokuma* (Gözden geçirilmiş baskı). Rockville, Md.: Flower Valley Press. ISBN 0-9620543-1-3. OCLC 24358415 .
- Barber, E. J. W. (1991). *Prehistoric Textiles. The Development of Cloth in the Neolithic and Bronze Ages with Special Reference to the Aegean*, Princeton (N.J.), USA, Princeton University Press.
- Birol, A., Derman, Ç.(2001). *Türk Tezvinî Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı
- Büber, S.(2013). *Konya Bozkır İlçesinde Bulunan Kolan Dokumaları ve Bazı Özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Carroll, Diane, Lee. (1983). "Yunan Tezgahını Bükme: İkinci Bir Yöntem". Amerikan Arkeoloji Dergisi . 87 (1): 96–99.
- Christensen, A. (1992). *Stine Ingstad ve Bjørn Myhre, Oseberg-Dronningens Grav: Vår arkeologiske nasjonalskatt i nytt lys* (Oslo: Schibsted, 1992)
- Christina, K (2014). *Çözümlü Ağırklıklı Tezgahlar: O Zaman ve Şimdi Anglo-Sakson ve Viking Arkeolojik Kanıtları ve Modern Uygulayıcılar* . Manchester Üniversitesi.
- Cihan · (2018) *Türkistan'dan Anadolu'ya Türklerin Kullandığı Bir Çadırın Göçü*, [https://dergipark.org.tr/download/article-file](https://dergipark.org.tr/download/article-file/Alıntılanma) Alıntılanma sayısı: 2
- Collingwood, P. (1982), *The Techniques of Tablet Weaving* (New York: Watson- Guptill, 1982), pp. 140-44, 147-48. Other medieval "Egyptian diagonals" pieces have been found in Finland and date to the eleventh to thirteenth centuries
- Crowfoot, G (1937). "Çözümlü Ağırklıklı Tezgahın". Atina'daki İngiliz Okulu Yıllığı . 37 : 36-47. doi : 10.1017/s0068245400017950 .
- Collinwood, P. (1982) Peter: *The Techniques of tablet weaving* London, 1982
- Dalbatan (KAAN), D.(1990.) *Tabletli Kolon Dokumacılığı ve Çeşitli Tekniklerde Dokunmuş Desenleri Üzerinde Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir Sönmez, T. (1995). *El Dokumacılığı ve Çarpana Dokuma*, T.H.K. Basımevi, Ankara
- Ereyli, Demirbaş, S.(2021). *Çarpana Dokuma Anamur İlçesi Dahış Köyünde Kolanların Kullanım Alanları*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
- Diane, L. (1983). "Yunan Tezgahını Çözmek: İkinci Bir Yöntem". Amerikan Arkeoloji Dergisi . 87 (1): 96– Carroll 99.
- Dolen, E.(1992). *Tekstil Sanatlarında Çarpana Dokuma Tekniğinin Kullanılması*. <https://dergipark.org.tr/download/article-file>
- Dölen, E. (1992). *Tekstil Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Ergün, G. (2013). *Beycesultan Höyük Tunç Çağı ağırşakları ve dokuma ağırşakları*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Lisansüstü Tezi
- Erdoğan, A. (1993). *Kastamonu Folkloru*, Ankara: 2.Yıldız Matbaacılık.
- Erzurum, K. (2017). *Kültürümüzün Kaybolan Değerleri Unutulan Geçmişimiz*. Hiperyayın
- Erbek, G. (1978). "Çarpanalar", Halk Bilimi Dergisi, C.V, Mayıs - Haziran 1978, s.39-40

- Eşberk, T.(1939). *Türkiye’de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti*. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü çalışmalarından sayı:44. Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 79
- Gleba, M. (2008). *Roma Öncesi İtalya’da Tekstil Üretimi* . Oxford: Antik Tekstil Serisi, Cilt. 4, Oxbow Kitapları. s. 138–139. ISBN 978-1-84217-330-5.
- Gervers, M. (2004). "The tablet-woven hangings of Tigre, Ethiopia: from history to symmetry" (PDF). Treasury of Ethiopian Images. The Burlington Magazine, 2004.
- Geijer,A.(1938). *Die Textilfunde aus den Gräbern, Birka*: Untersuchungen und Studien III (Uppsala: Almqvist and Wiksells B.A., Kungl. Vitterhets Antikvitets Akadamien, 1938), pp. 88-89, Abb. 20, and Taf. 23:
- Güldür, M &Şentük, Z.(2015). *Hakkâri Kilimciliği Üzerine Bir Araştırma*, Kalemisi, 2015, Cilt 3, Sayı 6, Volume 3, Issue 6
- Götze,A. (1908). *Brettchenweberei Im Altertum*,S. 482-500Zeitschrift Für Ethnologie 40,1908
- Göker, Y.G, Begiç, H.N.(2021). *Çarpana Dokuma Tekniğinin Kuyumculuk Sanatında Uygulanması*. Erciyes Akademi 2021 35(1) 191-205, Geliş Tarihi: 27.01.2021, Kabul Tarihi: 19.03.2021, Yayın Tarihi 31.03.2021
- Gökdemir,Ö.(2018). *II. Uluslararası Devecilik Kültürü Ve Deve Güreşleri Sempozyumu* Cilt Sosyal Bilimler.
- Gönül, M. (1964). *Dokumacılığın Tarihçesi ve En Eski Dokuma Aletleri*. Ankara: Antropoloji Dergisi, 1(12), Atatürk Ün. Basımevi.
- Günday, M.(2017). *Kişisel Sergi*, İsveç Upsala Üniversitesi
- Güney, Z., Güney ,N. (2000). *Osmanlı Süsleme Sanatı*. Ankara: Kendi Yayını
- Hansen, Egon H. (1990). *Tablet Weaving: History, Techniques, Colours, Patterns*, Hovedland Publishers
- Hann, M.A.Thomas, B.G. (2005). *Patterns of Culture: Decorative Weaving Techniques*, Leeds.
- Hald , M. (1980) . *Bataklıklardan ve mezarlardan elde edilen eski Danimarka dokumaları* (Arkeolojik-Tarihsel Seri 21). Kopenhag : Danimarka Ulusal Müzesi.
- July, Lewins,S. (2015). *Century Tablet Weaving Loom*.Notes on a tablet weaving loom collected in Tunisia in 1914 and currently on display in the Pitt Rivers Museum, Oxford
- Kabiri, Farank. (2009). *Saddlebag and its different type in Chaharmahal & Bakhtiyari province, Goljaam*.Quarterly Scientific-Research, 14, 57-79.
- Kahvecioğlu, H.(2015). *Türkiye’de Kolan Dokumacılığı: Güzel pınar Köyü (Denizli) Örneği*
- Kahvecioğlu, H. (2009). *Denizli Koca dere Köyü Kolan Dokumacılığı*. II.Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi ve Sanat Etkinlikleri, S.Ü. Selçuklu Araştırma
- Kahvecioğlu, H. & Akakça,Z.(2006). "Beyazaç İlçesi Uzun oluk Köyü Kolan Dokumacılığı", Denizli I. El Sanatları Kongresi (Uluslar Arası Katılımlı), 10-12 Mayıs 200
- Kahvecioğlu, H. Baş,Y. (2013) Kültür Mirasımız “Kolan Dokumalar” Ve Akkoç Köyü Kolan Dokuma Örnekleri
- Karaman, Ş & Çakmaktepe M. (2021). *Sivas Arkeoloji Müzesinde Bulunan Çarpana Dokumalar* SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
- Krafft, S. (1956), *Pictorial Weavings from the Viking Age* (Dreyers Forlag: Oslo, 1956)
- Kutlu, M;(1987) “Doğu Anadolu Göçer Topluluklarında Karacadır”, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt:V, Maddi Kültür, s:239-254, Ankara, 1987.

- Konak,R. (2018). 21. *Yüzyılda Türk Sanatı: Meseleler Ve Çözüm Önerileri*, <https://gstf.kastamonu.edu.tr/images/2018/dokumanlar/Sempozyum-Bildiriler-Kitabmin.pdf>
- Kosif, B. (2014). *Elazığ ili Kolan Ve Çarpana Dokumaların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi.
- Kosswig, L.(1970). *Çarpanacılık ve İstanbul Saray Müzesinde Bulunan Çarpana Dokumaları*. Türk Etnografi Dergisi Cilt XII
- Nazarbayev, N (2017). *Ulu Bozkır Öğütleri*. Çev. Yercan Kerimbekov. Ankara: Merkez Repro Ltd. Şti.
- Onuk, T., Akpınarlı, F., Ortaç, S. & Alp, Ö. (1998). *İçel El Sanatları*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oyman, R.(2014). *Isparta Müzesi Envanterine Kayıtlı Düz Dokuma Çuvallar*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 25, Mart 2016, s. 48-58
- Özbaşı, T., Çetintaş, V, Kasaplı, H., Başaran, F. N, Ülger, N, Bahar, T. ve Toktaş, P.(2010). *Göynük El Sanatları*, Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 35.
- Öztürk, İ. (2014). *Hakkâri Ve Çevresinde Bulunan Havsız Kırkıtlı Dokumalar*.
- Öztürk, İ. (2003). *Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. Kitapyurdu<https://www.kitapyurdu.com> > kitap > geleneksel-Türk-el-s.
- Özkan Taşı, S- Yerdenova,A. (2019). *Geleneksel Kazakistan Kolan Dokuma Motiflerinin Yeni Tasarımlarda Kullanılması*. Geliş Tarihi: 06.11.2018 / Kabul Tarihi: 07.02.2019 DOI Number : 10.12981/mahder.479526 ORCID ID: 0000-0002-2845-8262 ORCID ID: 0000-0002-9667-1428 Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2019, Cilt: 12, Sayı: 25, s. 120-134.
- Özkan, S. (1997). “*Azdavay’da Kuşak Dokumacılığı*”. V. Uluslararası Türk Halk Kültürü Kongresi. Ankara.
- Pope, Arthur, U. (2008). *A Survey of Persian Art: From Prehistoric Times to the Present*. Cyrus Parham (Ed.). Tehran: Arts Academy Publication.
- Rasmussen, L.ve Lönborg, B.(1993). “*Dragtrester i grav ACQ, Köstrup*.” Fynske Minder (Museer tarafından Odense) , s. 175-182.
- Ræder Knudsen, L. (1994). “*Hochdorf Kelt Mezarlığından İki Tablet Dokuma Bandın Analizi ve Yeniden İnşası*.” Arkeolojik Tekstiller için Kuzey Avrupa Sempozyumunda 5, s. 53 - 60.
- Sarıoğlu, H. Ergenekon, C. Ülger, N. Ve Başaran, F. N. (2005). *Çarpanalı Dokumalar*. Ya-Pa Yayın Pazarlama Sanayi ve Tic. A.Ş., İstanbul. 14.
- Schlabow, K., (1978), *Die Kunst des Brettchenwebens*, Museum Neumünstere e.V.4. Auflage
- Soysaldı, A, Kosif B (2015). “*Teke (Burdur) Yörüklerinde Kolan Dokumalar*”. Teke Yöresi Sempozyumu, s. 1523-1529.
- Sönmez, Tuna Demir. (1995). *El Dokumacılığı ve Çarpana Dokuma*. Ankara: T.H.K. Basımevi
- Scherman, Von L.(1913). *Brettchenweberei Aus Birma und Himalayalandern*, s. 223-242, Münchner Jahrbuch der Bildenden Kunst 8,1913.
- Sutton, A., Holtom, P. (1975). *Tablet Weaving*, London.
- Soysaldı, A.-Kosif, B. (2015). “*Teke (Burdur) Yörüklerinde Kolan Dokumalar*”. Teke Yöresi Sempozyumu, s. 1523-1529.

- Şahinoğlu Akpınar,T.(2012). *Trabzon İli Düzköy İlçesinde Kolan Dokumacılık*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Ana Bilim Dalı Dokuma-Örgü Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi
- Türkoğlu, Dalğış, (2002). *Zonguldak ili, Ereğli ilçesi elpek, kolan ve yolluk dokumacılığı üzerine bir araştırma*.Yer Bilgisi: Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı
- Torimaru,T. (2016). *Tablet Weaving in Myanmar University of Nebraska - Lincoln* DigitalCommons@University of Nebraska – Lincoln
- Olsen, S. (2013). *Tablet Weaving*. Gammel Holte, November 2013, file:///C:/Users/sisik/Downloads/tablet_weaving_eso%20(1).pdf
- Özkan Tağı.S-Yerdenova,A.(2019).*Geleneksel Kazakistan Kolan Dokuma Motiflerinin Yeni Tasarımlarda Kullanılması*. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2019, Cilt: 12, Sayı: 25, s. 120-134
- Özkan, S. (1997). “*Azdavay’da Kuşak Dokumacılığı*”. V. Uluslararası Türk Halk Kültürü Kongresi. Ankara.
- Uzunöz, S-Y. (2020). *Tekstil Sanatlarında Çarpına Dokuma Tekniğinin Kullanımı*. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2020, Cilt: 13, Sayı: 29, 308-328. Araştırma Makalesi
- Ülger, N.(1999). *Kirkitli Dokuma Teknikleri ile Anadolu Evleri*. 2000’li Yıllarda, Türkiye’de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi,58, Ankara.
- Ülkü, C. (2011). *Anamur Müzesi’nde Bulunan Çuvallar*. Arış Dergisi
- Yağan, Şahan Yüksel. (1978). *Türk El Dokumacılığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Yılmaz, Bülent (2017). “Pazırık’tan Günümüze Türk Halı Sanatı”. Oğuz Türkmen Araştırmaları Dergisi. S. 1 (1), s. 98-106.
- Yalman (Yalkın), A.R. (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları II*. Kültür Bakanlığı Yayınları: 256, Kültür Eserleri:14, Ankara. (s. 461, 472).
- Yüceler Arslan, H.(2014). *Kolan Dokumanın Giysi Tasarımında Kullanılması*. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi / 2014-1 (Ocak-Haziran) s.123-139 Kolan Dokumanın Giysi Tasarımında Kullanılması / H. Yüceer Arslan

İnternet Kaynakları

- <https://kromskina.com/tablet-weaving-on-the-8-harp-forte/img> Erişim tarihi: 02.10.2022
- https://en.wikipedia.org/wiki/Band_weaving/ Erişim tarihi:03.10.2022
- https://en.wikipedia.org/wiki/Band_weaving/ Erişim tarihi:03.10.2022
- <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Reconstruction-of-neolithic-loom.jpg> Erişim tarihi: 07.10.2022
- [https://en.wikipedia.org/wiki/Shuttle_\(weaving\)/](https://en.wikipedia.org/wiki/Shuttle_(weaving)) Erişim tarihi: 25.11.2022
- http://www.shelaghlewins.com/tablet_weaving/TW01/TW01.htm/ Erişim tarihi: 25.11.2022
- <https://kromskina.com/tablet-weaving-on-the-8-harp-forte/> Erişim tarihi:12.12.2022
- <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/> Erişim tarihi: 15.12.2022
- <https://www.instagram.com/melekgunday/> Erişim tarihi: 20.12.2022
- <https://www.instagram.com/guanabanahandmade/> Erişim tarihi: 23.12.2022

<https://www.instagram.com/melekgunday/> / Erişim tarihi: 07.01.2023

<https://www.instagram.com/anastasiacraft.id/> Erişim tarihi: 07.01.2023

<https://www.instagram.com/rowanberryjam/> Erişim tarihi: 25.03.2023

<https://www.instagram.com/guanabanahandmade/> Erişim tarihi: 26.04.2023

<https://www.instagram.com/guanabanahandmade/> Erişim tarihi: 03.03.2023

<https://www.instagram.com/ailedelaine/> Erişim tarihi: 25.02.2023

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Semin IŞIK

Doğum Yeri ve Tarihi :

Ev Adresi ve Tel.

Tel.

E-mail

Çalıştığı Kurumlar

EGİTİM

Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü (1999)

PROJELER

Batman Üniversitesi T.B.M.Y.O Çocuk Gelişimi Sodes Projesi. Doğal Oyuncaklar Projesi

(2010-Batman).

Bayburt Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi“ Kilimler De Motiflerin Dili”(2017-

Bayburt)

Bayburt Üniversitesi Aydıntepe M.Y.O Sodes Projesi “Hünerli Eller Geleceği Yönlendiriyor.”(2018-Bayburt).

Bayburt Üniversitesi Aydıntepe M.Y.O“ Yöresel Dokumalar ve Ehram Dokuma Sanatı.”(2019-Bayburt).

Bayburt Üniversitesi Aydıntepe M.Y.O İş Kur Projesi“ Dekoratif El Sanatları.”(2019-Bayburt).

Bayburt Üniversitesi T.B.M.Y. O İş Kur Projesi “Dekoratif El Sanatları.”(2021-Bayburt).

SERGİLER

Batman Üniversitesi T.B.M.Y. O Çocuk Gelişimi Sodes Projesi. Doğal Oyuncaklar Projesi

(2010-Batman, Proje Sergisi).

Bayburt Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi“ Kilimler De Motiflerin Dili”(2017-

Bayburt, Proje Sergisi)

Bayburt Üniversitesi Aydıntepe M.Y.O Sodes Projesi “Hünerli Eller Geleceği Yönlendiriyor.”(2018-Bayburt, Proje Sergisi).

Bayburt Üniversitesi Aydıntepe M.Y.O“ Yöresel Dokumalar ve Ehram Dokuma Sanatı.”(2019-Bayburt, Proje Sergisi).

Bayburt Üniversitesi Aydıntepe M.Y.O İş Kur Projesi“ Dekoratif El Sanatları.”(2019-Bayburt, Proje Sergisi).

Bayburt Üniversitesi T.B.M.Y. O İş Kur Projesi “Dekoratif El Sanatları.”(2021-Bayburt, Proje Sergisi).